BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 6 (75)
12 feb. 1993
16 pagini
25 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Angela LANGFIELD (Anglia)

Trăind cu tine

Este o dibăcie să trăiesc cu tine.
N-o am.

E un anume ritm.
Eu nu ţin pasul.

Este un talent
să te duc cu vorba,
să potrivesc balanţa,
s-o ţin la orizontală, totuşi
cu mine se apleacă.

Este o măiestrie
să te las în voie,
fără să-ţi dai seama;
mereu învingător
mereu rege în cetate.

Trebuie să existe un stil
ca să te iubesc –
să-ţi dau tot,
eliberându-mă totuşi.

Dar de fiecare dată sunt prinsă,
de fiecare dată doborâtă,
şi trasă la răspundere.

În româneşte de
Alexandra ODOBESCU

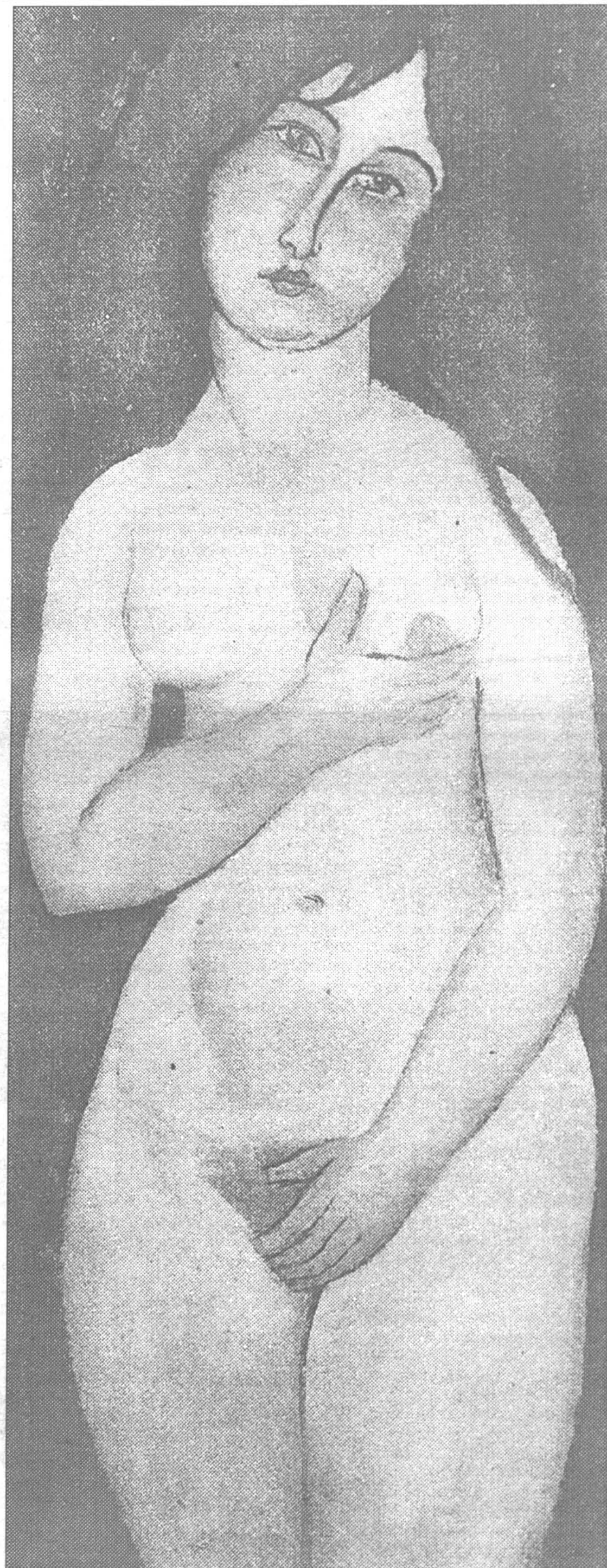
GEO BOGZA - 85

SUAVISSIMA -
proză de Fănuş Neagu

RADU STANCA
Poezii uitate

Amedeo Modogliani (1884-1920): Venus, 1918. 100 x 64,5.
Colecţie particulară, Paris

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Revista revistelor

O nouă publicaţie: DILEMA

Salutăm şi noi, cu căldură, apariţia *Dilemei* – „Săptămânal de tranziţie", editat de Fundaţia culturală română. Revista se doreşte a fi una de dialog, militând pentru normalitate. *„Paginile ei"*, spune domnul Augustin Buzura, *„vor fi, deci, refugiu sau loc de întâlnire a unei neînsemnate părţi din imensa categorie a celor ce nu urlă, nu urăsc, nu sunt intoleranţi, nu cred că numai ei au dreptate, a oamenilor care au fost o vreme intimidaţi, ori încă din prima clipă s-au plictisit de noii activişti de partid(e) – mulţi la fel de goi şi de confuzi precum înaintaşii pe care-i imită cu succes –, de cei care s-au încăpăţânat să întreţină mentalitatea stării permanente de asediu, grobianismul, intoleranţa, murdăria şi minciuna".*

Stare de dilemă a societăţii este radiografiată cu har de Andrei Pleşu, într-un inspirat editorial din care reproducem:

Într-o lume normală, orice opţiune e precedată de un episod deliberativ. În lumea noastră însă, opţiunile sunt **anterioare** deliberării. Sunt opţiuni gata făcute, care nu apelează la realitate decât pentru a-şi găsi, la nesfârşit, confirmarea. Aşa stând lucrurile, nici nu se poate vorbi de opţiuni, ci de tropisme, de efectele dezordonate ale unei lumi tulburi, care s-a dezvăţat, în 45 de ani de dictatură comunistă, să cântărească liber oamenii şi ideile. O lume în care opţiunile nu se bizuie pe deliberare e o lume în care dialogul e imposibil. Dialogul e un schimb de argumente. Dar ce argumente poate invoca cineva care a ales fără *reflexie*, printr-o mişcare spontană a umorilor proprii? Pentru cei care „au hotărât" că reprezentanţii puterii sunt buni, reprezentanţii puterii devin inatacabili: ei nu greşesc, sau greşesc numai din vina altora, sau, oricum, greşesc mult mai puţin decât „ceilalţi". Invers, pentru cei care „au hotărât" că reprezentanţii puterii sunt răi, fiecare mişcare a lor e un chip al erorii: ei nu pot avea niciodată dreptate, sau, dacă, accidental, au, e pentru că sunt abili şi vor să ne păcălească. La fel, opoziţia e ori sublimă, veşnic îndreptăţită, depozitară a tuturor virtuţilor neamului, ori trădătoare, destabilizatoare, un soi de maşină infernală, plasată în mijlocul nostru de unguri, evrei sau masoni. În primul caz, a critica opoziţia echivalează cu a vâna îngeri; în al doilea caz, a lăuda opoziţia e a complota împotriva ţării. Exemplele pot continua. Pentru monarhişti, monarhia e o soluţie **absolută**: se instalează prin miracol şi rezolvă, prin miracol, toate dramele româneşti – de la corecta distribuţie a zahărului, până la renaşterea morală şi reîntregirea neamului. La rândul lor, anti-monarhiştii, desfiguraţi de resentimentara lor ignoranţă (sau rea-credinţă) sunt incapabili să depăşească injuria şi mitocănia. De o parte şi de alta – chiar dacă stilistica diferă – discursul e exaltat, năbădăios, ultimativ. El nu exprimă raţionamente, ci **stări**. Suntem cu toţii „porniţi", „apucaţi", „patetici"; nimeni nu reflectează, pentru că toţi **ştim deja**. Manevraţi de pasiuni, luăm discernământul drept o concesie şi analiza drept pasivitate elitistă. Pe scurt, după îngheţul totalitar, ne topim într-un dezmăţ al emotivităţii, reacţionând prin ură sau iubire acolo unde n-ar fi nevoie decât de judecata noastră limpede. Ştiu, fireşte, cât de importante sunt sentimentele şi câtă **dreptate** poate avea iubirea. Dar sunt şi lucruri aflate în inadecvare cu categoriile inimii, lucruri pe care iubirea la compromite. Uitând asta, riscăm să reinventăm, prea devreme, „partidul iubit", „conducătorul iubit" şi toate celelalte („duşmanul care veghează", „sfânta ură", etc).

Trăim într-o lume neclară, „amfibie" (ca şi cea în care s-a format în România modernă, în veacul al XIX-lea); oameni vechi se amestecă, fatalmente, cu oameni noi (de fapt **fiecare** e un amestec, inanalizabil, de vechi şi nou). Suntem, simultan, prematuri şi senili. Avem de experimentat o „tranziţie" pe care nimeni n-a mai experimentat-o înaintea noastră. Avem de reparat o maşinărie pe care nu noi am stricat-o. Avem de reînvăţat un joc – jocul politic – pe care nu l-am mai practicat de 50 de ani şi avem de corijat o defazare istorică (faţă de restul Europei) la care am fost condamnaţi prin calculul cinic al marilor puteri. Nu avem – pentru nici una din soluţiile pe care le încercăm – garanţia succesului. Suntem, cu alte cuvinte, în plină **dilemă**, dar incapabili să ne-o asumăm. Căci în chip curios, nimeni (nici guvern, nici opoziţie) nu adoptă în România de azi stilul pe care ar trebui să-l impună confruntarea, dar noi ne comportăm tranşant. Plutim în perplexitate, dar arborăm programe cristaline. Nu înţelegem nimic, dar oferim explicaţii pentru orice. Refuzăm să luăm notă de dilema cotidiană, ca şi cum am şti exact **încotro** şi **prin ce mijloace**. Am reuşit o performanţă stranie să fim în acelaşi timp depăşiţi de împrejurări şi siguri de noi înşine, rătăciţi, dar cu un aer de iluminaţi...

De aceea preferăm să optăm fără deliberare. Deliberarea ne-ar obliga să admitem evidenţa dilemei, să ne micşorăm glasul şi să ne dezumflăm piepturile. Deliberarea ne-ar obliga să deblocăm, prin reflexie, ceea ce blocăm zilnic prin tonul prea categoric al unor oarbe partizanate. (...)

Întrucât suntem sătui de publicaţii *de ideologie* şi fals dialog – social sau ba – îi urăm revistei să fie ceea ce-şi propune a fi, cu un cerc larg de colaboratori, care să nu fi rezolvat ca prin farmec dilema tragică, dând lecţii superioare de dincolo de ea.

M.S.

Atitudini

ADDENDA LA O INFORMARE SAU CE NU AM CITIT DIN „BALANŢA"

Literatorul din 8 ianuarie 1993 a publicat, în pagina 7, textul unei „informări" întocmite de unul dintre funcţionarii Direcţiei literaturii şi publicaţiilor din Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste. Credem că ar fi necesare câteva lămuriri.

Mai întâi, trebuie spus că documentul datează din 30 martie 1985. Numele contează mai puţin. Oricare funcţionar ar fi scris un referat similar; aceasta era regula jocului. Cenzura se desfiinţase, oficial, din 1977. Şi cu toate acestea, informarea este, în mod evident, un raport de cenzură. Cele 53 de rînduri dactilografiate ale documentului se adresau conducerii C.C.E.S.-ului, „justificând" munca activiştilor din direcţie, pentru curăţarea romanului de pasajele nedorite. Nu toate operele literare se „bucurau" de atenţia unei informări la conducerea Consiliului: numai cele care puteau fi periculoase. Şi, trebuie s-o recunoaştem, pentru un regim dictatorial, Baieşu era un scriitor de-a drebtul subversiv. Lista subiectelor pasajelor cenzurate este demnă de toate index-urile omenirii, de la cele publicate de statul papal, până la cele statuate de regimul coloneilor din Grecia.

Ne putem întreba cum a fost posibil ca sita cenzurii să fie, totuşi, atât de rară, încât să permită publicarea romanului, chiar şi în forma amputată în care el a văzut lumina tiparului. Probabil că a cântărit foarte mult, în „balanţa" cu care au judecat cenzorii, faptul că Băieşu era un scriitor extrem de apreciat, în toate grupările literare româneşti şi în afara acestora. Din păcate, el nu a apucat să vadă acest document care, acum, poate fi consultat, în original, la Muzeul Literaturii Române.

Mulţumind *Literatorului* pentru spaţiul pus la dispoziţie, pentru această lămurire, mai dorim să eliminăm o greşeală de corectură. În textul *Informării*, în rândul 5 din coloana a 2-a se va citi „că-i leagă nu numai", în loc de „că-i leagă numai".

Virgil Ştefan NIŢULESCU

scaunul catodic

Primăvara bate la geam (deşi, mai mult ca sigur, nu s-a încheiat încă sezonul de „lapoviţă şi ninsoare") iar noi stăm la gura sobei, depănând poveşti interminabile şi inutile. De ce ne-a fost frică, n-am scăpat: Jeana Gheorghiu şi Victor Ionescu încep să semene cu Iosif Sava. Vorbă lungă, numele tău e apă de ploaie! Şi zău că-i păcat.

Mediatorul/ moderatorul e un fel de actor care tre' să ştie ce-i aia adecvare (adecvarea e egală cu inteligenţa, apud Piaget). Bref, I. Sava nu ştie mai nimic din toate acestea. Cărând pe post „basculante" (cum zice prietenul meu George, că tot e o modă la TVR să ai prieteni) de locuri comune (numai Bach face muzică, gata, ştim, nu e necesar să ni se repete), nefăcând nici educaţie muzicală celui ce nu o are, neinteresându-i nici pe specialiştii ce-şi cam râd de dânsul, total nefotogenic, şezând total neinspirat în cadru omul nostru ne agasează duminică de duminică. Noroc cu invitaţii dinamici ai domniei sale, care îl scot din tiparele dinainte stabilite şi din sărite. TVR o mai fi având în arhivă serialul lui Bernstein? Şi, colac peste pupăză, d. Sava mai face şi gafe (nu numai game): să susţii că d. Boroianu e un mare intelectual e prea di tăt. E aproape o calomnie.

Actorul e şi el un fel de mediator/moderator între text şi noi. Regizorul (când are ceva în cap) îl modelează pe actor, un histrion de cele mai multe ori. Actorii nu sunt nişte foarte subţiri intelectuali, iar când sunt încetează de a mai fi actori. Victor Rebengiuc, am spus-o, am scris-o şi, iacă, o semnez, e un mare actor (îndeosebi de teatru, că în film nu a prea nimerit nici peste nişte regizori autentici, nici peste nişte partituri pe măsură – excepţiile fiind Ciulei şi Pintilie). Să faci din el o „conştiinţă" e iarăşi puţin cam mult. Mai ales că, actualmente, Ştefan Iordache e mai performant. Dar tot politichia fără delicateţe... bat-o vina! Una peste alta, medalionul de duminică seara, deşi prost condus, ne-a arătat câteva secvenţe memorabile, un discurs atent şi la obiect, fără patimă. Nu l-am văzut totuşi în Caliban şi nici în „Buzduganul cu trei peceţi", dar asta-i o altă problemă. Un actor ce şi-a spus întotdeauna răspicat punctul de vedere. La mulţi ani!

Nicolae ILIESCU

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 6 (75) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct), Ion Cocora (redactor şef adjunct), Nicolae Diaconu, Andrei Grigor (secretar general de redacţie), Valerian Sava, Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC S.A. Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Geo Bogza '85

Dintr-o știre transmisă la radio aflu că Geo Bogza („marele Bogza", cum îi zicea cu fină ironie simptetică Marin Preda!) împlinește zilele acestea 85 de ani. Vârstă incredibilă pentru un poet de avangardă. Consult dicționarele de literatură și mă conving că, într-adevăr, autorul *Jurnalului de sex* și al *Poemului invectivă* s-a născut în ziua de 6 februarie la Ploiești, orașul festiv al limbii române, cum i-a spus un alt poet ivit pe acele locuri pârjolite de ironia feroce a lui Caragiale. Acolo, scria tânărul năzdrăvan, drag lui Geo Bozga, silaba *înroșește* oul și epitetul *dereiază crivățul iarna*. Bogza a introdus epitetul într-o retorică a amplitudinii și l-a silit să primească sonurile și culorile cosmosului. Chiar și urâtul, exasperarea, invectiva (fantasme ale tinereții sale) fug spre zenit și caută alianța febrelor astrale... Fantomele umblă în poemele lui de tinerețe cu flori la butonieră și îngerii fumează chiștoace, apoi dispar spre a participa la incesturi celești.

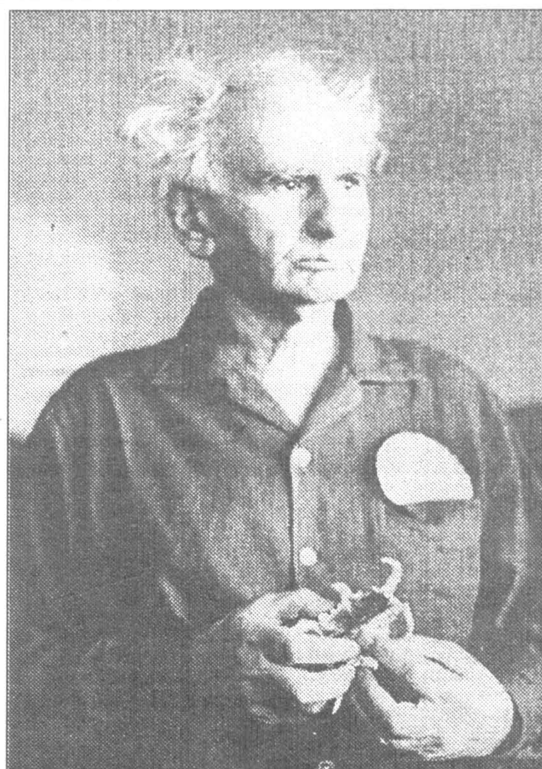
Nu am de gând să fac, aici, o prezentare a operei lui Geo Bogza. Încerc doar să-i schițez un portret și să notez câteva impresii despre omul pe care l-am văzut rar (și mai totdeauna în adunările publice), iar în ultima vreme nu l-am văzut deloc. Trăiește izolat, tableta lui din *România literară* a dispărut de mult, iar scriitorii care altădată se îmbulzeau la ușa casei lui și-i cereau certificate de talent și de moralitate intelectuală au, acum, alte treburi, cu mult mai importante și mai europene... N-am făcut parte din cercul lui de prieteni și nu cred să fi avut cu el vreodată o convorbire mai lungă și mai intimă din care să pot deduce, cum se zice, imponderabilele ființei sale. I-am citit însă toate scrierile și l-am urmărit totdeauna cu simpatie în aparițiile lui publice. În *Scriitori români de azi*, I, am încercat să-i fac portretul și portretul i-a plăcut malițiosului Șerban Cioculescu. Mi-am propus demult să revin asupra operei sale și să scriu un capitol nou despre acest neobișnuit personaj care a străbătut, însoțit de fantasmele lui, un secol isteric și a impus un stil în literatură.

Răsfoiesc, înainte de a mă apuca de acest articol, poemele din *Orion* (antologia din 1978) și observ că tânărul câmpinean sfârtecă beregățile tăcerii și ascultă cu voluptate cum timpul mucegăiește în calendarul astrelor... Din jurnalul său de adolescență, deduc că, pe când edita revista *Urmuz* , voia să radicalizeze „poemul penetrantist", în așa chip încât poemul să devină *bestial, absurd și îngeresc*. Primele două elemente intră în ecuația poeziei de avangardă, ultimul însă (elementul îngeresc!) vine din altă poetică și din altă zonă de sensibilitate. Bogza nu va renunța niciodată, nici chiar în utopiile cele mai negre și în *invectivele* sale cele mai nemiloase, la această reverie angelică într-o retorică, repet, care supradimensionează realul și-i dă o notă de pasionalitate enormă. El vede peste tot simboluri uriașe și dintr-un gest banal (o femeie care mușcă dintr-un măr) face un act comic. Nu respinge farsa, provocarea normalității și, pe când era tânăr de tot, a publicat un jurnal erotic care l-a dus pentru o vreme la pușcărie. A rămas până azi un om imprevizibil, un personaj ciudat, un hidalgo de Ploiești, cum îi zice Nichita Stănescu undeva. Îl întâlneam din când în când, cu zece ani în urmă, pe stradă, mai cu seamă prin jurul Ateneului Român. De departe apărea la orizont un individ deșirat, cu o pălărie imensă și inactuală pe cap. Purta în picioare o pereche de bocanci aproape cazoni, oricum solizi și inestetici, cu tălpi groase și șireturi ce păreau făcute din vână de bou... Personajul acesta ieșit dintr-o operetă hispanică mergea moale (dacă pot spune așa), parcă ar fi călcat pe valuri cu butucănoșii lui bocanci.

Când îl auzi vorbind, ai surpriza însă să constați că glasul lui este subțire și tărăgănat, în contradicție frapantă cu trupul mare, de o scandaloasă vitalitate. Omul cu vocea subțire, înnodată din loc în loc cu frânghii nevăzute, este cu toate acestea un bun orator și poate fi la nevoie și un temut pamfletar. L-am auzit într-o celebră ședință a scriitorilor demontându-l os cu os pe Mihai Beniuc, micul satrap de atunci al Uniunii. L-am ascultat și în alte împrejurări, pornind încet, cu glasul sugrumat, aproape pierit, pentru ca, pe măsură ce indignarea interioară creștea, glasul să devină tăios și din vorba moale să iasă fulgere... Am fost de față și la altă scenă, mult comentată în cercurile literare pe la începutul anilor '60. Este vorba de faimoasa întâmplare de la Ateneul Român, atunci când era sărbătorit (la 80 sau la 85 de ani, nu mai știu exact!) Arghezi. Geo Bogza a coborât de pe scenă și l-a luat de mână, din sală, pe Nichita Stănescu, și l-a silit să urce pe scena pe care se aflau lângă Arghezi, Ralea, Vieru, Perpessicius, poate chiar și G. Călinescu. Acolo, s-a petrecut ceea ce a indignat pe mulți confrați: Geo Bogza l-a împins pe tânărul debutant Nichita Stănescu să sărute mâna patriarhului Tudor Arghezi, în văzul tuturor. „Cât de sictirit am putut să fiu de unii colegi"... scrie Nichita Stănescu, mai târziu, într-o respirare, fără a se dezice de acea întâmplare a tinereții sale. Trebuie să spun că pe mine, unul, gestul lui Geo Bogza nu m-a surprins prea mult. L-am găsit aproape firesc. Mi s-a părut normal ca un tânăr poet să sărute creștinește mâna unui mare poet ajuns în amurgul existenței sale. Sărut simbolic, schimb de generații simbolic. N-am fost în consecință indignat, n-am sictirit deloc pe fostul meu coleg de la „Liceul „Sfinții Petru și Pavel" din Ploiești și iată, azi, îmi aduc aminte cu emoție de acea scenă de pomină petrecută sub cupola Ateneului. Într-o epocă în care marii scriitori erau mai degrabă marginalizați, iar tinerii abia scăpaseră de exmatriculări, excluderi și interdicții de mai multe feluri s-a întâmplat să fie posibil și un act de evlavie literară din inițiativa și sub supravegherea lui Geo Bogza, poetul care, în tinerețea lui suprarealistă, voia să discute cu Dumnezeu numai despre sinucidere...

Și pentru că vorbim azi despre disidență și scriitorii români își fac dosare de ilegaliști, să nu uităm că ereticul Geo Bogza este și autorul a ceea ce am putea numi *resurecția Eminescu*. Poate-i mult spus, dar fapt sigur este că, ani în șir, în timp ce toată presa românească se pregătea să sărbătorească în luna ianuarie (și chiar sărbătoarea în articole encomiastice)– cuplul cunoscut, Geo Bogza ne atrăgea atenția printr-un desen suprarealist trimis prin poștă că, în ianurie, este ziua de naștere a lui Eminescu și ne invita să facem un pelerinaj la mormântul poetului. Gest donquijotesc, gest sublim, o dovadă de conștiință intelectuală într-un moment în care mulți dintre cei care îl contestă azi pe Geo Bogza se înghesuiau în presă să firitisească cuplul dictatorial.

Nu știu cum privește și cum primește bătrânul hidalgo aceste întoarceri morale și cât de mare poate fi tristețea lui în singurătatea în care s-a instalat....

ORICE OM

Orice om pe care nu pot să-l iubesc este
pentru mine un
izvor de adâncă tristețe.

Orice om pe care l-am iubit și nu pot
să-l mai iubesc,
înseamnă pentru mine un pas spre moarte.

Atunci când n-am să mai pot iubi pe nimeni,
am să mor.

Voi, cei care știți că meritați dragostea mea,
aveți grijă
să nu mă ucideți.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

O prezenţă poetică: C.W. SCHENK

În dinamica actuală a civilizaţiei, dominată de explozia automatizării, poezia e o oază rară de spiritualitate, care ţine vie meditaţia subiectivă în orizontul unui umanism fragil. Mai există poeţi devotaţi cuvântului în stare a deştepta elanuri afective ale cugetului, în versuri inspirate, configurând, cum spunea Eminescu în *Epigonii*, un *„Voluptos joc de icoane şi de glasuri tremurate,*
Strai de purpură şi aur peste ţărâna cea grea..."

Poetul *C.W. Schenk*, originar de lângă Braşov, trăind de mai mult de două decenii în Germania, scrie poezie şi în româneşte, fidel începuturilor sale literare de aici. În ultimul deceniu, el a tipărit câteva plachete de versuri, începând cu *Poezii–Gedichte* (bilingv, 1981), continuând cu *Transilvania* (1984), cu indicaţia pe copertă: „versuri dedicate pământului meu", – dar s-a impus prin ultimele două volume: *Testament* (1991) şi *Răstignirea ultimului cuvânt* (1992); alte poezii recente (şi în „Literatorul"), eseuri, evocări (astă-vară: „Întâlnire cu Arghezi" – o amintire), interviuri în presă şi la TV, articole, comentarii întregesc profilul de scriitor al lui C.W. Schenk, pentru care poezia e dragostea supremă, iar cuvântul şi valenţele lui infinite, – chinul dulce în căutarea imaginii, pentru plastica ideii şi vibraţia afectivă a inimii...

La el acasă, în Germania, poetul nostru a fost inclus acum, cu o bogată selecţie de poeme, în antologia liricii germane contemporane: *Das Gedicht 92, – eine Auswahl neuer deutschen Lyrik* (Edition L 92), confirmare a talentului şi preţuirii sale, ca prezenţă lirică.

Din conturul autobiografiei, din secvenţele liricii de faţă, desprindem această mărturie simbolică în care poetul se prezintă ca o undă discretă: „Destinul meu a fost cuvântul", precum începutul textului sacru: „In principio erat Verbum", numai că aici aspiraţia îşi mai aşteaptă împlinirile: *„Eu sunt în cerul lumii/ un sunet,/ o vibrare,/ iscat de un cutremur/ ce-a vrut să fie harpă."* C.W. Schenk crede şi caută, în „lumina cuvintelor", izvorul adevărului, *„plasma ideii" care animă*
colbul ultimelor vise,
adunate-n catedrale
de cuvinte-adulmecate...

Timpuri relative

În substanţa poetică a creaţiei acestui scriitor bilingv stăruie vibraţia lirică a lucidităţii care cumpăneşte critic „semnele vremii", ivite dintr-o continuă confruntare a omului cu sine, cu semenii săi. O poezie reflexivă care şi-a trecut prin filtrul lirismului „dinamica ideii", cântărind cuvântul pentru a-l încărca de conotaţii sugestive:
Cu ce plătim cuvântul
cadenţei sanguine,
când câmpu-şi mută brazda
în odiseea mării?

Elegia triunghiulară

Dar din infinita *odisee* a vieţii, poetul concentrează în fiecare poemă sensul grav al contemplaţiei sale asupra peisajului uman, iar sintagmele lui, mai totdeauna inedite, libere, încifrate până la ermetism, enunţă metaforic un crez elegiac, pentru că toate cuvintele se încarcă de înţelesuri amare. Citind manifestul său poetic ce deschide ultimul volum citat, perspectiva catastrofică învăluie lirismul într-o pânză de imagini discontinui, derutante, lăsate să curgă precum torentul suspinelor unui crucificat care şi-a distorsionat logica expresiei naturale:
Bateţi cuie pe crucea de mâine
mâine ne naştem prin frica noastră
săpaţi gropi de cruci săpaţi-le-n creier...
fără vreo punctuaţie în toată această *Mărturisire de credinţă*, care însă capătă de-a lungul volumului un curs liric nuanţat, profund umanist, plin de simboluri şi de imagini: un profil poetic autentic, pentru care, dacă lirica e o elementară necesitate, un sens al vieţii („Lyrik ist für mich ein elementares Bedurfnis") –, poezia este condensarea subiectivă, expresivă, imprevizibilă a reacţiilor esenţiale, pornite din fundul inimii, potrivit aforismului, rostit nu o dată: „Les grandes pensées viennent du coeur"; sau, în versurile lui C.W. Schenk:
În rădăcini de gânduri interzise
s-au cuibărit metafore celeste
dând sensului zadarnic noi valenţe
de mişcătoare raze subterane.

Răstignirea... p.18

La o privire mai atentă a catrenului citat, se vede cum fiecare vers are accentul afectiv pe epitetele definitorii, sporite în metafora finală: *mişcătoare raze subterane;* ea evocă sursa şi dimensiunile acestei poezii care transpune în metaforă şi simbol meditaţia lirică. Cu discreţie şi consecventă melancolie, poetul detaşează din spectacolul vieţii înţelesurile grave ale unei filosofii sceptice, pe măsura sentimentelor contrariate ale cititorului – *rara-avis* – de poezie:
Din istoria tăcerii
a-nceput să plouă-n cuib
bătălii, cărţi prăfuite
şi victorii drămuite...

Ibid. p. 26

Poetul însă nu tace, pentru că în „cuibul său de gânduri şi de cuvinte" trăieşte destinul unui „cutremur", resimţit în valurile de lirism, cu toate jocurile antitezei care este adevăratul izvor al multor construcţii literare. N-a zis oare Eminescu: „Antitezele sunt viaţa"?. – Ceea ce nu exclude nobila devoţiune pentru „tristeţile lumii noastre", clătinată de atâtea tensiuni şi porniri ostile ce fac să apară simbolic versul: *„Noaptea m-a umplut până la rărunchi"*, aşa se explică tonul neguros al multor strofe elegiace. O variantă mai sugestivă a versului citat o găsim în distihul hiperbolic, potrivit mai tuturor poeţilor, încredinţaţi totuşi că nu grăiesc în pustiu, ci dimpotrivă, parafrazând sintagma biblică – ei scriu un mesaj pentru sufletul cititorilor: „vox clamantis *in animis...*"
Ochii mei preling adâncuri
neînţelese de-ntuneric...
zice C.W. Schenk, poet german de expresie română în aceste volume din urmă, aşezând o nouă punte spirituală între două culturi complementare: una romantică – a noastră –, alta – germanică, a sa ca substanţă etnică, ca mediu actual de viaţă şi de creaţie. „Două patrii literare" – cu avantajul unui dublu izvor de concepte şi de expresivitate poetică. Ataşamentul românesc al liricii sale este admirabil, de reală valoare literară, de impresionantă capacitate de rafinare a verbului în conotaţiile subtile ale metaforei poetice, care-i asigură un loc cert în antologia lirismului românesc de azi, precum el a fost deja inclus în antologia lirismului german, cum am spus la început.

Lirica lui C.W. Schenk e un reflex al umanismului contemporan, pentru că el conţine o credinţă în valorile spiritului şi exprimă aspiraţia înnobilării prin idee şi cuvânt a puterilor de creaţie umană, a voinţei de libertate şi frăţie între semenii rămaşi fideli culturii şi virtuţilor creştine, din care îi place poetului să se împărtăşească.

Gh. BULGĂR

De rerum natura

Vânător împătimit, cu o mare disponibilitate de a-şi împărtăşi trăirile sufletului în ambianţa de mister şi frumuseţe a naturii, Gheorghe Colţ îmbină, în recent apărutul volum *Căile cocorilor*, savurosul povestirii vânătoreşti cu fervoarea reportajului. Ca manieră literară, acesta din urmă aproape că a dispărut, după revoluţie corifeii săi aflându-se într-un accentuat stadiu de „năpârlire". Autorul este printre cei dintâi care se aventurează într-un gen cu paradigmele morfologice descompuse, urmând nu stringenţele reconstituirii din temelii a credibilităţii discursului ci propria vocaţie pentru memorialul de călătorie, cu tradiţie în literatura noastră mai veche în care erudiţia, frumuseţea peisajului sau a lucrurilor construite de om, afectul au contribuţii egale la conturarea subiectului. Dar dacă în resorturile tematice descoperim pasiunea pentru istoria cea mai veche a ţinuturilor româneşti relevate, în primul reportaj, sub forme toponimice originare (Dinogetia, Heracleea, Arrubium, Troesmis, Beroe, Carsium, cetăţi odinioară înfloritoare de la Dunărea de jos) trebuie să consemnăm şi adecvarea expresiei la ancestralitate. Limbajul este solemn, de o frumuseţe austeră, nu lipsit totuşi de fabulaţia mitologică a primilor histori. Textul acestui modern „de rerum natura" conţine pasaje remarcabile. Nimic nu e forţat, lirismul curge firesc şi înfiorează pagina dând sentimentul că vocabulele pulsează sub greutatea şi importanţa semnificaţiilor cuprinse.

Următoarele reportaje îi îndrumă paşii în cele mai neaşteptate locuri. Din câmpiile nisipoase ale Segarcei până-n creierii munţilor, în căldările glaciare, unde din pulberea fină a vaporilor şi respiraţia discretă a esenţelor de conifere, duhul înălţimilor înfiripă izvoarele râurilor Doamnei şi Sâmbăta, aşternând în faţa celor ce au urcat până acolo covoare de bujori sălbatici, frumuseţi ireale, fascinaţie extatică, surprinsă şi redată cu acuitate de pictor aflat în faţa spectacolului unic de culoare şi sensibilitate. Atrage atenţia, iarăşi plăcut, forţa de a plasticiza emoţia, gustul pentru proporţiile frumuseţii naturale şi pentru echilibrul din ecosistem care uneşte omul cu natura şi vieţuitoarele într-un tot armonios. Prin acestea intrăm în teritoriul cel mai fertil al cărţii, în zona poveştilor cu subiecte vânătoreşti, unde ritualuri ancestrale se petrec în codri clocotind de zgomotul împuşcăturilor, în mărăcinişuri îngheţate şi stufărişuri dese. Eroii sunt mistreţi cu colţi ameninţători, vulpi roşcate şi şirete, căprioare graţioase – una dintre ele cu ochi „albaştri" – urechiaţi sperioşi, lişiţe şi gâşte sălbatice, dar şi vânători care umplu cerul cu nori de fabulaţie, cu fapte incredibile sau hazoase, în general elementele nelipsite din „convenţia" întâmplărilor vânătoreşti: o doză de mister, o undă de vanitate, o clipă de umor alături de una de compasiune faţă de vânat, o doză de înţelepciune câştigată la fiece nouă întâlnire cu această cea mai veche îndeletnicire a omului. Ar putea fi, de asemenea, invocată, fără a avea sentimentul comiterii unei exagerări nefondate, filiaţia cu scriitura unor înaintaşi iluştri, atmosfera povestirilor lui Gârleanu, Sadoveanu şi Voiculescu stăruind în paginile scrise de Gh. Colţ. Asemănarea vine în primul rând din acelaşi sentiment tulburător de iubire a naturii şi de celebrare a frumuseţilor ei. De aceea, aleg din *Epilogul* cărţii un fragment edificator: „să nu auzi altceva decât pulsaţia inimii tale sincronizată cu bătăile inimii întregii naturi".

Lucian CHIŞU

Gheorghe Colţ, *Căile cocorilor*, Editura „Oltenia", Craiova, 1992

George Ciorănescu ne-a părăsit...

A trecut în nefiinţă poetul, politologul, istoricul şi, mai ales, intransigentul în moralitate, George Ciorănescu (n. 19 martie 1919, Moroieni). Vestea de trăznet a străpuns eterul sâmbătă, 6 februarie, venind de la München. Soarta a mai doborât un cărturar rasat dintr-o „dinastie" de intelectuali veritabili: familia Ciorănescu.

Era licenţiat în ştiinţe politico-economice (1940), în drept (1941) şi în filosofie (1947), cu doctorat în ştiinţe politico-economice (1946). Fusese publicist, avocat şi asistent universitar, în ţară, exilându-se datorită convingerilor politice naţional–ţărăniste, mai întâi, în Franţa, devenind secretar general al *Fundaţiei Culturale Regale Carol I* din Paris (1947), după care s-a stabilit în Germania, la *Postul de Radio Europa Liberă* din München (1955–1984), ca redactor, cercetător ştiinţific, vice–director al departamentului românesc.

Institute, fundaţii şi academii din întreaga lume s-au mândrit de a-l avea ca membru, acordându-i numeroase distincţii. Bibliografia operei sale însumează peste o sută de titluri, dintre care menţionăm volume de poezii originale în limba maternă şi traduceri din lirica universală religioasă, lucrări cu caracter de politică internaţională, studii de critică şi istorie literară, monografii de istorie medievală şi contemporană. A scos cu nespuse greutăţi materiale revista de ţinută *Apoziţia* (1972–1989), publicaţie cu tematică multiplă şi colaborări de prestigiu. Tratatul său, *Bessarabia, Contested Land Between East and West* (München, 1985, 374 p.) îşi aşteaptă editorul, să îl facă cunoscut publicului din România şi, îndeosebi, din Basarabia „independentă". Departe de ţară, dar tânjind de dorul ei (până în 1989, a fost oprit de legi iar după, de o nemiloasă boală), George Ciorănescu lasă în urmă-i un bilanţ spiritual bogat şi doct sau cu semnificaţii artistice româneşti profunde, el punând mai presus de interesele personale pe cele naţionale, trecând peste greutăţile conjuncturale specifice oricărui exil, pentru a-şi păstra neîntinată conştiinţa de român.

Dumnezeu să-i odihnească sufletul între cei drepţi.

Mircea COLOŞENCO

MORIOR ERGO SUM

Dincolo de luna învinsă, mai departe de gândit,
În culoarea alrogave a neştiutei aşteptări
Leapădă-ţi costumul de scafandru, carnea prea grea să se-nalţe cu tine
Spre a fi un nou Dumnezeu dăruind şi răpind înţeles.

Antilumea e mai mult decât o grădină pierdută
E-naltul deschis spre râvnit fără tavanul de cer,
Un vis geometric mai presus de albastra făgadă
Un fel de pământ unde nu mai eşti cu tine stingher, cu ceilalţi stingherit.

Acolo totul e nou în marea neschimbare,
Pasărea-i numai cântec şi cântecul e lumină,
Timpul fără de inimi a devenit uituc şi uitare!
Sunt în nefirea nouă mai eu decât am fost.

(Din volumul cu acelaşi titlu, 1981)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Structura şi morfologia culturii la Tudor Vianu

Conceptul de cultură, dar şi designatul ca atare – poate chiar întreaga lume a valorilor – se întemeiază, în egală măsură, pe complexul mitului prometeic al răspunderii omului faţă de actele sale, cât şi pe spiritul de jertfă, de sacrificiu pe care-l evidenţiază legenda Meşterului Manole. Omul este cel care devine fundamentul adevărului şi garantul unei cunoaşteri autentice.

Meritul principal al unei asemenea abordări constructive a întemeierii conceptului de cultură revine lui Constantin Rădulescu-Motru, Nicolae Iorga, Simion Mehedinţi, Vasile Pârvan, Lucian Blaga, Petre Andrei, Tudor Vianu. Pregătiţi toţi în spaţiul german, dominat el însuşi de spiritul prometeic herderian şi de cel faustic goetheian. Dintre toţi, Tudor Vianu este primul şi poate singurul din spaţiile spiritualităţii noastre naţionale care a cuprins, cercetat, analizat şi înfăţişat conceptul de cultură în multidimensionalitatea sa. Chiar şi designatul acestui concept, cultura ca atare socială care circumscrie şi defineşte lumea valorilor, face obiectul multiplelor şi consecventelor sale investigaţii în plan teoretic-conceptual şi în plan practic-social.

Cultura este privită şi definită de Tudor Vianu, aşa cum am mai spus, în mod *dinamic, activist, constructor, creator.* Adică, o cultură care se prezintă şi ca o *conformare* la natură, şi ca o *întregire* şi *umanizare* a naturii, dar care şi *răspunde* mai bine caracterului de intensivă producţie al vremii contemporane. Şi face, nu în ultimul rând, ca lucrarea spirituală a conştiinţei să-şi găsească împlinirea sa adevărată în lumea valorilor naţiunii respective. Valori ce nu pot fi atinse decât de masa indivizilor-creatori şi înaintea lor de către genii.

În demersul său, porneşte de la ideea că – cultura este nu un fenomen de ordin natural, ci un fapt de ordin social. Şi caută implicaţiile ei fundamentale, de structură în social. Adică arată că ea reprezintă sau înglobează acele *valori* materiale şi spirituale, *acte* de gândire şi creaţie, *stări* de conştiinţă şi afectiv-voliţionale care susţin înălţarea insului, sau a colectivităţii din care face parte, cât mai sus în ierarhia umanului. Nu însă în afara „instinctului" său artistic, a „trebuinţei" sale „de a prelucra materia pentru a obţine priveliştea plăcută a combinării ingenioase a unor calităţi sensibile".

Dezbaterile lui Vianu asupra culturii întruchipează unul dintre cele mai constructive şi împlinite capitole ale cugetării româneşti asupra filosofiei culturii. Mai ales că încearcă, şi în bună parte reuşeşte, să creeze şi să impună punţile între lumea socială prezentă, dată prin valorile din care se compune şi spaţiile unei lumi viitoare mai completă, mai aproape de umanitate. Şi prin aceasta ne arată că de fapt experienţa culturală este fără hotar.

În concepţia sa cultura presupune *pluralitatea spaţiilor de acte de creaţie.* Şi putinţa întrepătrunderii şi colaborării lor întru definirea individualităţii şi personalităţii sale. Iar ştiinţa care o studiază, filosofia culturii, se află la „nivelul ultimelor generalizări". Obiectul ei fiind cel „al faptelor unice, individuale şi raportate la o valoare care constituie regnul propriu-zis al culturii". El nu se confundă nici cu obiectul filosofiei istoriei „care-şi propune să studieze sensul devenirii istorice", nici cu obiectul sociologiei, care are ca sarcină să cuprindă valorile în îndoitul înţeles, „că sunt dorite de societate, ca nişte ţinte proprii ale ei, şi că ele nu se pot dezvolta decât în mediul social, pe baza condiţiilor pe care le oferă societatea".

Pentru a delimita filosofia culturii de filosofia istoriei şi de sociologia culturii, Tudor Vianu operează şi el cu „o teorie formală şi o teorie materială a culturii". Fapt ce-i permite să *desluşească* notele care compun conţinutul culturii, să *identifice sfera* noţiunii ei, să *cuprindă obiectele* „cărora noţiunea respectivă le convine".

În cadrul unui asemenea proces, gânditorul român urmăreşte *formele* şi *structurile* culturii, *modificarea* acestora de la o etapă la alta, în funcţie de: a) *puterea* de consacrare a inşilor-sociali pentru a crea; b) *ecoul* spiritual necesar marii producţii culturale; c) *mediul* moral constructiv, care solicită şi face posibilă producţia culturală. La aceasta se adaugă *puterea* de voinţă şi acţiune a insului–creator, o *stare* psihologică de încordare lăuntrică maximă şi o *energie* spirituală constructivă, întemeiată pe ideea de adevăr, frumos şi bine faţă de oameni. Şi, nu în ultimul rând angajează circumscrierea noţiunii de cultură în funcţie şi de *capacitatea* „consumatorului" de cultură de a se *instrui* şi a-şi *dezvolta* „sufletul până la gradul în care devine capabil de a resimţi bunurile culturii ca nişte valori preţioase pentru viaţa sa".

O asemenea abordare îi permite să cuprindă şi să studieze şi *actul de a crea* sub multiplul ei aspect: a) al elementului voliţional „care o constituie şi care constă din energie şi productivitate lăuntrică"; b) credinţa insului–creator „în temele care neîncetat se pun omenirii"; c) valoarea ca fapt social care „să orienteze această energie"; d) factorul cultural subiectiv capabil „să preţuiască bunurile culturale"; e) şi actul cultural obiectiv care întrupează „valorile într-un material". Iar apoi să le construiască şi să le înfăţişeze ca „elementele care constituiesc laolaltă conţinutul noţiunii de cultură".

O dată stabilită structura formală a culturii, Vianu adânceşte actele care-i dau conţinut acesteia. Şi pune în centrul argumentării sale „ideea de voinţă culturală". În şi prin care postulează că „pentru a avea cultură trebuie să manifestăm un anumit patetism al sufletului". Care se compune din două elemente . Este vorba, în primul rând, de „un element pur volitiv, o anumită încordare, o anumită energie morală". El ne arată că poate produce cultură numai „sufletul stăpânit de o tensiune lăuntrică". În al doilea rând, voinţa culturală se cere a fi stăpânită şi de un element intelectual şi sentimental. De un postulat optimist în baza căruia să domine credinţa „că temele culturale ale omenirii nu sunt istovite, că omenirea mai are încă sarcini mari înaintea ei". Şi că „sufletul omenesc stăpâneşte mijloacele de a se apropia de aceste teme". Mai mult chiar, că spiritul uman se poate opune cu succes şi poate înlătura *automatismul* – adică „deprinderea de a trăi în cadrele vechi, de a reacţiona mecanic la problemele noi ale vieţii" şi *pesimismul* – „care afirmă că omenirea nu posedă nici o ţintă demnă de a fi urmărită".

Tudor Vianu raportează cultura şi prin cultură întreaga lume a valorilor nu numai la factorul voliţional, la interesul şi puterea de creaţie a inşilor–sociali. Nici nu defineşte valorile prin raportarea una la alta. Ele nu se află în clase dependente sau supraordonate. Gânditorul român înţelege prin valoare un *bun* sau un *act* cultural care presupune două momente: „unul subiectiv şi altul obiectiv". Mai întâi gândirea unui „lucru ca intrând în sfera unei valori". În al doilea rând, introducerea efectivă a obiectului „în sfera valorii, întrupându-l într-un material". Ca atunci când se pictează un tablou. Moment în care „actul cultural devine obiectiv, producător de bunuri culturale".

Particularitatea culturii, notele sale definitorii ni le dă însă creaţia culturală obiectivă. Nu simplul gând sau aprecierea noastră artistică a unui fenomen sau obiect natural: apus de soare, pajişte ori pădure este o valoare. Un asemenea „act cultural" este postulat de Vianu doar „în sfera valorii estetice". În timp ce valorile efective „care se oferă pretutindeni omeneşti" ca obiecte, bunuri, „sunt tocmai rezultatele faptelor culturale obiective". În fapt, precizează Tudor Vianu, „oricare obiect din natură poate fi cugetat în sfera unei valori". Dar ca valori propriu-zise, pot fi apreciate numai acele „obiecte care sunt rezultatul silinţei şi ingeniozităţii omeneşti". Numai ele se oferă preţuirii umane. Şi „resubiectivării lor culturale".

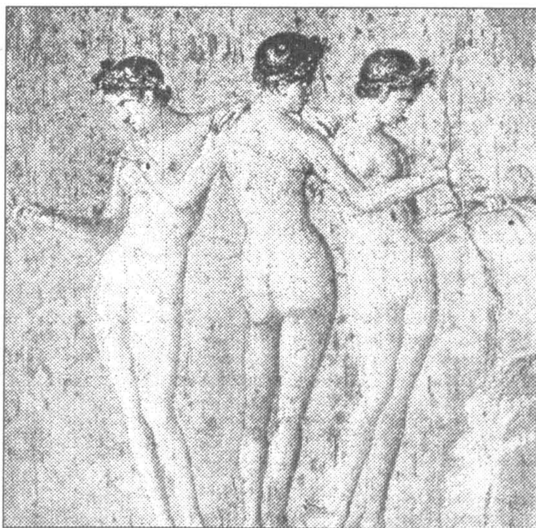
Conceptul de cultură şi designatul său este definit de Tudor Vianu nu numai în raport cu conţinutul său, dar şi în raport cu sfera sa. Adică, el caută, surprinde şi înfăţişează „unităţile individuale cărora noţiunea de cultură le convine". Şi trebuie să subliniem că şi din acest punct de vedere Vianu fundamentează o gândire originală. Mai întâi porneşte de la „a distinge între o cultură parţială şi una totală". Despre prima vorbind doar atunci când „o societate sau un individ cultivă numai un gen de valori". Iar ca exemplu aduce în faţa celor ce-i studiază opera culturile profesionale artistică, muzicală, economică, filosofică etc. etc. Chiar şi civilizaţia este concepută de marele gânditor numai ca „unul dintre aspectele ei". Şi nu ca opunându-se culturii. Aşa cum o interpretează destul de mulţi oameni de ştiinţă, cultură, artă. Nu duşmănia contra civilizaţiei, precizează Vianu în continuare, „trebuie să fie rezultatul pe care teoria filosofică a culturii o îndreptăţeşte". Dimpotrivă, atrage atenţia întemeietorul filosofiei culturii româneşti, civilizaţia trebuie concepută şi înţeleasă, aşa cum şi este, ca dorinţa insului–social, sau a societăţii „de a completa efortul omenesc cultural în cât mai multe direcţii, admiţând însă că şi valoarea pe care civilizaţia şi-o propune este o valoare demnă de a fi urmărită şi realizată, după cum sunt toate valorile care conduc silinţele creatoare ale omenirii".

În felul acesta Tudor Vianu elimină o anumită opoziţie care a fost impusă în deceniul doi de unii gânditori între cultură şi civilizaţie. Oferă temeiul şi operează chiar apropierea, în armonie, dintre cultură şi civilizaţie. Aceasta din urmă nefiind de fapt altceva „decât o cultură definită prin sfera ei, o cultură socială parţială, din punctul de vedere al unei singure valori, şi anume din punctul de vedere al valorii tehnico-economice".

Suma şi sinteza tuturor „culturilor parţiale" formează în concepţia marelui nostru dascăl universitar „cultura totală". Adică acea cultură care exprimă dar şi oferă, angajează chiar „capacitatea de a trăi lumea aceasta sub toate aspectele ei". Şi „a o preţui în sensul tuturor valorilor pe care în mod virtual le închide". Deşi această stare, spune Vianu, „poate că nu va fi cu deplinătate atinsă niciodată". Meritul lui este însă că o pune. Chiar îşi exprimă încrederea că ea, „cultura totală", va pluti, este obligatoriu să plutească, în faţa omenirii „la un ideal care trebuie să conducă silinţa noastră culturală". Susţinută prin acel „ideal înalt şi ultim al efortului cultural".

Cultura este raportată de Tudor Vianu nu numai la *suma* sau *parţialitatea* valorilor pe care le cuprinde. Gânditorul român are în vedere şi „numărul indivizilor cărora ea se poate aplica". Fiind desemnată fie prin conceptul de „cultură individuală", fie prin „cultură socială". Aceasta din urmă nefiind de fapt altceva decât cultura grupărilor sociale, începând de la cele mai mici până la suma tuturor – umanitatea.

Mircea MÂCIU

Grupul celor trei graţii. Frescă pompeiană. Secolul I. Muzeul naţional din Napoli.

RĂZLEŢE

Marin SORESCU

Expansiunea universului

— Petre, zice Dumnezeu,
Ţie nu ţi se întâmplă să faci de două ori
Acelaşi lucru?

Uite, eu am creat lumea
De vreo câteva ori,
Pentru că am uitat c-am creat-o.
„Parcă aveam de gând să fac ceva extraordinar,
Îmi zic, Ce să fac? Ce să fac?"
Şi mai trântesc o lume.
Iarăşi şi iarăşi.

— Am auzit eu ceva de lumi paralele,
De fuga spre roşu, sau cam aşa ceva, zice Petru,
Dar eu credeam că intenţionat.
— Ce intenţionat, eşti copil? E tot aia,
Făcută de mai multe ori, fiindcă uit.

Să-mi dai ceva de memorie.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

BIOGRAFIA LUI ION BARBU

Cu toate obiecţiile pe care critica de toate felurile şi mai ales cea de sorginte lingvistică le-a adus şi le aduce împotriva biografiei scriitorilor, biografiile se practică pretutindeni, nu numai ale celor dipăruţi, dar şi ale unora în viaţă. Condiţia este ca biograful să nu confunde acel contingent al scriitorului din viaţă cu cel transcendent din operă, să pună accentul pe documentul esenţial, opera, ceea ce nu înseamnă că trebuie să omită pe cel furnizat de actele civile şi de opera subsecventă a scriitorului, în special de corespondenţa sa, izvor de prim ordin. Chestiunea a fost tratată şi rezolvată în favoarea *întoarcerii autorului* într-un remarcabil eseu de Eugen Simion.

Nu cred că voi fi contrazis spunând că cel mai bun biograf al scriitorilor români, al lui Eminescu, Creangă, Grigore Alexandrescu, Nicolae Filimon este G. Călinescu, biograf şi al altor scriitori mai mult sau mai puţin importanţi din literatura română. Scriitorul trăieşte desigur prin opera sa pe care, dacă biografia şi-o explică, o certifică şi o motivează. În ediţia a doua din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, pe lângă completări de exegeze, G. Călinescu a pus şi date biografice noi, a întocmit chiar biografii la scriitorii recent dispăruţi, inexistente în prima ediţie. O astfel de biografie rămasă în manuscris am găsit, când am pregătit pentru tipar ediţia a doua a *Istoriei*, la Ion Barbu (decedat la 11 august 1961), şi am publicat-o în *Gazeta literară* din 1 februarie 1968. O transcriu: „Ion Barbu, bunicul poetului, era zidar în mahalaua Omul de piatră. Bunica de origine sârbă, se chema Daţa Ciulei. Tatăl poetului, Constantin I. Barbu, apoi cu nume latinizat de un profesor Ţărcă (Circa), Constantin I. Barbilian, a fost magistrat în diferite localităţi, întâi la Rucăr, iar în ultima vreme la Giurgiu. Mama, Smaranda Şoiculescu, era din Câmpulung-Muscel, unde s-a şi născut poetul, la 19 martie 1895. Ion Barbu a urmat şcoala primară la Câmpulung (cl. I, II şi IV) şi Roman (cl. III-a), apoi liceul la Piteşti, Câmpulung şi Bucureşti (Liceul Lazăr). Încă din şcoală se remarcă ca un excelent matematician. *Gazeta matematică*, XVII, nr. 9, mai 1912, publica sub semnătura lui G. Ţiţeica *Rezultatul concursului Gazetei matematice*: „În locul întâi se cuvine să numim pe dl. Barbilian D. din clasa VI-a la liceul Lazăr, care a îndeplinit condiţiile pe care le cerem noi pentru această deosebită cinste. Cu o lucrare scrisă la algebră foarte bună, cu alta de geometrie elementară excelentă, cu răspunsurile sale sigure şi precise din care se vede o gândire bine condusă şi cunoştinţi întinse... Cu aceste însuşiri alese, d-l Barbilian şi-a cucerit dintr-o dată locul de frunte. Să-i fie de bună prevestire şi pentru concursurile viitoare!" Înscris în 1914 la Facultatea de ştiinţe şi-a luat licenţa abia în 1920. Se căsătoreşte în iunie 1925 cu Gerda Hossenfelder pe care a cunoscut-o în Germania. Profesor de teoria grupurilor şi structurilor la Facultatea de Matematică. Mort la 11 august 1961.

C.I. Barbilian, licenţiat al Facultăţii de Drept din Bucureşti, este numit judecător de pace la Hartieşti, jud. Muscel, prin decizia nr. 2149 din 30 mai 1894 (*Mon. Of.* din 5/17 iunie 1894); ca judecător la Ocolul Argeş, jud. Muscel, e mutat în aceeaşi calitate la Ocolul Câmpulung, prin decret din 21 sept. 1898 (*Mon. Of.* din 22 sept. 1898); în 1902 era judecător instructor la Tribunalul Muscel, locţiitor de preşedinte (*Mon. Of.* din 5 mai 1902); în 1908, judecător instructor al Tribunalului Muscel (*Mon. Of.* din 21 febr. – 5 martie 1908); la 9 mai 1911 ca preşedinte al Tribunalului Vlaşca era decorat cu Coroana României (*Mon. Of.* nr. 49 din 4 iunie 1911). Smaranda Şoiculescu, n. 1871, a murit în 1951. Poetul a locuit după declaraţiile lui, la Rucăr, până în 1896, apoi doi ani la Topoloveni; la Stâlpeni, jud. Muscel, între 1898–1900; din 1900 până în 1904 la Câmpulung. În 1904–1905 la Roman; între 1905–1907 la Stâlpeni. Între 1907–1910 la Câmpulung; între 1911–1921 la Bucureşti. Tot el destăinuie peregrinaţiile caragialeşti pe la gazdele din Bucureşti: str. Solon nr. 1, str. dr. Sergiu la m-me Argetoianu; str. Sculpturei nr. 25, la m-me Lena Cristescu; str. Italiană, la m-me Helma; str. Păunilor nr. 56, la moaşa Smaranda Paplican; str. Romană, la m-me Mihăilescu, str. Elena Cuza, la m-me Iancu Solomon, împreună cu prietenul său Simon Bayer, str. Berzei la m-me Georgescu (cu Egizio Massini), în piaţa Kogălniceanu, la m-me Şerpescu, în str. Duzilor nr. 2, în str. Romană, la m-me Şerbănescu. Din 1920 în str. Carol Davila nr. 8.

Din ultimul articol publicat de G. Călinescu în *Contemporanul* din 5 martie 1965 (v. *Literatura nouă*, Craiova, 1972) la patru ani şi jumătate de la moartea lui Ion Barbu, pe marginea volumului său *Ochean* rezultă că se vizitaseră reciproc şi că datele despre el le obţinuse cu o asemenea ocazie. Deoarece Barbu susţinea că-i vânduse *Istoria literaturii*, Călinescu regretă acum că-l făcuse acolo „kurd descălecat" ceea ce nu-i numaidecât o insultă, kurd însemnând în persană „curajos". Legenda spune că oferindu-i o altă *Istorie a literaturii*, Barbu i-ar fi aruncat-o în cap sub motiv că dăduse în ea imundului Vlahuţă cinci pagini iar marelui Mateiu I. Caragiale numai două şi jumătate.

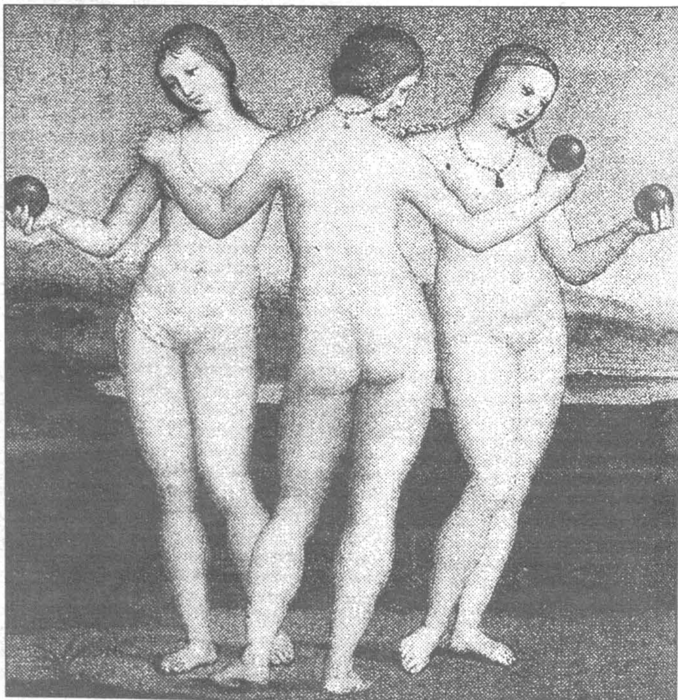
Cu puţin înainte de Revoluţie (bun de tipar: 15.12.1989) Editura Minerva a publicat cartea de 300 de pagini *Ion Barbu – Dan Barbilian – biografie documentară (1564–1925)* de Mircea Coloşenco neobservată din cauza evenimentelor. La Bibliografie (în total 406 izvoare) Călinescu nu este menţionat. Autorul se ocupă în trei capitole de străbunii, părinţii şi tinereţea lui Ion Barbu până la vârsta de 30 de ani. Într-adevăr, Mircea Coloşenco a răscolit arhivele din Bucureşti, Câmpulung-Muscel şi alte localităţi în care se puteau afla ascendenţa paternă şi maternă a lui Ion Barbu, cartografii, catastife, condici de vânzări şi cumpărări, fonduri ministeriale, registru de stare civilă şi mitrici bisericeşti, arhive de licee şi universităţi, colecţii particulare de documente. Spiţa paternă şi maternă a lui Dan Barbilian se află consemnată şi în două planşe genealogice desenate de arh. Viorica Coloşenco. Din cele aproape o sută de pagini, câte se consumă cu expunerea antecesorilor poetului, nu se pot reţine decât câteva propoziţii. Ion Barbu, bunicul poetului (1844–1897), primul cu acest nume era dintr-un neam de zidari – dulgheri ce nu poate fi urmărit cu certitudine înainte de sfârşitul secolului al XVIII-lea. Acest Barbu a fost căsătorit cu Daţa sân Hristache Vasile zis Ciulei, româncă cu nume de botez bulgăresc, prescurtare din Dănuţa (autorul crede că din Dăviditţa). Tatăl poetului, Constantin Barbu, nume latinizat în Barbilian (1866–1936) s-a căsătorit cu Smaranda Şoiculescu (1872–1951), fiica lui Constantin Şoiculescu şi a Zincăi (Zoe) Ambros, cu nume de familie armenesc. Şoiculeştii ar fi Şăiculeştii (de la *şaică* „luntre") neam de moşneni ce poate fi urmărit până în anul 1564. Locurile pe unde tatăl a peregrinat ca magistrat cu familia, scoase de G. Călinescu din numirile consemnate în *Monitorul Oficial*, ca şi gazdele pe la care poetul a stat ca student în Bucureşti sunt scoase de Mircea Coloşenco din volumul *Pagini inedite*, publicate cu un cuvânt înainte de Gh. Mihoc, de Gerda Barbilian, V. Protopopescu, Viorel Gh. Vodă la Editura *Albatros* în două volume 1981–1984 . Sunt câteva deosebiri de nume: *Leana Cristescu, m-me Herman*, moaşa *Papilica*. Pentru detalii din tinereţea lui Ion Barbu, autorul a mai folosit cartea Gerdei Barbilian, Ion Barbu *Amintiri* (cu un cuvânt înainte de Ov. S. Crohmălniceanu), Cartea Românească, 1975, ed. II, 1979 şi *Ion Barbu în corespondenţă* I, (ediţie îngrijită de Gerda Barbilian şi Nicolae Scurtu) Ed. „Minerva" 1982. Detaliile privesc anii de şcolaritate (liceu, universitate, stagiul militar în timpul războiului), bursa de studii la Götingen, trei semestre, apoi, la Tübingen, toate soldate fără obţinerea doctoratului, viaţa cam dezordonată, începută încă din liceu, cu frecventarea localurilor de petrecere din cartierele rău famate, relaţiile cu femei uşoare ca student şi doctorant în ţară şi peste hotare, mai ales în Germania postbelică.

Fanfaron erotic, Barbu îşi nota şi populariza numele partenerelor sale de scurtă durată, mulţumindu-se uneori a le adăuga palmaresului său care în 1923 era de 2064. Ar fi provocat şi pe Hortensia Papadat Bengescu care i-ar fi zis: „Barbule, ne-ar trebui o insulă ca să ne iubim". „Eu totdeauna am fost promiscuu" – recunoştea el, „am de bonne fortunes în fiece noapte, dar cantitatea nu mă poate consola de calitate". La Berlin una l-a uşurat de portofel. Notează în afară de Maria Zalic (1878–1836) pe Lily Lang din Kassel. Frau Elly Lieh, soţia unui Junkăr, Hellena Braun, prea conjugală luterană, Else Erhart, elegantă din Hanovra, Hellene Wesemann, directoarea unui pension de fete, Anne Marie Nill din Koblenz, Elsa Granz, soră la o mănăstire din Breslau. Când s-a întors în ţară cu Gerda Hossenfelder era bolnav de boala lui Eminescu, dependent de eter şi cocaină. S-a vindecat însă repede şi s-a căsătorit cu Gerda la Giurgiu în 1925. Rămân încă 36 de ani din biografie ce vor forma probabil obiectul altui volum.

Valeriu CRISTEA

O amintire sâcâitoare

Nu ştiu de ce, de câteva zile mă sâcâie, ca o surdă durere de dinţi, amintirea unui mizerabil spectacol de amatori, cu o mizerabilă piesă conjuncturală. Era spre sfârşitul anilor '40 şi zelosul autor (cine o fi fost?) se voia „la zi", împletind tema chiaburimii cu aceea – mai nouă – a titoismului. „Lipitorile satului" nu unelteau pur şi simplu, ci pactizau pe deasupra – acţiunea se petrecea într-un sat pe graniţă – cu spionii mareşalului „trădător". Văd şi acum decorul pauper, prăfuit, scândura scenei improvizate, jocul răcnit al actorilor de strânsură. Şi mă văd pe mine, un copil privind, şi aud motorul aparatului de înregistrat din creier, zumzăind liniştit, indiferent. Cum şi de ce mă aflam în acea sală nu ştiu. Cu numai un an sau doi în urmă citisem şi recitisem înfrigurat o carte despre eroica mişcare de partizani din Iugoslavia, despre neînchipuitele jertfe pe care popoarele ei le-au dat în lupta împotriva hitlerismului. Numele lui Tito era scandat cu frenezie – la alte spectacole, de mai bună calitate. Între timp însă un om foarte mic de statură se supărase pe vecinii noştrii de la sud-vest şi ne ceruse şi nouă să ne supărăm pe ei. Şi ne-am supărat. Presa s-a umplut de caricaturi veninoase şi am avut chiar şi romane şi – iată – şi piese de o vitejie a demascării la comandă cum numai astăzi mai putem întâlni, tot la noi. Nu ştiu de ce, de câteva zile, mă sâcâie amintirea acelui mizerabil spectacol de teatru propagandistic văzând şi revăzând pe micul ecran imagini cu vasele sârbeşti de pe Dunăre cufundate într-un fel de *autism al disperării*. Din nou ni se cere imperios să ne supărăm pe vecinii noştri. Să ne supărăm rău de tot şi chiar să tragem în ei. Contez pe înţelepciunea care se obţine din orice experienţă. Inclusiv din aceea a satelizărilor noastre succesive. Care astăzi ne poate fi de folos.

Rafael (1483-1520): Cele trei graţii. Circa 1500. Carton. 17 x 17 cm. Muzeul Condé din Chantilly, Franţa.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

GRAFFITI

Gheorghe TOMOZEI

Un preşedinte în contumacie

În „Evenimentul zilei" nr. 167 s-a putut citi această ştire cu tiltu de senzaţie: „Convins că totul a fost pus la cale de la Cotroceni, Mircea Dinescu a supravieţuit tentativei de puci de la Uniunea Scriitorilor".

După Dicţionarul enciclopedic puci (putch) s-ar traduce astfel: „acţiune armată a ùnui grup de complotişti nesusţinuţi de mase, având drept scop o lovitură de stat".

Deci, potrivit unei jurnaliere lovituri de... stil, tihna palatului Vernescu–Lenş–Dinescu ar fi fost tulburată de încercarea unor cărvunari dornici să-l răstoarne de pe tron pe mai-marele obştii scriitorilor. Apelez (din „cumsecădenie" pentru istorie) tot la citat. Zice ziarul: „Ieri la sediul Uniunii Scriitorilor, Casa Vernescu, a avut loc mult aşteptata şedinţă a Consiliului. Din cei 127 de membri, au fost prezenţi numai 46. Dar avându-se în vedere că era o reconvocare, conform statutului, şedinţa s-a desfăşurat. Iniţial, fusese programată să dureze până la ora 16, însă ordinea de zi a fost epuizată la ora de pauză, adică ora 14.

Punându-se problema preşedintelui actual, care va lipsi un an de zile din ţară, discuţiile s-au aprins. Mircea Dinescu, cel vizat, a spus: „«Atâta vreme cât va fi preşedinte al României Iliescu, nu-mi dau demisia».

În cele din urmă, s-a votat menţinerea actualului preşedinte. Au fost numărate şase voturi împotrivă. O poziţie afirmată deschis împotriva lui Mircea Dinescu a avut-o Petre Sălcudeanu. În perioada de un an, începând cu 15 ianuarie a.c., cât va lipsi Dinescu din ţară, la conducerea Uniunii Scriitorilor va fi Laurenţiu Ulici, actualul vicepreşedinte".

Se publică fotografia poetului îmbrăcat în costum ciobănesc-naţional, aşa cum s-a înfăţişat la banchetul revistei „Caţavencu" şi, în interior, mărturisirile sale de taină:

„Cel mai plăcut lucru, de fapt, ar fi fost pentru mine să le arunc în braţe această bombă cu scriitori români, care încă nu a explodat, şi pe care eu am ţinut-o totuşi sub control trei ani de zile. Să nu uităm că-n restul ţărilor est-europene asemenea uniuni s-au dărâmat. Mi-ar fi plăcut să le-o las lor şi ea să mai ticăie cât o să mai ticăie şi apoi să facă explozie. Am curajul să-mi asum destinul acestei Uniuni pentru cât mai sunt preşedinte al ei şi să dau seama despre ceea ce am făcut în faţa Adunării Generale din 1994. Deşi am cochetat cu demisia, m-am gândit că bucur prea mulţi ticăloşi dacă mi-o dau; de să ofer eu prilejul unui dineu vesel la Cotroceni?

Chiar am spus că, atâta timp cât Iliescu este preşedintele ţării, eu nu-mi dau demisia de la preşedinţia Uniunii. Sigur că sfătuitorii de taină ai dlui Iliescu au încercat să instige câţiva colegi ca să fiu totuşi schimbat şi să-i fac acest cadou dlui Iliescu. Mă refer în primul rând la dl. Sălcudeanu, deputat FDSN şi la dl. Zigu Ornea care, prin Augustin Buzura, face trafic de bezele spre Cotroceni. Numai că – neaşteptat pentru mine! – am fost apărat vehement de câţiva tineri din Consiliul Uniunii şi la vot (punându-se problema să fiu înlocuit de un vicepreşedinte) au ieşit 41 de voturi pentru mine şi 6 contra. Mi se pare ciudată această prăjiturică de „Cotroceni" cu „22", adică amestecul de Sălcudeanu cu Gabriela Adameşteanu şi cu Paler la mijloc.

— Cum a fost şedinţa?

— Eu am făcut o dare de seamă. Am relatat întâlnirile mele contondente cu cei doi prim-miniştri de pân-acum şi cu preşedintele statului. Am zis de lipsa de eficienţă a acestor întâlniri. N-am uitat de armele pe care le-am folosit împotriva lor, pamfletele, pe care le voi folosi şi de acum înainte în apărarea acestei instituţii de cultură naţională care e Uniunea Scriitorilor. Am fost săptămânal în contact cu ministrul muncii, cu cel al finanţelor, pentru că şi eu sunt obsedat de condiţia mizeră a scriitorului român, de pensiile umilitoare care sunt de trei ori mai mici decât pensiile cenzorilor de odinioară. De altfel, dacă vă interesează, am să vă ofer stenograma discuţiilor".

Ca martor la „puciul" ratat, sfârşit cu victoria celui mai iubit fiu al Uniunii, pot spune (înainte de a lăsa iar documentele să vorbească) doar câteva cuvinte. „Comunicatul de presă" e, tot, o eroare. La fel „interviul" maestrului.

Deşi nu s-ar fi cuvenit, Dinescu însuşi a condus lucrările unei şedinţe ce-l avea drept „erou"; părăsindu-şi funcţia pentru un an (ultimul al „mandatului"), chemat în Germania într-o bursă târzie, el şi-a abandonat, practic, prerogativele şi trebuia să-i lase Consiliului dreptul de a decide cum s-ar fi putut împlini greaua pierdere. Cum Dinescu a afirmat răspicat că nu vrea să demisioneze cu nici un chip, s-a „apelat" la Statutul îndeobşte încălcat: absentând, prezidentul poate fi înlocuit de, aţi ghicit, vicele său. Dar un an nu e o absenţă ce poate fi acceptată, fiind tocmai anul „electoral" în care ar urma să pregătim Conferinţa pe ţară!

Un grup de presiune moldo-valah l-a susţinut frenetic pe candidatul la destţarare, cu argumente mai ales sonore, şi când (alţi) vorbitori au început să se întrebe dacă e bine să se accepte bizara soluţie a preşedinţiei în contumacie, Dinescu însuşi a intervenit (întrerupând, jignind, apostrofând) până când, cu logic temei, Ileana Mălăncioiu a propus formula radicală a renunţării la *întreg* falimentarul Colegiu Director şi apelarea la „alegeri anticipate". Pusă la zid, poetesa n-a fost lăsată să se explice. Dinescu a cerut, rapid, votul. Şi s-a votat împotriva „moţiunii de neîncredere". Doar atât. Nu s-a votat *rămânerea* în post a actualului său ocupant. Nu s-a votat (cum se poate citi în alt ziar, „Ora") asigurarea interimatului la conducerea Uniunii (Laurenţiu Ulici).

E bine să pleci în Germania ca preşedinte (fie şi al scriitorilor), nemţii fiind ceremonioşi cu cei înălţaţi în cin. Şi e bine să pleci după ce-l muştruluieşti cu toate vulgarele scule ale vorbirii pe Zigu Ornea, aşa cum junele ober ştab a făcut-o! Cine ştie, poate că prinde bine.

Dusă la ruină de un Colegiu Director nu doar nepriceput dar şi răuvoitor, îngăduindu-şi *toate* abuzurile imaginabile, Uniunea a ajuns graţie *şi* lui Mircea Dinescu o instituţie falimentară. Cel mai „neinspirat" control financiar ar putea „amenda" zecile de călătorii costisitoare în străinătate (unele extinse şi asupra rubedeniilor), recepţii de un lux scandalos, călătorii de lucru prin ţară întreprinse cu fast ceauşist, *vânzarea* majorităţii publicaţiilor unor instituţii „de partid", angajarea în posturi după criteriul „noi şi-ai noştri", aservirea unor salariaţi (ai statului) şi „deturnarea" lor în interese strict personale ş.a.m.d.

Niciodată, în trei ani, membrilor Consiliului nu li s-au oferit (deşi ei le-au solicitat stăruitor) documente de studiu. Lista celor ce beneficiază metodic de călătorii exotice pe spezele Uniunii. Lista celor miluiţi cu „ajutoare". Situaţia la zi a datornicilor. De votat s-a votat „la înghesuială", în condiţii de cele mai multe ori *nestatutare*, ca şi în ziua „puciului", când 46 de membri ai Consiliului (cifră şi ea diminuată pe parcurs) i-ar fi putut reprezenta (!) pe cei 127 aleşi.

Suntem atât de săraci încât e posibil să nu avem multele milioane de lei necesare organizării proximei Conferinţe pe ţară! Vom recurge la ideea cu Dinescu preşedinte pe viaţă? N-ar fi exclus.

Toate sunt „puţin" altminteri. „Puciul" s-a produs în primele zile de după Decembrie '89 când un grup de comando a ocupat Casa Scriitorilor (ca în Octombrie 1917, la Petrograd) şi a impus o „nouă ordine".

A fost confiscată buna credinţă a obştii. I-au fost confiscate bunurile, avutul. Dar chiar dacă vom ţine Conferinţa din 1994 sub cerul liber (Sala Palatului costă), chiar dacă provincialii vor călători pe banii lor şi vor dormi pe sub garduri, actuala conducere „revoluţionară" va fi supusă celor mai aspre rechizitorii. Evident, nu va da seamă (cei mai mulţi ce-o compun s-au „căftănit" cu temeinicie), evident, vom fi mai săraci şi mai puţini dar vom conserva, e sigur – chiar de va funcţiona într-o singură odaie – un mare sindicat capabil să ne apere scrisa, curat, eficient, justiţiar.

Istoria e îndeobşte clementă.

Istoria literaturii nu.

Câte capodopere trebuie să scrie în viitorul apropiat şi mijlociu mult-înzestratul Mircea Dinescu pentru a-i uita cinismul, aroganţa deşănţată „humorul" spoliator şi iresponsabil?

Fiindcă mai dau, în final, o probă din zicerile sale (un interviu din „Libertatea" nr. 910):

„Vă solicit un interviu pentru ziarul «Libertatea» .

Ziarul „Libertatea" a scris despre mine tot soiul de măgării, începând cu instigarea răposatului meu fost prieten, Dan Deşliu.

Era un punct de vedere pe care, ca tribună a opiniei libere, l-am găzduit la timpul respectiv! La fel cum vom proceda cu opiniile dumneavoastră de acum. Am aflat că v-aţi luat bilet de avion dus-întors pentru Berlin...

Într-adevăr, NATO îmi decontează biletul dus-întors până la Berlin.

Se spune că a venit o bursă în semi-capitala Germaniei reunificate.

Da, o bursă a Academiei de Artă berlineze, la care concurează scriitori, pictori, muzicieni din toată lumea.

Ce se mai întâmplă în Uniunea Scriitorilor în acest sezon friguros?

Din fericire, atmosfera de la Uniunea Scriitorilor e destul de încinsă fiindcă, după cum ştiţi, cuptoarele de la «Secolul 20» ard cu foc continuu, ca la Hunedoara!

O chestiune ceva mai delicată...

Dacă sunt evreu? Din păcate, părinţii meu nu s-au gândit la asta, au ratat această şansă.

Ce se va întâmpla cu Uniunea Scriitorilor în absenţa preşedintelui ei executiv?

Uniunea Scriitorilor are două mii de membri şi ea nu se prăbuşeşte prin faptul că pleacă un funcţionar al ei cu titulatura de preşedinte.

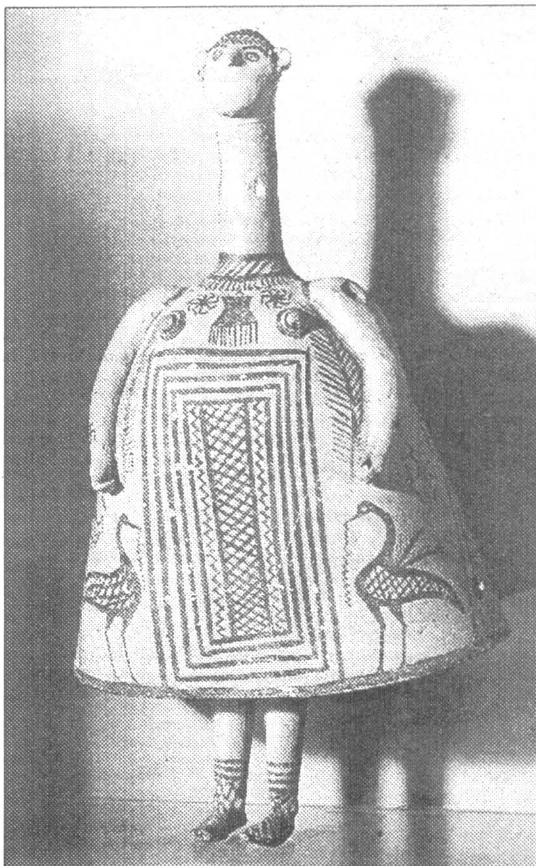
Sunteţi acuzat că aţi adus în pragul dezastrului obştea scriitoricească! În ceea ce vă priveşte, ce consideraţi că aţi făcut pentru confraţii de breaslă?

Marea mea realizare este că această instituţie nu s-a prăbuşit, ca la Moscova, ca la Praga sau ca la Varşovia! Ştiţi că vechi mari uzine ca „23 August", „Semănătoarea" sau IMGB sunt în pragul falimentului. Ei, bine: fabrica de scriitori din Bucureşti funcţionează cu toate motoarele, fără reparaţii capitale..."

Dinescu e din nou student.

Ce distanţă să fie între Academia Ştefan Gheorghiu şi Academia de artă berlineză?

Sau ce afinitate?

Idol în formă de clopot. Beoţia (Grecia).Sec. VIII ante Christi. Teracotă. Înălţime 39,5 cm. Muzeul Luvru, Paris.

Poveste de Crăciun

Pe craterul vulcanului stins, în urma ploilor
diluviene şi a proastei canalizări, s-a format
un lac pe care ultimii oameni circulau în
gondole albe ca nişte lebede.
...Acum e iarnă şi lacul a îngheţat,
Pe suprafaţa lui s-a mutat Oraşul cu câini,
Câinii sunt înzestraţi cu patine şi firi narcisice,
se contemplă în oglinda patinoarului. Cât sunt de frumoşi!
Cum sărbătorile de iarnă sunt aproape şi negăsind
pe Vulcan nici-un copac, câinii au instalat în
centrul lacului o imensă spânzurătoare pe care
au împodobit-o feeric cu beteală şi lampioane.
Cranii şi oase omeneşti, învelite în poleială, atârnă
pe frânghii de mătase: în noaptea de Crăciun,
în chip de acadele, ele vor fi dăruite căţeluşilor.
...Noaptea sacră a sosit şi pe lângă pomul –
spânzurătoare, o lungă masă acoperită cu o
dantelă de franjuri, îşi aştepta oaspeţii.
Din nefericire, specia umană dispărând cu desăvârşire,
câinii nu mai au ce mânca şi nici ce bea.
...O stea cu coadă s-a oprit pe creştetul spânzurătorii.
Ca un buzdugan.
O copcă, în şase colţuri, a fost perforată la piciorul
spânzurătorii şi un uriaş rug, aprins alături.
Când orologiul oraşului sună miezul nopţii,
Câinii roată în jurul copcii au început să urle la stea.
E maniera lor de a se ruga.
...În apa lacului se află un singur om-peşte,
înotând în lichidul amniotic al Mamei sale.
Eu sunt acesta.
O milă nesfârşită mă cuprinde şi fără momeală,
undiţă sau plasă, ies din apa caldă
şi bună în ger, pe gheaţă.
E maniera mea de a mă naşte. Printre câini,
Ca odinioară, Celălalt într-o iesle.
Nesilit de nimeni, din iubire, urc pe rug.
Mă perpelesc în proţap până ce mă rumenesc
Şi apoi sar pe tipsia de argint ce tronează în
mijlocul mesei.
În această noapte sfântă se va înfăptui miracolul
multiplicării peştelui şi ştiu că singur
voi putea hrăni întregul Oraş cu câini.
Fiecare câine – acum cu toţii, plini de cucernicie,
sunt aşezaţi în jurul mesei – va primi porţia
care-l va sătura.
Înainte, însă, le mai umplu tuturor cupele de
cristal cu sângele meu,
Sfânta taină a euharistiei se va realiza în
sens invers: sângele meu va deveni vin.
„Baruh ata Adonai, Eloheinu, Meleh ha olam,
bore pri agafen".
Aşa să vă ajute Dumnezeu!
Crăciun fericit! Joyeux Noël! Merry Christmas!
Omedeto gozoimasu, Nobuko!

Saint TOBI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Fănuş NEAGU

Suavissima

Motto: Tu eşti femeia de zăpadă şi de vin
Ilarie Voronca

Munţii, văzuţi din grădinile Castelului Peleş, au o fire inegală. Vara, în fiecare dimineaţă senină, ies parcă din prima zi a luminii şi au dreptul – iar ei o ştiu prea bine – la bucuria de a fi leneşi. Iarna, sunt tot timpul energici, înzăpeziţi şi duri.

Ieşisem să fumez o pipă de tutun olandez pe teresa hotelului Economat şi-i priveam liniştit, cu inima limpede. Pe terasă, mese puţine. Hotelul, cu pereţii plini de desene de lemn, motive germanice, aruncă peste noi umbră deasă. Un domn în pantaloni albi, mustaţă blondă, scurtă, aspră şi şapcă galbenă, tipul de ofiţer englez în retragere, mănâncă îngheţată şi citeşte un roman poliţist. Alături, o pereche tânără, el şi ea, beau bere la cutie, vorbesc în şoaptă şi râd. Eterna conspiraţie a dragostei. Trag cu urechea la băiat: „... să vezi, mierla pătrunde, ţopăind, în salonul sturzului şi strigă ascuţit: băiete, un whisky şi-o cafea, repede, căci am dormit în râul pierdut". Fata, melancolică: „e prea frumos aici, mi-ar plăcea să mă doară ceva". Între timp, domnul cu îngheţata a lepădat romanul poliţist ca să urmărească gâlceava vrăbiilor din perdeaua de iederă. Pe coperta a patra, un brad stilizat şi un citat scris cu aldine: „pinul gândeşte că departe, la Sud, creşte un palmier care gândeşte că undeva, la Nord, un pin..." Nu-mi plac cele trei rime interioare, e un stil gol de noroc. Bine că nu m-a potcovit Dumnezeu romancier poliţist. Şi drept mulţumire murmur Ave Maria, gratia plena... „Tipul e catolic" şopteşte fata. „E pe dracu să-l ia, răspunde băiatul, în aceeaşi notă joasă, cred că a fost beat aseară şi se roagă să-i treacă mahmureala". O meritam. Doar eu scrisesem, imediat după revoluţie, că fiecare fost informator al securităţii ar trebui, ca să se purifice, să-şi taie o ureche şi s-o trimită în plic uneia dintre victimele lui, însoţită de vorbele din Biblie: „Iată femeia aceasta mi-a zis: dă pe fiul tău să-l mâncăm astăzi, iar pe fiul meu îl vom mânca mâine. Şi aşa l-am fiert eu pe fiul meu şi l-am mâncat; şi a doua zi am zis către ea: dă acum pe fiul tău să-l mâncăm. Ea însă a ascuns pe fiul său" (IV Regi 6–7) Micul orologiu din turnul corpului de gardă bătu ora 10. Salcâmul exotic de la colţul sălii de biliard se însufleţi sub o pală de vânt. Un roi de libelule juca pe turla Pelişorului învelită în faianţă galbenă, cu ornamente albe şi verzi. Cândva, domnul Buzoianu, tinichigiu la castel, se căţăra fără scară să arboreze drapelul; astăzi nici pompierii nu se-ncumetă să suie până-n vârful ei, cu toate scările sofisticate de care dispun; oamenii sunt mai puţin îndrăzneţi. Când s-a stins a zecea bătaie, fântâna din mijlocul curţii pietruite a administraţiei, având în creştetul coloanei un ursuleţ de marmură, dornic de-o bucăţică de carne, slobozeşte în bazinul rotund, prin patru ţevi, şuvoaie de apă însufleţind mirosul răşinii de brad, al fânului proaspăt cosit, al fagilor roşii. E linişte, smerenie şi parcă şi-o umbră de tristeţe. Ca într-o curte de mănăstire. De altfel stâlpii pridvoarelor, numai lemn împletit, geamlâcuri zornăitoare, vitralii în legături de plumb, fragmente de arhondaric, împrumută locului un aer de veac stins.

Felinarele de fier, cavalerii teutoni din bronz şi vrăjitorii din lemn afumat lustruit, ascunşi în firide oblăduitoare, adâncesc impresia de ev mediu picurând melancolii. De prezent, într-o formă rarefiată, care abia de atinge marginea simţurilor, ţine carul tras de cai belgieni încărcat cu iarbă în care sticlesc părăluţe roz, faetonul cu lapte purtat de un măgăruş, fata de la bufet, în rochie gri cu stropi albi şi guler uriaş de dantelă, purtând pe tavă ceşti cu cacao fierbinte, precum şi bătrâna în negru, cu broboada pe ochi, care-a adus la vânzare un coş cu afine şi altul cu smeură. Decorul ăsta pe linia de demarcaţie între fericire şi decădere (sub un anume unghi nu există decât bucuria uitării) mă lua şi-l luam în primire, cum se iau în primire de-a valma copiii, iezii, mieii.

— Mă gândesc, aud alături, că aici când stă să ningă, se arată Dumnezeu.

Fata îl priveşte zâmbind. Oval de madonă, ochi migdalaţi. Se vedea pârguindu-se în trupul ei femeia frumoasă de la noapte. Cei doi mesteceni din marginea verandei încercau un fel de diletantism în faţa fetei: îşi drămuiau tremurul frunzelor, timizi, direcţi, ireproşabili; noroc că, din când în când, îi mai bosumfla vântul.

— Ce rol ţi-ar conveni, întrebă fata, să fii vântul care scutură mesteacănul sau mesteacănul mişcat de vânt?

El se apleacă să-i soarbă zâmbetul – încă se inventau unul pe altul - şi rosti un cuvânt din care pleacă şi se sting toate cărările:

— Suavissima.

În obrajii fetei se luminează două mere roşii. Iar în mine se deschide o zi de iarnă. Decembrie.

Ningea. Şi Andrei Hermeziu, căruia ninsoarea îi dădea un sentiment de ameţeală subtilă, spuse întorcând privirea de la fereastră:

— Cea mult iubită şi frumoasă ca focurile vinului.

— Suavissima, traduse Marina, care se pieptăna, goală şi plină de pistrui pe umerii cărnoşi, la oglindă largă. Andrei veni şi o sărută uşor pe ceafă (mirosea al naibii de plăcut a micşunele). Ah, se înfioră ea, vii peste mine cu năvala timpului. Bagă de seamă, vreau să rămân tânără multă vreme (Privindu-l de jos în sus, cu faţa luminată de zâmbet). Îmi plac nările tale, vibrează armonios şi patetic.

— Vibrează aşa numai când sunt aproape de tine, suavissima.

— Am trăit o noapte împreună şi nu te-am întrebat: eşti însurat?

— O! asta-i acum, râse Andrei. N-are nici o însemnătate dacă sunt sau nu însurat. Important e că suntem amândoi în odaia asta – arată cu mâna pereţii tapisaţi cu mătase albă şi violetă, mobila castanie impecabil şlefuită şi lucrată dintr-un arbore aromat, pentru că mirosea a vanilie, – sau mirosul venea de la bucătărie? - covorul de Ispahan, soba de teracotă cu stâlpi având pe două rânduri de plăci, cele de la brâu, câte-un pitic aprinzând lămpaşul. Aripa asta a Pelişorului, domnişoară...

— Doamnă, preciză Marina, sprijinind tâmpla pe dosul palmei lui Andrei Hermeziu şi sărutându-i vârful degetelor: „mă tâmpesc... mă topesc... mă gudur..."

— Aripa asta a Pelişorului e îndrăgostită numai de lumina iernii, lumină periculoasă, bolnavă de incidente. Doamnă!

— Te rog, nu mă striga atât de apăsat... Ştiu prea bine că sunt măritată.

— Păi lupii vorbesc numai la vocativ, suavissima.

— Mi-e frică, Andrei. Frica se moşteneşte?

— Nu cred; ştiu numai că-i molipsitoare. Dar de ce să-ţi fie frică?

— Nu ştiu de ce, când ninge mi se face frică.

— Dimpotrivă, mie ninsoarea îmi dă un sentiment de uimire şi prospeţime, de întoarcere pe nerăsuflate în trecut.

— Ninge fantomal, iar mie mi-e frică de fantome, spuse ea cu glasul pierit.

— Şi mie-mi era frică de ele în copilărie. Pân-am aflat că trăiesc în stuf, sunt pline de zgârâieturi şi tremură sub Crivăţ.

— Necioplit vânt Crivăţul. Hai, pleacă, lasă-mă să mă îmbrac.

— Te-aştept în sufrageria mică. Am adus cu mine o cutiuţă în care păstrez douăzeci de boabe de piper. De câte ori am chef să strănut, o miros. O să strănutăm împreună. Încă o clipă, se opri Andrei, cu mâna pe clanţă, cu cine eşti măritată?

— Sunt şi nu sunt.

— Adică?

— Se împlinesc, azi, patruzeci de zile de când mi-a fugit bărbatul de-acasă. E în Bucureşti, a fost văzut de cunoscuţi, dar nu mai dă pe-acasă. Şi cu asta, gata, pleacă! se răsti ea, melodios.

— Cu o condiţie: te scoli în picioare şi arcuieşti braţul drept deasupra capului.

— Ce-ţi trece prin minte? încearcă femeia o scurtă împotrivire. Bine, braţul drept arcuit deasupra capului. Se ridică să execute porunca, zveltă, cu cărnuri luminoase, coapsele largi, pântecul supt, sânii mari, cel stâng învineţit de muşcături, ochii imenşi albaştri, gura largă, umbrită de pofte. Înmărmuri brusc, apăsată de gândul: „mă părăseşte, fuge..."

— Cară-te, izbucni, mânioasă. Încă mai ai vreme să prinzi trenul de 11. Te-aşteaptă nevasta-n gară la Bucureşti?

— Suaavissima, o descifră Andrei, eşti mai proastă decât lămâiul ăla din hol, care se tot chinuie s-acopere cadranul pendulei. Numai gânduri nebune-n capul tău. Spune drept, ai crezut că fug şi te las agăţată-n cuiul amintirii. Dar eu nu vreau decât să-mi umplu privirea cu trupul femeii pe care ministrul ei a trimis-o să şterpelească nişte ghivece cu magnolii din serele Peleşului.

Marina coborî braţul drept şi rosti, învinsă:

— Ar fi trebuit să ne întâlnim la castelul Scrovişte.

— De ce?

— Scrovişte, în limba sârbă, înseamnă loc de taină.

— Am plecat. Dar uită-te o clipă ce namilă de om trece prin ninsoare spre vulpării. Pe cuvântul meu, e omul zăpezilor. Şi fata aia cu schiurile pe umăr – unde crezi că se duce? Îţi spun eu: la centrul veterinar de însămânţări. Te las cu oglinda. Şi te-aştept peste-un sfert de oră cu o ciorbă cu lapţi de mrene.

Oaie ameţită de mirosul ierburilor de pe alt munte! se înjură Marina, la oglindă. Ei şi?! Peste câţiva ani voi fi bătrână. Bătrână? Brrr! Ce băguia bunica înainte de moarte? Luaţi fata asta urâtă, se schimbă-n câine şi s-azvârle-asupra mea... Aseară gândul meu era plin numai de ninsoare... Şi a venit găliganul ăsta brunet şi frumos: suavissima, afară ninge mult prea ţâfnos, aşa că trebuie să-ţi recit din Voronca, eu şi el suntem din acelaşi oraş: „Iată-ne aplecaţi peste un drum fără capăt, iată că am devenit înşuşi drumul, la miazănoapte, la miazăzi, la răsărit, la apus. Eliberaţi de vremea care ne lega, iată-ne în acelaşi timp, pretutindeni. Umili? În zdrenţe? Privirea se va aşeza asupra noastră şi vom fi o corabie incendiată de focul unei oglinzi". Hai intră-n rochie, nu merită să te judeci amar după o noapte bogată.

În sufrageria mică a Pelişorului – ferestre alcătuite din sute de romburi de sticlă plumbuită – stăruia o lumină brumărie. Blocate de zăpadă şi de ciorchini de iederă cu boabe roşii, ferestrele erau împodobite cu ghirlănzi de beteală şi ornamente destinate pomului de Crăciun. În sobă ardeau lemne de măr. Pe mese, boluri de sticlă cu apă proaspătă în care pluteau petale de crăiţe, de solomie şi mărul cucului. O ramură cu trei trandafiri galbeni atârna pe un braţ al candelabrului. Dintr-un vas persan alb cu flori albastre izbucneau, grele de muguri în deschidere, opt nuiele de forziţia. În tabloul dintre ferestre câteva chinezoaice culegeau în coşuri petal de mac. Atmosferă de primăvară timpurie, şi cu toate astea mirosea tuhnit a pregătiri de Crăciun. Realitatea clipei părând că scapă simţurilor planta cuiburi de timp aparţinând lunii martie într-un prisos de arome de decembrie.

Marina pătrunse în sufragerie purtând o fustă de lână şi un pulovăr cu cerb. Covorul gros şi moale ca brădişul umed îi da un sentiment de trăire visată. Andrei Hermeziu o întâmpină schiţând trei cruci mărunte peste ochiul drept.

— Ca să nu te pierd, murmură el.

„Al' dracului, gândi Marina, vlăjganul ăsta chiar seamănă cu Ilarie Voronca".

— Suavissima, bucătăreasa e o muiere băltăcăită, n-a făcut ciorbă cu lapţi de mrene. Au tobă de casă, ceai de iasomie şi, dacă vrei, omletă cu verdeţuri, sos de roşii şi un praf de sare scoasă din apele Mării Negre, apele din golful dragostei de la Vama – Veche.

— Vrăjitorule, făcu Marina, fixând coatele pe masă şi bărbia în pumnii mici. Şi pe urmă: Andrei, tu ştii taina nucilor plutitoare?

— Cele pline de rod se duc la fund, cele seci curg fericite la vale.

— M-am hotărât să fiu o nucă plutitoare. Spune drept, tu chiar eşti din Brăila?

— Din Brăila, de ce te-aş minţi?

— La Brăila se ducea bunicul meu să cumpere avat.

— Peştele care?...

— Da, acel soi de peşte afrodisiac.

O fată în halat alb, scrobit, Zoica, le aduse două ceşti cu ceai de iasomie, într-a lui Andrei Hermeziu fata turnase, după cum fusese prevenită vodcă rusească. „Guleai, vutchi, hazaichi" – zâmbi Andrei.

— De ce zâmbeşti? îl întrebă Marina, intrigată.

— Bătrânii şi poveştile lor frumoase. La Pelişor, de Crăciun, spun servitorii vechi, pe vremea regelui Ferdinand, se ardeau numai buturugi de măslin. Lăsă capul pe spate şi rosti molatic: doamnele azvârleau frunze de dafin pe jăratec... fumigaţii cu frunze de laur. Iar un oaspete poet transpunea din Shakespeare, în româneşte, un vers de aur: „O, tu, plăcerea anului ce piere!" E ceva foarte distins aici, suavissima. Şi-mi place că nu suntem soţ şi soţie. E mai plină de farmec clipa. Când ninge numai cu trecut şi cu nici-un pic de nerăbdare prezentă, când viaţa e numai o lungă aşteptare, când doi oameni sunt uşor îndrăgostiţi sau prosteşte de îndrăgostiţi... Ştii ce mi-aş dori eu acum? Să se deschidă uşa, să intre o căprioară, aducând o boare de iarbă de sub zăpezi, să mestece un bob din spicul micului nostru secret, să bată din picior şi să plece. Şi s-o vâneze bărbatul tău.

— Durerea altora ne stimulează cruzimea?

— Nu înţeleg, zise Andrei, surprins. Chiar nu-nţeleg.

— Ce mi-ai spus azi-noapte că sunt eu pentru tine?

— Tu? (evaziune sau capcana ei) tu eşti minunea firii (Ea: Şi-şi zice el: cade-n ţeapă, lupoaică tâmpită)

— Mă îmbrobodeşti cu veveriţe pe zăpadă, spuse Marina, silabisind ironic, ca şi cum l-ar fi înjurat. Când eram mică, uneori, în miezul nopţilor de iarnă săream din somn cu ochii la fereastră, stăpânită de aburul visului că gârla de sub casa noastră s-a ridicat din albie, la cer. Nici azi nu ştiu dacă se ridica sau nu, trăiam intens o atmosferă patetică.

Marina aşeză pe farfurioară ceaşca goală mirosind încă a ceai de iasomie. Apăsă uşor cu degetele încovoiate şi ceaşca se desfăcu în şapte petale de faianţă albastră. Din arătătorul mâinii stângi se prelingeau pe farfurie stropi de sânge purpuriu. „Lănţug de aur roşu pentru o bijuterie a mâniei" – se gândi Andrei Hermeziu, dar zise altceva:

— Suavissima, zise, e pentru prima oară când văd că icoanele sângerează. Şi, luând farfuria, linse cu lăcomie ismenită sângele irosit. Ce zi trufaşă mi-a fost dat să trăiesc! Zoica, strigă, şi Zoica apăru, legănând şoldurile. Zoica, urcă, te rog, la mine în cameră şi adu-mi termometrul de pe noptieră. Se cuvine, spre a nu turba de prea mult dulce, să beau şi câteva boabe de argint viu.

— Mulţumesc, Zoica, spuse Marina, întoarce-te la treburile tale. Noi... noi vom avea ce nici cu gândul nu gândeam. Să nu te sperii, Andrei.

— De cine să mă sperii?

Uşa se deschise larg şi-şi făcu apariţia un bărbat înalt, de vreo şaizecişicinci de ani, în palton albastru, de sub care se iveau poalele unei rantii; purta căciulă de astrahan şi o zgardă de clopoţei la gât.

— Bogdan, strigă iritată femeia. Ce cauţi aici?

— Pe tine, îngerul meu căzut. O să-mi zici: sei buggiardo (mincinosule).

— Non m-azzardo (nu mă-ncumet), răspunde femeia.

— Meravigliosso, Marina, bravissimo. Eşti plină de sex-appeal. Numele meu, domnule, este Bogdan Crivăţ.

Andrei Hermeziu o privi intens pe Marina şi rosti:

— Necioplit vânt Crivăţul! Şi către bătrân:

— Andrei Hermeziu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

— Numele unui pâlc de stele fără noapte? Domnişoară, o strigă pe Zoica... ia te uită ce ochi castanii, se miră el! Mari, umezi şi lipsiţi de expresie, ochi de animal întorcându-se de la adăpătoare spre staul. Vreau un cap de viţel rasol sau măcar o limbă rasol, frecată bine cu piper roşu. Vodca, domnule, trebuie servită în farfuria de supă şi băută numai după ce-ai plimbat deasupra farfuriei râşniţa cu piper, învârtind mânerul cu încetineala obsedaţilor de petreceri bărbăteşti. Această iarnă scumpă, această ninsoare enigmatică... Vreţi nişte mure dezgheţate?

Lepădă chinga de clopoţei şi dezbrăcă paltonul. Rantia vânătă cu broderii de mână argintii, copci de bronz, şnur împletit, cădea în falduri largi pe trupul lui uscat şi ciolănos. Barba încadrând obrajii măslinii moţăia în şuviţe calde până la jumătatea pieptului îngust.

— Oh, rosti bătrânul, cu veselie impersonală, am avut o harpă – Of! şi-am rupt-o, ca să ornez o luntre. Of! clipă ispititoare. O iubeşti pe Marina, Andrei Hermeziu?

— Numai cu partea dreaptă a corpului.

Imaturitatea falsului călugăr îl scotea din sărite.

— Cel mai dureros lucru, la oamenii tineri, e suferinţa sexuală, dragă domnule...

— Bogdane, se-nfurie Marina, isprăveşte odată cu falsa pietate...

— Ordinul Marinei sprâncenata nu se discută, râse bătrânul, dând la iveală nişte dinţi galbeni, tociţi. Marina *mala fama*. Miroase a hamei când o dezbraci, nu-i aşa băiete? A hamei înflorit.

— Vă epuizaţi în fraze pretins eroice, zise Andrei.

— Nu-mi plac eroii. Ăştia mor ca să învieze la fiecare sărbătoare naţională. Ce curvă i-o fi născând la nesfârşit? Şi cu cine-i zămisleşte, putoarea, aş vrea să ştiu?! Mai ales aş vrea să ştiu.

— Mă călugăr prostănac, îl bătu femeia pe frunte, cu degetul rănit (De ce-o fi ea atât de imprudentă? se mira Andrei) Ai fugit patruzeci de zile de-acasă pentru a te întoarce în doaga schivnicilor?

— Frumoasă hoaţă de magnolii. Ei, nu te holba şi nu păli, eu l-am rugat pe ministrul tău să te trimită aici, la sere. Zic: Alecule, vreau să-i dau vestea iubitei mele Marina în castelul lui Ferdinand de la Sinaia, în vitalitatea iernilor de la munte, că Bogdan Crivăţ este din nou boier. Rantia am câştigat-o la pocher. Da, Bogdan Crivăţ este o plantă mereu verde. Semper verescenta, doamnă şi domnule, ca lămâiul, pe legea mea... Ce frumos ninge peste bradul ăla uriaş! Ninge, s-ar putea spune, cu lux de amănunte germanice. Nu există galaxii perfecte, fiecare galaxie conţine, fără excepţie şi câte-o stea beată, avidă necontenit de altfel de lumină. Eu sunt anomalia galaxiei ultimilor boieri români, care-au atins, trecând printr-un ocean de mizerie, anul de graţie 1993. Sunt lămâiul pervers sau generalul unei divizii de târfe? Parcă asta sună mai pe placul inimii acestor ani de după revoluţie. Marina, *je t 'ai donné mon coeur.* Ţi-a fost scris ţie, lăstar de curvă din zorii zilei, să trăieşti în lux şi celebritate lângă umărul meu. (O ciupi de obraz). Ce carne fragedă... ce gură roşie, păcătoasa! Şi ce ochi, două begonii albastre. Hermeziule, setea şi iubirea sunt cele mai lacome animale.

— Domnule Crivăţ, zise Andrei, sculându-se, dacă mai stau o clipă, o să mi se pară...

— Dacă pleci, îl îngână bătrânul, o să mi se prună, nucă, măr. Stai jos şi mai cere două vodci. Dar nu-i dădu răgazul pentru comandă. O... la... rio... ooo, chemă el cu glas baritonal, modulând mângâietor vocalele... O... la... rioo...

Zoica apăru, înveselită, în pragul micii sufragerii.

— O... la... rioo, strigă el mai scurt, încă două vodci... Şi o sticlă de vin roşu pentru tine. Jertfă pe altarul norocului... O... la... Rio de Janeiro, comoara mea, îi zise Marinei, oraş în care ştiu că mi-e scris să ajung. Alege-ţi un nume nou pentru vestea cea mare.

— Suavissima, sugeră Andrei.

— Tinereţea: bârlogul inocenţei şi inspiraţiei. Suavissima, am vândut prin consignaţia lui Zambacu, nepotul lui Zambaccian, un pian pe care am primit treişopt de milioane de lei şi cinci mii de dolari. Pianul ăsta verde, zugrăvit în verde, cu boboci aurii, ciobănaşi, ape bătute de lună, distrus şi când colo mătuşa Costina l-a ţinut ascuns în pivniţă, învelit în pături cazone, patruzeci de ani.

— Cu ce sumă ai răsplătit-o?

— Suavissima, Costina este o femeie la fel de exaltată şi opulentă ca iarna de-afară. Când era tânără, se întoarse spre Hermeziu, s-a dus la Amsterdam, a închiriat o odaie în cartierul Zeedijk, locul unde curvele se expun în vitrină, aşteptând clienţii – şi s-a destrăbălat după pofta inimii, doi ani... Hermeziule, serveşte vodca, *sans façon*. S-a întors odaliscă; odaliscele sunt fetele fostelor favorite ale sultanilor alungate din harem. S-a angajat model la Institutul de arte plastice şi a trăit cu fostul patron al cinematografului Aro, ajuns şi el model. Ce pretenţii credeţi voi c-a ridicat tante Costina?

— S-o duci o lună la Paris.

— La optzeci şi şapte de ani, Costina a abdicat de la bucuriile lumii în saecula saeculorum, amen. Dar e în gâlceavă cu un ţigan pe care comuniştii i l-au vârât în vilă, acum douăzeci şi opt de ani. Ţiganul a pătrns în palatul lui Ceauşescu, chiar în prima zi a revoluţiei şi a jefuit casetele cu valută. A intrat împreună cu poetul ăla despre care se spune c-a şterpelit sabia de aur a dictatorului. Înainte, ţiganul o înjura pe Costina de pe poziţiile comunismului arogant, de doi ani, de când şi-a deschis un şir de magazine, o umileşte scuturându-şi brăţările de aur sub nasul ei, fulgerând-o şi cu pietrele preţioase din montura inelelor... „Sunt bogat, doamnă, sunt putred de bogat". În aceste condiţii, Costina n-a avut alt pretenţii decât să depun un milion în bancă pe numele ei şi să-i plantez câinelui Ursei doi dinţi de aur. Când m-am întors cu javra cu doi dinţi de aur, l-a strigat pe ţigan: „ia spune, mă, Ionescu-Şarpe, cine-i mai bogat în casa asta? Ţiganul, îmi pare rău că n-aţi fost de faţă, a izbucnit în plâns. Ma fois. Iar Costina îl îndemna: „mai cu tragere de inimă, Ionescu–Şarpe, mai cu tragere de inimă". Eşti evreu, Andrei Hermeziu?

— Nu, de ce!? tresări Andrei, învălmăşind cu mâna părul negru.

— Şi Andrei şi Hermeziu, îngână Crivăţ, sună prea frumos, prea căutat. Dă impresia de pseudonim.

— Nu este, zise Marina. Andrei a venit să cumpere o sută de fire de frezia. Pentru patronul lui, negustor de vinuri.

— O sută unu fire, preciză Andrei. E de domeniul minunilor, dar mi s-a spus: cumperi o sută unu fire. Patronul susţine – misterele vinului bun – că o sută unu fire de frezia adeveresc îndrăgostiţilor că un gram de fildeş nelucrat are valoarea unui gram de aur.

— Frumoasă hoaţă de magnolii, zise bătrânul, mărturia ta avizată...

— Produsul unui vis de-o noapte, îl ironiză Andrei.

— Ia nu-l lua aşa! se supără Marina. E, totuşi, soţul meu. Bogdane...

— Du-te şi ia-ţi paltonul, fetiţo. Mergem la Hotel Palace.

— Suavissima – Andrei încercă s-o prindă de umăr – pălmuieşte-mă. Spune-mi bestie mică şi pălmuieşte-mă. Am fost o noapte împreună. Pălmuieşte-mă.

— Zoica, strigă Bogdan Crivăţ, nota de plată.

— Falsul tău călugăr, rânji Andrei, cu împuţitul lui de nas turcesc, cu ochii ăia de armean imbecil, cu locvacitatea de vagabond care-a dat lovitura...

Marina rulă puloverul cu cerb până sub bărbie şi dezveli sânul stâng învineţit de muşcături. Nu arcui însă braţul drept deaupra capului.

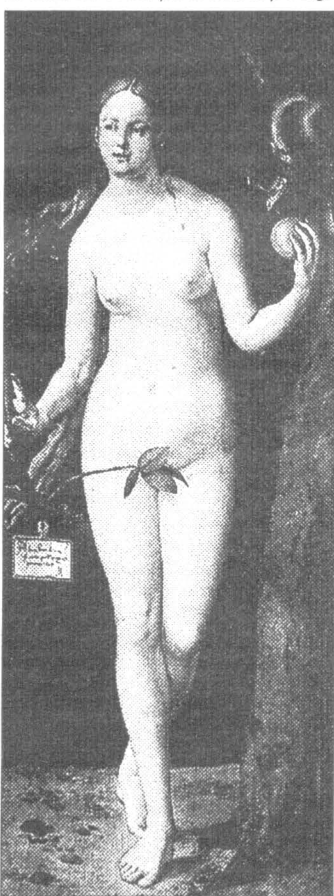
— „Iată-ne aplecaţi peste un drum fără capăt (recitare suavă), iată că am devenit însuşi drumul, la miazănoapte, la miazăzi, la răsărit, la apus". Luat literă cu literă, numele tău sună al dracului de necurat, iubitule!

— Numele meu? se înfioră Andrei.

— De altminteri semeni mult prea mult cu Ilarie Voronca.

— Pariez că ţi-ai ales cu destulă grijă numele, râse Bogdan Crivăţ. Uite, îţi dăruiesc chinga asta cu clopoţei. S-o scuturi în amintirea noastră.

— I-aţi auzit, domnule, mă întrebă tipul căruia Dumnezeu sau cineva din apropierea lui îi aplicase pe faţă o mască de ofiţer englez în retragere, i-aţi auzit ce limbă vorbeau? Romantici . Nu mă aşteptam la asta. Ce rol ţi-ar conveni, îl întreba fata, să fii vântul care scutură mesteacănul sau mesteacănul scuturat de vânt? Beţi o bere? Îngheţata e searbădă. Suntem oameni în vârstă, ştim ce e viaţa şi câte parale face, eu am fost cândva, aici, un om în misiune. Răspundem din partea Internelor de Pelişor şi alte case de creaţie din Sinaia. Scriitori, pictori, muzicieni. În mine stăruie mirosul de atunci al Pelişorului. Miros împărătesc: tablourile înfăţişând retragerea oştilor lui Napoleon din Rusia; mirosul extatic – coloniale, coloniale, coloniale – al bufetului ţinut de Mimi Relevici; mirosul de brad al drumului la braseria Riegler – domnule, efectiv ne strecuram printre haite de lupi; fumul havanelor lui Eugen Jebeleanu din sala de biliard; curvăsăriile, pocheraşele, mirosul fânului cosit, în nopţile de august, partidele de ping-pong, excursii la cabanele de vânătoare, telefonistul orb. Mi-amintesc de-un scriitor tânăr, unul înalt, blond, mare băutor de vin, lucra la o piesă de teatru: *Trădarea unei seri de iarnă* şi juca popice. Şi pentru că nu aveau bile destule, lua de la Mimi Relevici o ghiulea de aramă (Mimi presa bonurile cu ea) şi o punea regele popicelor. Mereu o uita, fie pe cărările înzăpezite, fie la braseria Riegler. Mimi îl ocăra: domnule, plăteşte-mi-o cu preţul de inventar, 12, 38 lei, şi n-ai decât să ţi-o bagi

Albrecht Dürer (1471-1528): Eva. Pictură pe lemn. 209 x 80 cm. Muzeul Prado, Madrid.

în fund. Mai târziu s-a dovedit că ghiuleaua era din aur masiv învelită într-o cămaşă de cupru. Dacă zevzecul ăla ar fi dat 12, 38 lei, azi era...

— Tot un derbedeu.

— În fond era un băiat bun. Făcea din bradul uriaş de la intrarea în Pelişor brad de Crăciun. Şi aducea colindători. Şi urla: mă, tâmpiţilor, eu sunt o legendă pe lemn de tec, citiţi legendele chinezeşti şi Protocoalele înţelepţilor Sionului. O dată eram amândoi îndrăgostiţi, cuvântul mai adevărat ar fi atârnaţi, de o balerină. „Blonda noastră aspiraţie, zicea rivalul meu, cât e de cretină, pe tine te va alege". Eu îmi făceam cruce cu limba-n cerul gurii: „Dă, Doamne să fiu copleşit de femei aducând daruri".

El mă intuia: „ţi se va dărui, pentru că eşti înalt şi dur şi prost ca un pin peste care trec cocori roşii ca sergenţii lui Stalin, iar Miriam, floarea noastră de fildeş, cu ţâţele ca două mere de agate şi târtiţa de ametist, în care altă râpă să se azvârle ea cu sania?!" Miriam se dădea cu sania de dimineaţă până seară, pornind de-aici, de lângă tunurile alea de tuci şi oprindu-se la porţile castelului. Într-o seară cu ninsoare o pândeam, îngropat până la genunchi în zăpada afânată de lângă ghereta portarului. Era în ajunul Crăciunului şi lângă mine dârdâia un ţigan, cu un miel alb adăpostit sub cojoc. Vâna o clipă fericită, ca să se strecoare în parc şi apoi la sufrageria Pelişorului pentru a câştiga bani, arătându-l artiştilor. Pe vremuri erau darnici ăştia, scriitorii, pictorii, compozitorii. Acum... Miriam sosi cu viteză ameţitoare, trecu prin poarta îngustă şi, înconjurată de arini, se aruncă pe brânci în troienii cât malul.

M -am repezit spre ea, furios.

— Miriam, te joci cu viaţa ta? Uită-te ce văgăună se cască la cinci paşi de noi. Mulţumeşte-i lui Dumnezeu că n-ai făcut drumul până la calea-ntoarsă.

— Poate că-mi face plăcere să mă joc puţin şi cu viaţa ta, mi-a răspuns. Căci, locotenente, ce-ar fi viaţa ta fără mine, vreme de trei zile, cât mai rămân la Sinaia?

Ne-am îmbrăţişat şi-am plâns. Floarea melodramei. Miriam râdea fermecată.

— Pentru sperietura ce ne-ai tras-o, ai merita să-ţi mut hazul de pe buze la ceafă.

Era scriitorul. Miriam îl privi dispreţuitor, iar el continuă prosteşte. Duritatea nebunilor.

— Această sanie intelectualizează iarna, îi dă aroganţă şi maiestate...

— Ai îndrăzni să mă loveşti? întrebă Miriam.

— Aici, în ninsoare, nu, dar în camera mea, aş fi lup.

— Lup? Dovedeşte-mi-o!

El se uită răvăşit în jur, desfăcu scurta de blană, se apropie de ţigan, îi smulse mielul alb şi-şi înfipse dinţii în beregata lui. Un şuvoi de sânge îi năpădi faţa, iar ţiganul, turbat, se repezi asupra lui cu pumnii.

— Te omor, nenorocitule! Spăl cuţitu-n tine...

— Treci în spatele meu pe sanie, îmi ceru Miriam. Mergem să cumpărăm struguri. Mi s-a spus că a sosit în piaţă un convoi de sănii încărcate cu struguri.

L-o fi tăiat ţiganul?- am îndrăznit.

Tăcere.

— Unde locuieşti? mă întrebă fostul locotenent.

— Bucureşti, lângă Statuia Aviatorilor.

— În umbra domnişoarei von Kotzebue.

— Fata care a gândit statuia...

— Miraculoasă imaginaţie! Avea doar douăzeci de ani şi, câştigând concursul, s-a sinucis. Cred că pricepi de ce.

— Bănuiesc că şi-a închipuit că nu va face niciodată ceva mai frumos. S-a sinucis... Păcat!

— Altfel aş zice. S-a dorit închisă într-o enigmă. La treizeci de paşi de statuie începe strada Căpitan aviator Demetriade (căzut în războiul pentru întregirea neamului); acolo se află Parohia romano-catolică Inima lui Isus. Aparţine ambasadei franceze: Paroisse catolique Sacré-coeur. Înăuntru se află un pian verde, adus de curând. Un pian verde e un dar neaşteptat.

— Paroisse catolique?

— Domnişoara von Kotzbue a îngenuncheat dinaintea altarului şi şi-a făcut semnul crucii. În numele Tatălui, cu viorele albastre, în numele Fiului, cu trupşorul brânduşelor galbene, şi al Sfântului Duh, cu începutul uitării, cu voinţa liniştită de-a muri plutind...

Din nou tăcere, munţi, imensitatea zărilor de vară, gând umblat înaintea şi înapoia Firii. Ca să se deschidă iarăşi în mine Biblia (Regi IV, 6–7): „Iată femeia aceasta mi-a zis: Dă pe fiul tău să-l mâncăm astăzi, iar pe fiul meu îl vom mânca mâine..." Mestecenii din marginea verandei încercau un fel de diletantism: îşi drămuiau tremurul frunzelor timizi, corecţi, ireproşabili; noroc că din când în când îi mai bosumfla vântul. Cum zicea americanul ăla visător?: vară şi fum... vară şi fum...

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Versuri de Jeana Mordrescu

SALOMEEA I

Mereu cu nostalgia unor lumi
ce nu-şi mai pot afla închipuire
te chem pe tine Ioane cel ce însumi
căderile de capete...

Martire
să nu mă strigi din gâtu-învineţit
pe care-l strâng de-acum într-un garou
– din codru-mi *prim* ce l-am tăiat –
(presat
în talpa dansatoarei din ecou).

De-ţi rătăceşte steaua-în cerul meu...
să nu mă chemi de-acum
– cînd *eu* te strig:
Mi-e margine de ardere şi frig
Şi-s ceaţa unui dans
încăzănit
de-o noapte...ce-l palpa pe Dumnezeu...!

LA ZAREA ÎN CARE NU MAI CÂNTĂREŞTE

Mireasa lunii bântuie pe leandri...
(Prin ce răşine încă, se înfiripă?)
Din muzicala Timpului moscheie
cad muzeini pe treptele din clipă
şi nu au scor pe-a umbrelor suită...
Dar nu fu frig vreodat-atât, în glas,
nici ţipăt 'nalt în gura vătuită:
– *"Te-întoarnă cercuri albe în compas!"*

Visam – gândind în Gama fără Cheie
c-aşi mulţumi Tăcerea cum Orfeu
pe-acele fiare spaimei hărăzite:
I-aşi înflori puterile strivite
I-aşi da suflări cu suflete de zeu...

A sunetelor umbre însă muşcă
din *inima-i* : Diezii şi Bemolii
se înfruntă toţi ca-într-un război de şerpi
– şi-abia le strâng secreţia prin solii
ce-i spionau Cabalele: imberbi
făuritori de *piatră diafană* !

...E Zarea-în care nu mai cântăreşte
decât *năluca umbrei* !
Epifană
re-deslegare-în graiul nostru scund.

...şi unda Minţii-în colapsul fecund...!

SALOMEEA II

Desprinşi de fald şi de veşminte,
şi-or linge umbra, zeii goi?
În vălu' nopţilor se înfaşe
stihia Lumilor: le-aminte
suflarea numărului zece
când mâna orbilor îşi prinde
din flame negre pe-amândoi
cocoşii ochilor şi-trece
spre puntea lor cuminecată...

Tu – Vişnu al orbilor, îmi iartă
_ de vălu nopţilor spălată
nudirea retreziei mele:
precipitarea *Apei Grele*
prin pulsul tălpilor de vată!

Cenuşă preschimbată-în Gând
de-i Marea – pururi străvezie –
– a gravitinilor – Tu-îmi trece
prin nodurile-într-însa zece
svâcnirea sânului târziu.

Şi-încolăcirea mea suflând
va zice "în Tine şi-a dansat
un duh uitat – desfigurat
pe ploi de picătură fiartă...
De-i dansu-acesta blestemat
mireasă Lumilor să-l fiu
– topind licoarna ce le-îmbrață,
mă-învaţă legea ce te învaţă
să-mi dai *al stelelor Nitrat!"*
Şi de *spăimirea* lor, ...
mă iartă!

TAINĂ

Umbra sorilor desparte
pielea ierbilor de rouă
Urma lupilor o împarte
Literei plesnite-în două.

Pentru cine bat deodată
clopote-n lumină nouă
– limba gândului de-o înplină?

Pentru cine bat deodată
nevăzut – ca nici odată –
nouă clopote-n
lumină nouă?

DIALECTICĂ

Plânge luna, cântă steaua:
Neîmpăcându-se se înroată
Sufletul pân' la măseaua
Apelor. Lumina toată
Şi-l vânează înc-o dată
– şi între umbrele-i pierdute
şiş mai straniu mi-l ascute:
Cântă luna plânge steaua!

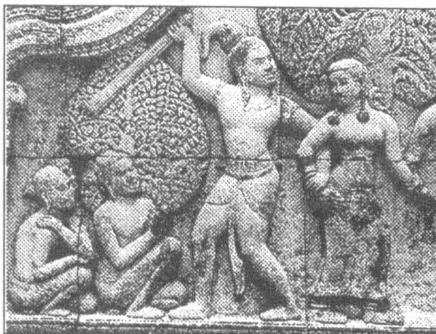
AVATARUL DIN URMĂ

***

Val pur – ce când se-înalţă se scufundă!

De-s inimă dragonilor din Sori
şi umbră Vremii dincolo de Spaţii –
să-mi dai un Sol la Cheia mea de solzi lunecători,
vei desluşi de-acum *Lumina Neagră*?

Să-mi dai un Sol...
la Cheia mea de solzi lunecători...

Detaliu. Artă khmeră. A doua parte a sec. X. Muzeul Guimet, Paris.

***

...Toţi dinţii de-înfrunzare şi floare mă devor
ca-n visul unui leu;
când ghearele vederii pierdute îmi sfâşie
Parola îndepărtată...

Ce straniu duc înscrisul acestui *trup de Carne* :
tiparniţa furată
toxinelor fertile dintr-un suprem decor
tocmit şi însăgetat p-un ombilic de zeu..
...
(Că sunt în el cel încă "de nimenea văzut"
nu bănuia nici umbra ce-mi atârna din *Scut* !
Ce straniu duc înscrisul...
acestui trup de Carne!).

***

De câte ori mă nasc, mă împlinesc
mereu cu nostalgia *altor lumi* –
şi-osânda să le dau închipuire...
Veţi înţelege oare cum că sunt
cenuşă limpezită unor humi
de vechi planeţi – şi-n strâmtă răzvrătire
a cărnii de-am pătruns precum un vânt
strein – (Şi straniu sufocat d-un vis –)
cămaşa mea de *"sânge părintesc"*
fu doar mantaua prizonierului ucis?

Mereu cu nostalgia *altor lumi*...
Şi-osânda să le dau întruchipare
când aerul e roşu de aşteptare
şi îmi urtică sufletul cutumi
şi urme...din memorii viitoare...

***

Ştiu svâcnirile săcurii...!

Ştiu svâcnirile săcurii
peste Gâtu' cel cu vene
desfăcute din lumine:
Eu mai pot sui suflarea
ce-mi coboară pân-la tine
despicatule de duhu-mi:
Munte-al înnoptării mele
– unde-şi dănţuie galactic...
număru-împlinit de iele!

Pleoapele îmi cad în noapte.
(Văzul dincolo de Spaţii
şi-o holba cu mii de graţii
rază neagră de cucută:
lumânarea ce-şi sărută
rădăcinile răscoapte).
(Rădăcinile răscoapte
unde mi-am călcat pe moarte
cu surâsul înroşit...)

***

Trufie molcumă...
uitată
ca o coroană înnoptată
pe-a Faraonului mumie...

Ecou cu răsuflarea vie
mi-l mai reţii mi-l mai zideşti:
Să nu m-aud când mă însoţeşti
prin nopţile eleusine
ale *acestei* lumi cu care...
m-am înfrăţit fără să vreau.

Ci-n inima de ritual
spermatycos
imensul Miau
dintr-un solar Motan de Foc
– din cerii stinsului Egipet
îţi sfâşie năluca-în sipet
de piramidă cosmogramă...

Dar Marele Meridian...
mă mai oglindă-în tine *încă* –
şi-*aici* : În pajiştea romană!

***

...Târăşte-mi lunga trenă pe drumurile toate
Tu cel ce-mi pierzi suflarea-n crâng de Dimineţi...
Pe când cămaşa Lumii mă strânge ca o moarte,
târăşte-mi lunga trenă pe drumurile toate...

De-ţi sunt etern-câştigul din pierdere: strigoi
al *Numărului Pur* vitriolat de ceţi
– te vreau din înmulţirea ce nu se mai împarte!

Sunt *Steaua răstignită pe neguri cardinale* !
Tu, cel ce-mi uiţi suflarea-n prag de Dimineţi,
târăşte-mi lunga trenă pe drumurile toate...

Din Ciclul „Scrisori către om"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Un alt Radu Stanca

Până în momentul de față, când se împlinesc 30 de ani de la moartea scriitorului, 26 decembrie 1962), s-au rostit despre Radu Stanca toate propozițiile esențiale: prinț al baladei, trubadur liric cu propensiune pentru „mecanismul baroc" (Ion Vartic), manierist, în care romantismul de tip macabru se împletește cu un „dandism dezinvolt, variantă în transpunere modernă, fantezist-galantă a tribulațiilor macedonskiene" (Cornel Regman) sau cu orfismul crepuscular de lamento liric, care a putut duce la frumoasa metaforă de „salcie plângătoare a generației sale" (Eugen Simion). Nu s-a rostit însă nici o propoziție în raport cu o anumită etapă lirică, esențială pentru formația lui, care ține de tradiționalismul stilizat și arhaic, gen Adrian Maniu și Vasile Voiculescu, în care și-a legănat copilăria și adolescența, și în maniera cărora a scris preț de mai mult de un volum de poezii, volum al debutului, pe care și l-a intitulat în mod orgolios *Împietrire* (anunțat deja ca încheiat în 1937). Chiar debutul poetului, întâmplat la numai 15 ani în revista liceului „G. Barițiu" din Cluj, *Mâine*, pe care o scoate timp de numai două numere împreună cu prietenul său Vladimir Zlătaru (15 ianuarie –15 februarie 1935), încă elevi pe băncile liceului amintit, are loc sub semnul acestei aderențe, ușor decriptabilă, în structura intimă a versurilor din poeziile *Mi-e dor* și *Hristos a înviat*, ultima apărută în *Națiunea română*, I, 1935, nr. 21, p. 3. Faza aceasta de tatonări și dibuiri, când poetul se află într-o vizibilă și febrilă căutare a propriei sale identități, este revelatoare astăzi pentru enorma cantitate de energie și patos liric care însoțește tribulațiile sale poetice, amplele revărsări de materie poetică, uneori sgrunțuroasă și insuficient distilată, dar care dă un farmec aparte comunicării combustiei interioare de care era animat. E o fază de mari efluvii și efuziuni, de neliniști și spaime existențiale, dar și de cochetărie și joc cu cuvântul și posibilitățile sale expresive. Stimulat de fratele său, Horia, ziarist la gazeta locală *Națiunea română*, încurajat cu discreție de profesorul său de limba română, Ion Chinezu, care redacta pe atunci prestigioasa revistă *Gând românesc*, în paginile căreia îi va publica cele mai bune creații lirice, Radu Stanca va deveni unul dintre susținătorii de bază ai paginii culturale din *Națiunea română*, unde va publica constant versuri din ciclul *Împietrire* și va debuta cu eseuri critice și recenzii la cărțile care-i stârnesc interesul. Mai scriu poezie C.S. Anderco, Grigore Popa, Ion Moldoveanu, Valentin Strava și chiar prietenul său Ion Negoițescu, pe care-l găsim semnând o *Indiană* în nr. 65/1937. E o atmosferă tinerească, în care adolescentul dornic de comuniune se integrează perfect, refăcând pe cont propriu experiența gândirist-ortodoxistă dătătoare de ton a momentului, de care se simțea legat ideologic (și ca fiu de preot ortodox) și ca orientare culturală generală. Întregul Ardeal era practic antrenat în această direcție, mai ales de când Blaga reușise să pună în valoare, la un diapazon dintre cele mai înalte, valorile originale ale autohtonismului rural transilvănean, conferindu-i o marcată notă ontologică și de arhaitate. La el însă atracția spre „fenomenul Blaga" se va ivi mult mai târziu. Acum se pot detecta alte influențe și modele catabazice, în rândul cărora trebuie să situăm neapărat descriptivismul ilustrativ de tip Voiculescu–Maniu–Crainic, cu stilizări ortodoxiste evidente și cu acel ehtonism integrator, care a fertilizat și energetismul transilvănean de la *Gând românesc* și *Lanuri*, *Familia* și *Jar și slovă*, la care îl vom găsi și pe el colaborator, alături de *Afirmarea* din Satu Mare, *Luceafărul* din Timișoara, dar mai ales *Claviaturi*, *Curțile dorului*, *Kalende*, *Revista Cercului Literar*, *Symposion*, *Țară nouă* etc., în ultimele aflat mereu alături de mentorul și dascălul său, Blaga, care și-l va opri ca asistent la catedra de filosofie a culturii (1943).

Vrem să spunem totuși că apropierea sa de tradiționalism nu e rezultatul unei mode sau a unui capriciu de circumstanță, ci mai degrabă el reprezintă însuși cadrul mediului formativ în care se naște poetul. Nu întâmplător poetul dedică lui Vasile Voiculescu una dintre primele recenzii pe care le scrie și nu întâmplător vede în lirismul acestuia „o perfectă și năvalnică originalitate", afirmând în recenzia la *Urcuș* că „Toată poezia acestui rafinat căutător de comori se-ncheagă sub semnul unei mari întoarceri spre țară, spre românism". Tânărul poet va încerca să treacă prin filtrele propriei sale sensibilități această ispită de lirism și s-o integreze propriilor sale demersuri interpretative, căci și pentru el „țara și românismul" sunt principalul țel. Poetul Radu Stanca al începuturilor e un poet al solului natal și al tărâmului pur, de legendă al satului, cu cimitirele sale bătrâne, cu ruga curată a oamenilor, cu liniștea și pacea unor orânduieli statornicite de demult. Limbajul său liric e limbajul ortodoxist al momentului, încercând acea *sacralizare* a peisajului pe care o încercase și Voiculescu atunci când își popula poezia cu îngeri. Instrumentația lirică se face prin apelul la un vocabular corespunzător din care nu lipsesc cuvinte ca *prescură*, *catapeteazmă*, *proscomidie*, *anafură*, *cuminecătură* etc., voind să creeze prin logos un spațiu de comunicare cu Marele Neînțeles (ipostază a Marelui Anonim), al cărui interpret se vrea. Dar dialogul cu Dumnezeu, cu transcendența, nu are nimic tragic ca la Arghezi, ci reprezintă mai degrabă o formă de exprimare, o opțiune de limbaj în drumul căutării de sine. Logosul și divinul devin aici echivalente, la fel cum și simplu și firesc este invocarea religiosului în viața de toate zilele: „Am îndrăznit să înalț între răscruci și drum/ troița cântecului meu/ Am îndrăznit să zămislesc cuvântul bun/ Cuvântul care dintru început a fost la Dumnezeu–// Am îndrăznit să încrustez în icoană nouă/ Și-apoi asemenea stejarului când se îndoaie/ Am îndrăznit pe-ogorul meu să mă închin cu fruntea-n rouă/ Și mă rog Dumnezeirii pentru ploaie" (*Psalm*).

Adoptând intenționat versul lung, psalmodic, poetul vrea să întemeieze o spunere cât mai puțin căutată, o exprimare cât mai simplă și mai directă a fluxului emoțional. Problema lui e aceea a actului comunicării. O simțim și din rândurile pe care le închină analizei volumului de versuri al lui Gheorghe Boldea, *Solilocvii*: „Primul aspect de care se izbește cercetătorul liricii ardelenești este aderența organică a tinerilor poeți ardeleni la matca clasică a producției regionale. Adecvarea literaturii noi în spiritul modern se desăvârșește prin sprijinul celei vechi". Iată deci că înțelesul de modernitate al liricii nu trebuie să excludă formele sau tiparele vechi, doar că acestea trebuiesc adecvate la noua realitate culturală. Prin această *adecvare*, el înțelege de fapt preluarea unor formule, teme, motive, care pot fi oricând revitalizate de o viziune poetică nouă. Apoi regionalul în concepția sa nu se opune neapărat naționalului ci îl întregește, îmbogățindu-l fie ca limbaj, fie ca proiecție simbolică. Folosind arsenalul imagistic creat de Coșbuc sau Goga nu înseamnă numaidecât că va rezulta o poezie a începutului de veac. Dimpotrivă, timbrul ei interbelic, modernist, e vizibil și se poate exemplifica invocând chiar o poezie de Radu Stanca, intitulată *Târnosiri*, necuprinsă până acum în volume: „Eu am făcut în via poeziei minunat cules/ Și-am adunat în mine numai soare/ Am târnosit în vers ciudată sărbătoare/ Și-am năzuit dintru-nceput pe calea Marelui Neînțeles.// Am încercat cuvintele în tâlcuri/ În tâlcuri de vers înalt și furtunos/ Și basmul meu l-am împletit să fie basm de Făt-Frumos/ Și-am presărat în strofa-i numai trandafiri."

Limbajul specific tradiționalist este uzitat cu siguranță și dezinvoltură, într-o manieră care-l apropie mai degrabă de Ștefan Baciu și de orgoliul adolescentin al altor tineri poeți ardeleni, afirmând dezinvolt o anume stare și febră poetică simptomatică, reflex al unei candori juvenile fermecătoare prin sinceritatea ei: „Mă vreau năierul apelor curate. Vreau să fiu/ Neîmplinitul ciobănel pretimpuriu/ Să-mi pasc mioarele de gând și de cuvânt/ Pe țărmul izvoarelor adânci. Vreau să tot cânt (...) Vreau în năframa poeziei mele să-mi adun/ Din țara mea ce-i mai frumos, mai bun/ Povestea mea vreau stele să vie și să mi-o-ncunune/ Și-mi vreau cântarea cea mai românească rugăciune"... (*Troița*).

Un anume hiperbolism al gesticii, asemănător lui Cotruș sau Voiculescu, se detectează în această poezie de certă conformație creștină, în care prezența lui Dumnezeu este mereu invocată ca o forță tutelară de fiecare zi: „Doamne!/ M-am descuiat din funigeii celor 16 Toamne/ Și-am coborât lângă taina sufletului tău larg și ceresc/ Cu zvon de rândunică și cerb împărătesc/ Mi-am strâns în pumni, ca-n cupe de mărgărint, cuvinte,/ Să-mi luluesc colinda de chihlimbar cuminte./ Să sorb din Tine poem și-nțelepciune, / Scripturile să-mi culce pe carte rugăciune;/ Să-mi fâlfâi peste frunte inluminat porumb,/ Să-mi plec nevrednic buza și tâmplele în prund./ Să-mi pun pe suflet cerul și curcubeul-ciucur–/ De jocul lui huestru tristețea să mi-o bucur./ Să-mi climpănesc pe umeri nelămurită vioară/ Să trec prin larg de iarnă cu pași de căprioară./ Peste grumazi năvalnic să-mi priponesc talangă/ Să-mi ningă-n suflet fulgii cum ciucura pe creangă./ Să-mi prind în gene slova – clăbuc de dimineți –/ Din timpuriul cântec să-mi scapere tristeți,/ Să bat cu pumnii veșnic, pe cea mai caldă toacă/ În somnu-mpărăției de-argint și promoroacă..." (*Psalm*).

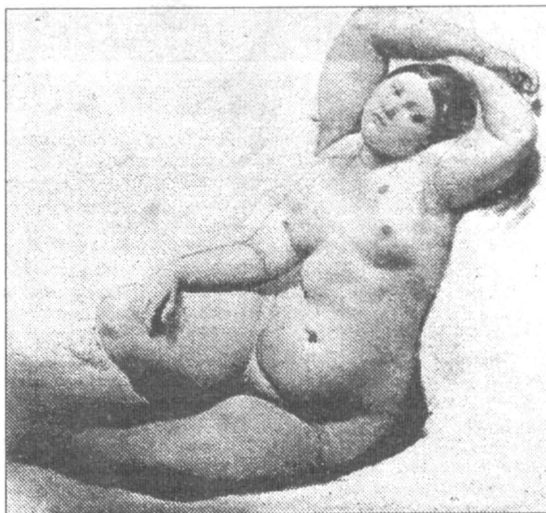
Precum se poate vedea, imaginile sunt zglobii, pline de prospețime și fantezie, de mare elan expresiv. Tristețea nu e fundamentală, ci mai mult mimată, după cum mimate sunt și liniile unei iconografii cu sumară transcendență și aer metafizic. Subțirimea și fluiditatea discursului poetic vin din concretețea comparațiilor și asociațiilor, ce par netezite de apele unui rigorism formal și conceptual bine articulat. Faza aceasta consolidează manierismul descriptiv, apelul la teluric și dionisiac, ca în acest somptuos *Amurg* cu versuri sculpturale și somptuoase: „Sorbeam adânc mireasma fânului cosit/ Când triste, carele treceau cu greul lor agale/ Se depănau pe zare funigeii. Ostenit, Alene îmi purtam pe tâmple palmele domoale...// Și-n prospețimea serilor de vară/ Fierbinți ardeau în mine gândurile, șir,/ Plutea pe-ntinderi lungi de frământată țară/ Prinosul florilor de busuioc și calomfir".

Un laitmotiv e ieșirea din copilărie; un altul găsirea drumului potrivit pentru exprimarea preaplinului sufletesc (tălmăcirea „prinosului de vers și prospețimi"), definirea logosului și constituirea efigiei creatorului. Iată tăietura uneia din teme în *Amintiri*: „Mi-am legănat la sân copilăria/ Și-aducerile-aminte le-am aprins/ – Lumini mărunte –/ Să-mi ardă lângă tâmple, lângă frunte/ Ca-ntr-o bisericuță de munte/ În care-alintă clopotele liturghia.../ Mi-am adunat sub gene povestea mea adâncă,/ I-am tâlmăcit prinosu-i de vers și prospețimi,/ Din cupa amintirii sorbit-am limpezimi/ Deșarte-am pus cunună, pe umeri patrafire/ Ca să slujesc poemul în taină și-n potire/ Să mi-o-mplinesc în stihuri – cântarea ei să doară –/ Ca să-mi aplec urechea pe suflet și pe vioară..."

Ca și alți poeți ortodoxiști, preocuparea pentru actul poetic, pentru scris ca atare, ocupă un loc important, scrisul fiind pentru ei operațiunea cuminecării, a ispășirii de vina primordială, intrarea în starea de grație, prin dobândirea unui sentiment de protecție, de caritate. În ultimă instanță poetul e un sacerdot, iar poezia lui e rugăciune. Uneori prin poezia sa vorbește Crist: „Și-n înflorirea cloambelor pretimpurie/ Când primăvara crește-n fiecare mugur despicat,/ Mă simt Cristos crucificat/ Pe Ghetsimani de dălturi și poezie..." (*Muguri*); alteori, bucolica devine dionisiacă sarabandă și orgiastică sărbătoare a simțirilor păgâne din care vorbește Bachus („M-am înfrățit cu Bachus și-am închinat potire" – *Dionisiacă*).

Aspectele fruste, rural-tradiționale sunt însă cele dominante. Materia e aspră, cu mângâieri virginale și tendințe sculpturale, vizând o sensibilizare a peisajului, o spiritualizare a lui. Emoția care le traversează nu e totdeauna specific religioasă, dar provine dintr-o tradiție decorativistă certă. Așa este cazul unei lungi suite de poezii apărute în *Națiunea română*, pe care intenționăm să le publicăm într-o plachetă separată, întrucât ele n-au fost adunate în nici un volum. Nu ne miră, căci scriitorul a murit fără să fi publicat vreun volum, toate volumele sale fiind postume, datorită circumstanțelor în care trăiește și scrie. Nu e numai cazul lui, ci și a altor cerchiști, care și-au văzut publicate volumele doar foarte târziu, iar unii dintre ei (–cazul lui Ioanichie Olteanu–) nici nu și le-au mai publicat. O cunoaștere integrală a epocii nu se poate face fără cunoașterea amănunțită a acestor creații și o restituție integrală a lor. Radu Stanca își așteaptă încă editorul devotat.

Mircea POPA

Jean-Dominique Ingres (1780-1867): Studiu pentru „baia turcească". Muzeul Ingres, Montauban, Franța.

Din poeziile uitate ale lui Radu Stanca

Nemesis

Am trecut cu pas înalt peste clinchet de vis
Și baierile cărții de veacuri le-am deschis
Am desfăcut cuvinte, cu palmele căuș
Și le-am lăsat să curgă ușor peste urcuș...

Din fiecare strofă am scuturat mălini,
Am nins din vers troiene de slove și lumini,
Din cântece cireșii s-au înădit-domnești,
Terținele deschis-au clavire și povești...

Furtuna mea de rime am împletit-o ghem
Să mi-o deșarte Clio în cupa ei, blestem...
Mi-am scris din stâncă versul cu dimineți și cer
Și-am luluit cuvântul pe stih, cădelnicer...

(Națiunea română, III, 1937, nr. 42, 23 februarie p.2)

Veac nou

Am bătut la poarta veacului nou cu pumnii de poeme,
Am scuturat zăgazurile vremii prin cuvinte,
Spada mea de vers am trecut-o prin vreme,
Și cu ea am trecut și eu... înainte...

Versurile – tovarăș neclintit de dureri –
Versurile minune fără azi, fără mâine, fără ieri,
Apă furtunoasă, versule, frate
Mi-s malurile veacului tânăr tulburate.

(Națiunea română, II, 1936, nr. 126, p.2)

Înnoire

Mi-am crescut sub semne dărnicia
Să mi-o soarbă gliile prescură
Mi-am cuprins în trup zădărnicia
– Strofe pentru cuminecătură...

Mi-am desprins în mugure-nchinare
– Înnoirea sufletelor – moaște –
Mi-am deschis în larg de-ndătinare
Și-am crescut anafură de Paște...

(Națiunea română, III, 1937, nr. 98, p.2)

Reqviem

Sorb ciuturi promoroaca din fântâni
Ard focurile cerului frunzare
Pe geana lui dorm stelele de mâini
Și-și crește Toamna brumă de mioare...
Sus străveziul apelor cerești
Își luluește coapsă de talangă
Adâncul ei de lacrimi și povești
Pe coame largi de chihlimbar și creangă...
Încuie dorul tâmplele pe mână
Se-nmoaie-n plumbul Toamnelor cocori
Și cum se-apleacă cumpenele pe fântână
Cresc în priveghiul meu spânzurători...

(Națiunea română, III, 1937, nr. 35, p.2)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

Realism poetic

Scrisă în primăvara şi vara lui 1944, într-un sat de munte transilvan, unde Lucian Blaga se refugiase împreună cu familia, părăsind Sibiul, pentru a evita, ca şi alte zeci de mii de orăşeni, bombardamentele şi întâlnirea cu armatele sovietice, piesa *Arca lui Noe* cunoaşte pentru prima oară, la fel ca şi *Tulburarea apelor*, botezul scenei abia în anul 1992. Importante informaţii despre geneza şi tematica ei se întâlnesc, de altfel, în romanul memorialistic *Luntrea lui Caron*. Dramaturgul atrage atenţia, în primul rând, asupra legăturii secrete ce există între dramatizarea popularei legende bugomilice, „răspândită în unele regiuni ale ţării", şi realitatea imediată, cu „înfăţişare de potop, în plină desfăşurare". Similitudinile legendă-realitate sunt atât de evidente încât ele nu pot să disimuleze substratul alegoric al discursului dramatic. Însăşi simbolistica folosită are un puternic caracter vizionar, fiind de o transparenţă care îl nelinişteşte chiar pe Blaga. Din acest motiv se va grăbi să-şi publice piesa cât mai repede cu putinţă, presimţind că vor veni vremuri când aşa ceva nu va mai fi posibil, iar după ce iese de sub tipar nu-şi va ascunde uimirea constatând că a scăpat de cenzura prin care a trebuit să treacă „potrivit prevederilor de armistiţiu".

În ciuda premiselor dominant mitice, *Arca lui Noe* nu e o construcţie abstactă. Plauzibilitatea fabulosului, în special în ceea ce priveşte verosimilitatea cadrului şi autenticitatea atmosferei şi a tipologiilor, nu poate fi pusă nici o clipă la îndoială. Viaţa cotidiană a cătunului influenţează pregnant fondul realist şi natura psihologică a personajelor. „Fabulaţia" ia „o dezvoltare neaşteptată", în ţesătura ei făcându-şi loc numeroase elemente concrete. Amintesc doar câteva. Într-un ţăran cinstit şi isteţ, pe nume Simion, îşi are modelul Noe, în altul, un flăcău roşcovan, Nefârtate, în Ionică, fratele lui Simion, Ion, fratele rău al lui Noe, acela care în piesă bate cu biciul mormântul mamei, iar moara satului nu reprezintă numai locul acţiunii, ci şi un semn al timpului şi un spaţiu al revelaţiei divine şi ispitei diavoleşti.

Subiectul nu rămâne totuşi nici la ceea ce relatează Biblia şi nici la ceea ce ţine de realitate. Blaga pătrunde dincolo de aparenţe. Drama i se relevă „pe măsura unor tipare ancestrale". „Legenda împleteşte", în imaginaţia lui, „viaţa şi intenţiile lui Noe cu o acţiune pusă la cale de Diavol, cu gând de a zădărnici fapta salvatoare". Biblicul personaj apare, astfel, ca o echivalenţă complexă aomului modern, ilustrând în profunzime un destin uman tragic, o ipostază a insului de excepţie: el este alesul lui Dumnezeu şi-l slujeşte cu o credinţă nestrămutată. Uneltirile lui Nefârtate, cum şi ignoranţa celor din jur, deseori agresivă şi arogantă, nu-i slăbesc credinţa, dimpotrivă, îi dau putere să-şi urmeze drumul până la capăt. Fără să contrapună „lucrării" lui Noe „lucrarea" Diavolului, piesa şi-ar fi restrâns considerabil atât temele şi sensurile, cât şi forţa dramatică a conflictului. Materia biblică nu s-ar fi organizat, în cele din urmă, „într-o viziune de ansamblu ideală şi de semnificaţii cosmice".

La toate acestea se adaugă arta desăvârşită a scriiturii, replica încărcată de poezie, cu cadenţe interioare şi vibraţie de veritabil poem, deşi incantaţia cuvântului blagian e prezentă aici ca un cuţit cu două tăişuri. Unii regizori sunt tentaţi să vadă tăişul pe care-l socot o santinelă în calea teatralităţii, un obstacol pe care pentru a-l depăşi recurg adesea la intervenţii masive în text, la deturnări de situaţii şi idei, mereu având dinainte alternativa unor spectacole literaturizante. Alţii, în schimb, tocmai de frumuseţile literare ale textului sunt atraşi, nu dezarmează în faţa cuvântului, ci sunt preocupaţi să-l facă să se audă cât mai limpede, nesuspectându-l de neteatralitate, ci văd în el *tăişul* ce constituie o formă specială a teatralităţii.

În această accepţiune, potrivit căreia spectacolul exprimă o imagine literară, Dan Alecsandrescu transpune pe scenă *Arca lui Noe* fără devieri de la litera acţiunii, în limitele unui realism poetic sobru, lipsit la nivelul discursului regizoral de soluţii şi efecte complementare. Personajele sunt conforme şi ca structură şi ca evoluţie, cu cele gândite de autor. Replicile, la rândul lor, se aud clar, nu se pierde rezonanţa nici unui cuvânt, „povestea", chiar dacă i se ştie deznodământul din legendă, se ascultă cu interes, provoacă emoţie. În decorul Emiliei Jivanov, având ca element principal moara miraculoasă din fundal, ingenios matamorfozată în final în arcă, actorii sunt apariţii individualizate, fiecare părând a fi bine aşezat în forma şi sensurile textului. În linii mari, prestaţia lor se ridică, „atât ca întruchipare cât şi ca expresie", la jocul de nuanţe pe care Blaga afirmă că-l conţine piesa. Nicolae Cristache îl interpretează pe Noe cu un elan interior autentic, cu miză pe starea insului iluminat de credinţă, discret însă, fără exaltare şi retorică, dar şi mult mai aproape de cotidian decât de divin. Ion Săsăran în Moşul creionează un personaj de o simplitate gravă, maiestuos, cu trăsături vag marcate, ceea ce îi conferă o vârstă incertă, de arătare din afară de timp. Cu expresive potenţări psihologice, definind ca atitudine şi gestică o ipostază de femeie sub vremi, Mirela Rădescu portretizează în Ana un personaj cu simţ practic, dar nu frivol, deşi se lasă cu uşurinţă ademenită de vorbele lui Nefârtate. Opusul Moşului şi al lui Noe, acesta e redat pe coordonate lumeşti de Nicu Mihoc, adică viclean, mereu gata să ispitească la păcat, „rupând" slabele inimi muiereşti prin farmece de curtezan şi mai puţin prin însuşiri supranaturale, drăceşti. În ordine, previzibil, distribuţia îi mai include pe Marius Pleşa şi Szgeti Andrei, interpreţii celor doi copii ai Anei şi ai lui Noe, pe Constantin Săsărean, Aurel Ştefănescu, Traian Costea şi Cornel Frimu în roluri de juzi, pe Dan Glasu (Simion), Edi Marinescu (Primarul) şi Aurel Trif (Pândarul).

Ce nu atinge spectacolul lui Dan Alecsandrescu este acea „imponderabilă aură magică" la care se referă însuşi Blaga în *Luntrea lui Caron*. Tensiunea şi poezia stau mai degrabă sub semnul „evenimentului bont, cotidian" decât sub cel al fantasticului şi misterului. Poeticul vizează de regulă dimensiunea poveştii şi a cuvântului şi numai rareori pe aceea a mitului şi stării mistice. Ceea ce şi explică o anume liniaritate în desfăşurarea acţiunii şi impresia de livresc lăsată de unele scene. Altfel, însă, *Arca lui Noe* e o reprezentaţie serioasă, închegată armonios, cu un profesionalism sigur, dar şi cu un adevărat cult pentru autor şi literatura sa, care situează Naţionalul din Târgu Mureş între scenele ce se respectă ale ţării.

Ion COCORA

„Tua res agitur"

Opera dramatică trebuie să se fundeze filosofic pentru a fi expresia ontologiei sociale, ea însăşi *realitate*, altfel rămâne o formă alienată şi alienantă, sterilă, patetică sau străbătută de diverse şi ideologice „tendinţe". Or, a surprinde dinamismul şi complexitatea reală a lumii, cauzele conflictelor, contradicţiile situate orizontal sau vertical, cu gradele lor de dialectizare sau antinomizare, pornind de la o viziune ca *totalitate* asupra lumii ordonatoare şi structurală, care să apară ca temei operei, înseamnă a se manifesta o conştiinţă artistică trans-estetică, responsabilă pentru destinul uman şi, nu în ultimul rând, pentru realitatea artistică.

Evident, creaţia artistică nu va „concura" bogăţia inepuizabilă a vieţii însăşi, ci va reda, prin infinitatea concretului artistic, nemijlocit-mijlocit, *generalul–uman*. Există o relaţie specifică, de mişcare circulară între *individual–particular–universal* ce exprimă *modelul ontologic* al operei de artă. Fără să detaliem, acest model pare pentru reflecţia obişnuită o situaţie contradictorie, paradoxală. Ea ţine de esenţa artei şi este cu atât mai evidentă cu cât formele artistice, dintr-o necesitate a conţinutului, se prezintă ca imagini ale vieţii ca totalitate – epica, romanul ca „totalitate a obiectelor", drama ca „totalitate a mişcării" (delimitări făcute în estetica hegeliană, lukacsiană etc.). Cu alte cuvinte, cuprinsul de realitate pe care îl reflectă impune anumite necesităţi estetice proprii fiecărei forme sau gen artistic. O anumită situaţie se poate configura epic sau dramatic, în funcţie de posibilitatea decupării ei în pânza imensă a realităţii social-istorice. Faţă de epică, drama nu caută o surprindere „extensivă", ci „intensivă" a conflictelor şi contradicţiilor din realitatea devenită obiect al reflecţiei artistice. Ea are un caracter rezumativ şi concis: relevă *dinamica* mişcărilor conflictuale, stările de *acută tensiune*, *problematice şi* explozive. Atât Hegel cât şi Lukács au definit cât se poate de concret „situaţia dramatică" – această celulă fundamentală a operei dramatice – şi au căutat să-i evidenţieze rădăcinile ontologice din planul social-istoric. „O lume fără de caractere şi pasiuni convergente ar fi prin definiţie o lume nedramatică", s-a spus. Conflictele apar atunci când auto-afirmarea unei energii şi a unui scop sunt legate cu necesitate de lezarea şi frustrarea unei alte energii şi a altui scop, a căror inevitabilă reacţie o provoacă. O contradicţie din planul realităţii social-istorice îşi are reflexul estetic la nivelul operei dramatice. Şi invers, ceea ce se petrece în opera dramatică *priveşte* realitatea socială. Este tocmai ceea ce s-a înţeles de către teoreticieni şi esteticieni prin acel „tua res agitur".

Din această perspectivă, acţiunea dramatică, întemeiată pe unitatea conflictuală, pe acea „totalitate a mişcării" sau „intensivă", prin nerealizarea dramatică, impune în raportul dintre subiectiv şi obiectiv, dintre fenomen şi esenţă, dintre mijlocit şi nemijlocit, un caracter *public*. În opera dramatică, unde printr-o anumită mişcare a acţiunii se surprinde dialectica forţelor sociale şi istoricitatea istoriei, un simplu element, aparent insignifiant, poate să devină esenţial, să sugereze viaţa social-istorică în profunzimile sale şi, în sensul cel mai înalt al cuvântului, *să privească publicul*. De aceea teoreticienii dramei au afirmat nu o dată că acţiunea dramatică presupune, ca parte constitutivă a ei, prezenţa spectatorului. Acesta devine o coprezenţă în imanenţa acţiunii dramatice, el fiind oglinda în care pulsează imaginea reală a proceselor şi procesualităţii istorice. Caracterul *public* implică pe cel *de văzut*, iar acesta devine o determinantă importantă a celui *actual*. Împletirea indestructibilă dintre aceste caractere şi generalizarea semnificaţiei le-a formulat, de altfel, cu precizie Goethe: „Luat foarte exact, nimic nu este teatral în afara a ceea ce este totodată simbolic şi pentru ochi, o acţiune importantă ce indică o alta, şi mai importantă". Dar această generalizare, prin faptul că poate să sugereze „totalitatea mişcării" vieţii, supune reflecţiei destine exemplare în situaţii concrete, imagini dramatice determinate de identitatea caracterului cu esenţa social-istorică a conflictului, a devenirii dramatice. „Orice personaj – notează Lukács –, orice însuşire psihică a unui personaj care depăşeşte necesitatea dialectică a acestei corelaţii, a dinamicii vii a conflictului, va fi din punct de vedere al dramei, de prisos". De aceea, absenţa acestei identităţi lezează „totalitatea mişcării", caracterul *public* şi *actual* al dramei şi, prin urmare, *istoricitatea* acesteia. Ea constituie o „tautologie dramatică" şi este rezultatul absenţei conştiinţei artistice fundamentate filosofic şi al imposibilităţii de descifrare a istoriei *din mers*, adică a mişcării acesteia definită prin ceea ce este actual. Şi totodată, este rezultatul absenţei raportului dialectic dintre subiectiv şi obiectiv, a acelei adânciri a subiectivităţii prin aprofundarea maximă a obiectivizării. „Teatrul meu e exact – spune Marin Sorescu în *caietul–program* al piesei sale, *Răceala* –, dar în mers. Adică adevărul unui punct din istorie e mişcat în direcţia care-i e proprie, direcţia necesităţii şi punctul devine linie." Această înţelegere face, de pildă, ca documentul istoric să fie asumat şi părăsit, deconspirându-i-se puterea sa de adevăr.

Dar ca acest adevăr să fie pus în lumină, imaginea dramatică să cuprindă devenirea sa, este necesar ca *faptele de viaţă* – care sunt esenţiale, din perspectiva „totalităţii mişcării", şi publice, prin privirea directă a vieţii sociale – să conducă la o unitate organică între subiectiv şi obiectiv, între actual şi axiologic, între istoric şi istoricitate. Procesul „individualizării dramatice" devine, de fapt, o reindividualizare care defineşte şi se defineşte prin elementele constitutive ale dramei: dialog, personaj, timp şi spaţiu, cauzalitate, acţiune şi totalitate a acesteia. În clarificarea acestei genetici dramatice, dialogul este un logos în mişcare, totdeauna şi niciodată aici şi acum; personajul se dă direct în materie vie; timpul şi spaţiul se transformă într-un anacronism şi anatopism; cauzalitatea devine „conexiune inversă"; acţiunea, sens, şi totalitatea, deschidere. Se înţelege că tocmai contradicţiile anatomiei prezentului devin explicative pentru cele ale anatomiei trecutului, cum s-a formulat cândva metodologic, şi că acel „tur res agitur" este determinaţia istorică a dramei. Din punctul de vedere al prezentului se solicită reinterpretarea trecutului, dar şi, complementar, reinterpretarea trecutului este o funcţie a efectelor acestuia ivite în prezent. Pentru a ne referi la piesa care îl angajează cel mai mult pe spectator, căci despre destinul omului de toate zilele este vorba, în *Luptător pe două fronturi*, Marin Sorescu desfăşoară, ca printr-o lanternă magică, priveliştea variată a epocilor şi strânge sub un semn comun – al precarităţii condiţiei umane şi al eroicei lupte a omului – toate momentele acestora. Sunt luminate situaţiile de criză din câmpul istoriei, iar omul este personalizat ca *luptător*. Personajul devine *revoltat* în faţa pericolului neantizării istoriei şi a existenţei umane. El luptă pentru *continuitatea vieţii nealienate* şi, totodată, se confruntă cu *negativul* acesteia, devenit în ultimul timp absolutizant şi punând-o sub semnul întrebării; el condamnă mişcarea aberantă de înaintare spre apocaliptica oră „H", mişcarea ce poate pune în pericol chiar procesul de devenire a omului. Se relevă aici o dimensiune istorică a dramei care îşi face un punct central din problematica privind condiţia umană şi instituirile umane. Nu există instituiri istorice fără instituiri ontologice, nu există istorie fără dimensiune ontologică, problema istoriei nu este doar un simplu comentariu sau reinterpretare a trecutului, ci problema care *priveşte omul*, în cel mai înalt grad, problema fiinţării umane, căci tocmai aceasta îi dă istoriei istoricitate.

Curbura dintre actual şi istoric, făcută prin caracterul public, luminează în instituirile estetice ale dramei caracterul necesar de surprindere a mişcării dialectice a realităţii lumii. Căci, nici o creaţie artistică, şi îndeosebi *drama*, nu poate să fiinţeze fără a reliefa acel „tua res agitur".

Dumitru VELEA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

GRAFICA DE CARTE

Umor postmodernist

De mai mulţi ani, Val Munteanu, artist plastic cu o activitate ieşită din comun prin originalitate, diversitate, amploare şi statornicie în stil şi gen, şi-a depus rodul muncii sale migăloase în recrearea universului literar al cărţilor. Anii au trecut şi multe din cărţi au întârziat să apară. Părea că neşansa le urmăreşte. Iată însă că, ultimul an a fost menit să răstoarne lanţul întârzierilor. Una după alta, o suită de cărţi elegante, colorate, au apărut tocmai când se strigă mai tare că literatura este în pericol. Nu greşesc cei ce se alarmează, dar nici nu-i puţin lucru să vezi, în aceste vremuri, înşirându-se în biografia artistică a graficianului, una după alta, vreo opt lucrări, capodopere ale artei de a ilustra şi comenta grafic rândul scris.

Şi, pentru ca anul să rămână cu adevărat unul de neuitat, ultimele zile ale lui 1992 i-au adus şi Premiul Academiei Române pentru grafică pe 1991.

Motivaţia de la care s-a plecat a fost ediţia a II-a a celebrei *Till Buhoglindă* de Charles de Coster, dar puteau fi tot atât de bine şi *Legendele florilor* (al doilea volum din suita *Legendelor româneşti* scoase de Editura Minerva), puteau fi tot atât de bine *Povestiri din Ţara Galilor* sau *Cele două roze*, după W. Shakespeare de Mihnea Gheorghiu sau atâtea altele.

În toate, graficianul cultivă imageria unei feerii vizuale în care linie şi culoare devin, uneori, tot atât de evocatoare ca textul, alteori se supun cu modestie lui. Litere vechi, complicate, capitale şi vigniete, chenare, motive ornamentale, totul se ordonează într-o concepţie unificatoare în care portretele personajelor apar în scene bogate, mobile, complicate.

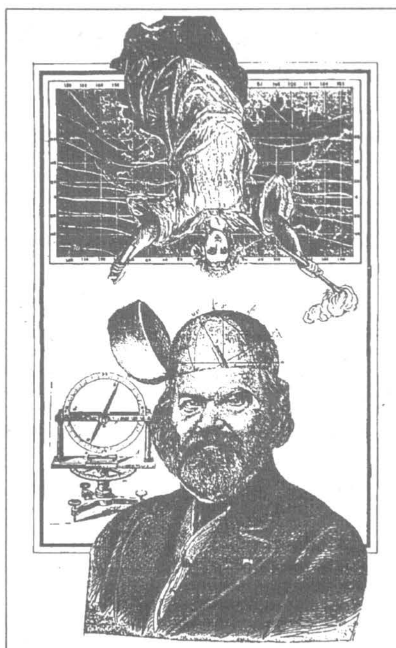
În sfârşit, nu este de neglijat exerciţiul îndelungat, risipit pe parcursul a patru decenii de muncă, prin care Val Munteanu a deprins o acurateţe şi o precizie a punerii în pagină, cu nimic sub nivelul marilor ilustratori medievali. Secretele lor desprinse cu râvnă le foloseşte cu măsură.

Dar, la un moment dat, artistul s-a înnoit. Simţind nevoia să aducă ceva nou în arta sa, el a recurs la tehnica colajului din vechi ilustraţii de epocă pe care le-a introdus într-un context uşor suprarealist. Tehnica acestui colaj recopiat prin xeroxare într-o singură imagine unitară dă senzaţia (falsă) că desenele acestea în alb şi negru ar fi lucrate în peniţă.

Întreg amalgamul acelei splendide Belle Époque de la sfrşitul secolului trecut reînvie prin imaginaţia graficianului Val Munteanu în paginile *Povestirilor neobişnuite* ale lui Jules Verne, ediţie care va apărea în curând, prin strădania unei edituri curajoase şi entuziaste.

Vom avea atunci, în premieră, chipul unui artist cu umor şi fantezie, înclinaţii postmoderniste şi ingeniozitate tehnică. Din ceea ce va fi bucuria ochilor noştri peste câteva săptămâni, oferim cititorilor, în premieră, două imagini din universul lui Jules Verne tălmăcit de plasticianul Val Munteanu.

Iordache RĂŞCANU

VIDEO-CINEMA

LAURA - *producţie USA 1980, 85mn. Cast tehnic: regia David Hamilton, scenariul Joseph Morham şi Andre Szöts, imagine Bernard Daillencourt, muzică Patrick Juvet, interpreţi Maud Adams, Dawn Dunlap, James Mitchell, Maureen Kerwin.*

Întrebat care este graniţa între erotism şi pornografie, un exponent al, să zicem, unei asociaţii pentru apărarea integrităţii familiale nu vă va răspunde direct, dar vă va urmări violent cu spectrul Judecăţii de apoi şi al iadului, împroşcându-vă cu apă sfinţită şi strigându-vă: Căieşte-te, fiu al diavolului! Un intelectual orgolios vă va răspunde, apelând semnificativ la un time-out, că după nudurile integrale ale cinematografului mut, nu-i decât o murdărie, o vulgaritate ceea ce-a mai rămas. O feministă... Ei bine, ea va reacţiona ca un bigot oarecare, chiar dacă din motive absolut diferite. Un expert al filmului „în lumini roz" ar începe cu, în primul rând, o pologhie despre cinematograful *hardcore*, care are, desigur, demnitatea sa artistică, dar puţini regizori specializaţi sunt în măsură să nu cadă în păcat, imaginea insistând asupra actului sexual, ce riscă să provoace o inevitabilă cădere, la rându-i, a fanteziei spectatorului. În al doilea rând, o subliniere a meritului *softcore*, care, din contră, este acela de a sugera, a schiţa doar, aţâţând, provocând dorinţa presupusului beneficiar. În fine, un filmolog ar mai putea aduce în discuţie şi conceptul de „film de poezie", în accepţia sau cu conotaţia pasoliniană a termenului: creaţia filmică ce se sprijină întodeauna pe concreteţea şi caracterul fizic al imaginilor, prin intermediul unui limbaj artistic bazat pe o transpunere alegorică sau metaforică, pe un eros profund particular, nonviolent, ca formă de viaţă opusă polemic celei reale (pionier al filmului erotic poetic este considerat cehul Gustav Machaty cu al său „Extaz" realizat în 1933, iar dintre reuşitele de vârf ale genului putem aminti: „Ultimul tango la Paris" al lui Bernardo Bertolucci, „Imperiul simţurilor", semnat Nagisa Oshima sau „Nouă săptămâni şi jumătate", realizat de Adrian Lyne).

LAURA - difuzat în reţeaua video-cinematograf şi home-video de MKS Elektronik -, în concepţia regizorală a lui David Hamilton - cunoscut fotograf artistic convertit la regia de film, debutul (1976- „Bilitis") fiind considerat „un eşec comercial cu care artistul nu era obişnuit" – pare a fi eminamente un eseu cinematografic, valorificând la maximum limbajul imaginii la nivel de secvenţă, dar insuficient de coerent ca idee. O viziune secţionată a mitului lui Pygmalion, o grijă deosebită, o acurateţe a punerii în cadru, un montaj ce, uneori, reuşeşte să supună dorinţa sentimentului şi imaginea afectiv mentală viziunii filmice. Un posibil mesaj simbolic? Nu există numai Madonne pe altare şi târfe pe stradă; chiar şi femeile distinse iubesc sexul. Sau - citându-l pe Hugh Hefner, mentorul revistei „Playboy" - „femeile sunt obiect sexual, altfel de ce oare le dorim atât de tare?".

Francesco GERARDI

FILM

DANELIUC EXORCISTUL

Atmosferă rarisimă în faţa unei săli de cinema. S-a mai întâmplat de două ori, la filmele **Balanţa** - Lucian Pintilie şi **Hotel de lux** - Dan Piţa. Dar ocaziile nu se pot compara.

Oamenii se strivesc pe treptele Sălii Palatului. Un geam se sparge, altele rezistă cu demnitate cinematografică.

Semne bune - eleganţă, nerăbdare, biletele epuizate cu trei zile în urmă. Semne rele - tablouri expuse în hol cu portretele ceauşeştilor, medalii, embleme, lozinci, poezii şi cântece alergice, revărsate prin staţia de amplificare. Tapiserii, azi de „comemorare", expuse la etaj. Recuzită consumată, „trăită", îndurată zeci de ani. Toate etalate ca într-un muzeu de arheologie istorică recentă. Săpături de suprafaţă - îmbălsămarea unor elemente care încă nu s-au şters din memoria noastră, din timpul generaţiei noastre, din încercarea de exod spre altă epocă.

Toţi suntem aici, la filmul regizorului Mircea Daneliuc, la unica proiecţie cu **Patul conjugal**, înainte de Festivalul de la Berlin. Toţi suntem aici şi de fapt suntem dincolo, cu câţiva ani în urmă, când se intra la întrunirea marii adunări naţionale, în atmosfera de ceară vineţie a tablourilor omagiale, readuşi între zgomotele unor voci corale dresate să glorifice. Ambianţa e încărcată de ceva dintr-un Dante contemporan cu noi. Un anti Aligheri plin de derizoriu şi lipsit de rafinament, coborât în alt infern. Un happening la care se participă aproape hipnotic. Oamenii, epataţi de spectacolul muzeal ce li se oferă, privesc, zâmbesc, comentează în faţa acestor obiecte provenite din patrimoniul dictaturii.

Nu întâmplător e marţi, când vorba populară spune că sunt „trei ceasuri rele". Pe frontispiciul protocolarei clădiri, sunt agăţate stema veche şi o caricatură a emblemei partidului unic. Imaginea este demnă de filmul **Căinţa**, e un film „avant le film", maliţios şi sardonic, care exfoliază simţul umorului. Umor negru, umor tragic prin contingent, umor defunct. Şi tot noi, care fugeam de toate aceste excrescenţe paranoice, tot noi suntem aceia care ne oprim curioşi, privim cu silă extatică medaliile, cărţile, tablourile care au ţinut trena, au compus fanfaronada unui cult pervers. Aşa trece...istoria lumii?

Rândurile de faţă, scrise la o săptămână după gală, nu se referă sub nici un aspect la filmul regizorului-scenarist Mircea Daneliuc, **Patul conjugal**, căruia îi urăm succes la Festivalul de peste câteva zile de la Berlin. Maestrul anonim al ceremoniei de la Sala Palatului a vrut să ne transmită anticipativ un rictus de protest, o ironie a soartei noastre trecute şi prezente. Scoaterea din criptă a vechilor ceauşisme poate produce „pluralist" o exaltare din partea puţinilor nostalgici autentici, un zâmbet snob al celor care gustă umorul negru şi o stare indigestă celor lucizi. În finalul proiecţiei, până când să înţeleagă că era momentul voit al consacrării unui succes, toţi aceştia ar fi putut rămâne interzişi dacă ar fi remarcat că banda dată la maximum cu aplauzele de altădată se suprapunea peste aplauzele sălii, în timp ce pionierii urcau pe scenă cu flori - încă o ironie care pastişa trecutul.

O dată cu descinderea pionierilor, dl. Daneliuc a afirmat la microfon că este un dur care consideră comunismul ceva ce nu poate să dispară decât prin exorcizare. Avem destule de exorcizat, e-adevărat, inclusiv răul din noi, dar de inhalat mereu cenuşa de pe cap ne-am cam săturat. La premiera propriu-zisă ce va veni după întoarcerea de la Berlin, s-ar putea ca realizatorul să simtă nevoia, pentru pavoazare, nu numai de tapiserii şi picturi, ci şi de statui şi busturi, eventual pictate, reprezentându-i pe cei doi „fii ai poporului", împrăştiate prin oraş. Oare o asemenea aglomerare iconografică, pe aceeaşi temă, e reţeta exorcizării? En garde! Statuile!!

Anita GÎRBEA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

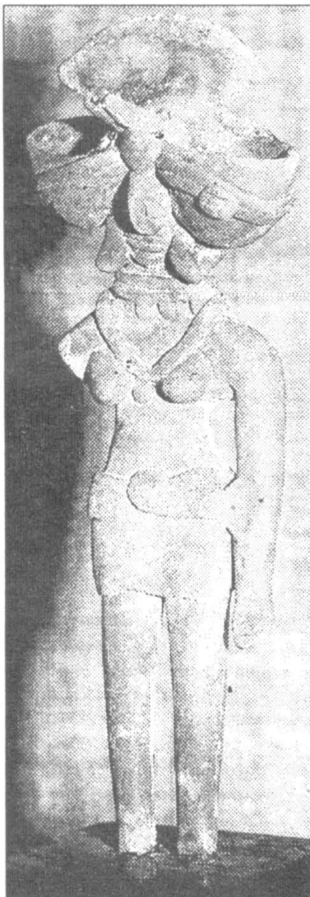
Literatură sacerdotală

Aşadar, Valeriu Anania (în ierarhia bisericească: părintele arhimandrit Bartolomeu Valeriu Anania) a fost ales arhiepiscop al Clujului. Nu se putea o alegere mai potrivită. Unul din episoadele structurante ale biografiei sale s-a integrat în aceea a fostului scaun de domnie de pe Someş – nu doar indisolubil, ci şi cu efect în bună măsură determinativ –, într-un moment dintre cele mai tensionate, mai dramatice ale istoriei contemporane. În momentul de imediat după încheierea celui de al doilea război mondial.

Înapoiată din pribegie, în toamna anului 1945, Universitatea Daciei Superioare nu s-a bucurat din partea organelor administrative locale de nici un sprijin pentru reluarea activităţii. A fost lăsată să se descurce singură, şi nu avea cum. Nu avea, mai ales, cum să procure studenţilor hrană şi adăpost. Studenţii umblau de colo – colo, flămânzi, în căutarea unui acoperiş. Când puteau, se strecurau în vreo sală de cinematograf. Rulând, în iarna următoare, un film indian în care era invocată zeiţa Kali, numele acesteia a început să fie strigat pe străzi. Haz de necaz! Mergeai pe vreo stradă centrală şi deodată auzeai un tânăr, sau câţiva strigând: Kaaali! După un timp, am auzit spunându-se că erau inşi care atribuiau acest nume unei presupuse organizaţii conspirative... Primăvara, aveam să citesc în ziarul local, *Tribuna nouă*, că unicul, cămin studenţesc, al mediciniştilor, fusese atacat de pretinşi muncitori, care strigau: Jos Kali! Era răspunsul comunist la o grevă studenţească. La greva studenţească descrisă amănunţit de Romulus Zaharia, în romanul *Ademenirea*. Roman în care unul dintre personajele centrale posedă trăsăturile de atunci ale părintelui Anania. Tânărul monah era pe acea vreme student la... medicină, şi în carte e arătat oferind, în cămin, primul ajutor colegilor răniţi de către asediatori. Avea să plătească acel comportament umanitar cu ani de temniţă...

Pot evoca din acea primăvară 1946 şi o situaţie înregistrată nemijlocit, perpetuă în memoria proprie. Elev la liceul confesional „Inochentie Micu-Klein", învăţam într-o duminică în sala de studii („silenţiu") a internatului diecezan greco-catolic. Clădirea acelui internat de pe calea Moţilor era lipită de a episcopiei. Spre prânz, văd pe fereastră (împreună cu toţi colegii, desigur) o lungă coloană de tineri. În frunte, cu înfăţişarea lui de „tânăr voevod" eminescian, în sutană: Valeriu Anania. Îl cunoşteam de la un fel de cenaclu intim, mai propriu spus de la o întâlnire literară în casa protopopului ortodox Florea Mureşan. Dintre ceilalţi participanţi mi-i amintesc doar pe Victor Papilian şi Zorica Laţcu, poeta. Impresionat, şi la a doua vedere, de înfăţişarea voevodală a părintelui Anania, nu l-am putut studia cât aş fi vrut, deoarece pedagogul nu ne-a permis să ne îngrămădim la fereastră. Trecând de internat, coloana s-a oprit în dreptul episcopiei. Cineva, presupun că tocmai părintele Anania, a rostit o cuvântare. Motiva manifestaţia de simpatie a studenţilor români (indiferent de confesiune) pentru Înalt Prea Sfinţitul dr. Iuliu Hossu, episcopul greco-catolic, prin dorinţa lor de a şterge insulta ce i se adusese sub dominaţia hortistă, când fusese scuipat, pe stradă. Ierarhul a rostit, de la balcon, o alocuţiune de răspuns.

Prin acest act de solidarizare românească şi prin întreaga sa linie de conduită, Valeriu Anania şi-a atras în fostul „oraş pierdut", în Clujul recuperat; cea mai vie simpatie şi o deosebită stimă din partea greco-catolicilor. N-am auzit, în cursul zecilor de ani următori, decât aprecieri admirative la adresa lui din partea oricărui preot român unit cu care am stat, ocazional, de vorbă. Iată de ce părintele Bartolomeu Valeriu Anania, era dintre toţi prelaţii ortodocşi, cel mai indicat să ocupe scaunul apostolic al Vadului Feleacului şi Clujului. Prilej de jubilaţie, restaurarea uniaţiei în 1990, după mai bine de patruzeci de ani de interzicere şi bestială persecuţie, a provocat – fatal – şi tensiuni cu

Figurină. Începutul mileniului II ante Christi. Teracotă. Harappa, India.

biserica–soră, a generat dispute aprinse şi care sunt departe de a se fi încheiat. Poate că noul arhipăstor al românilor pravoslavnici din eparhia clujeană va îndeplini, în această conjunctură, rolul cristic al unui „făcător de pace". Păstorind în spiritul Evangheliei lui Hristos, va găsi poate limbajul şi mijloacele adecvate pentru refacerea atmosferei de coeziune interconfesională creştină şi românească din anii 1944–1948. Atunci naţiunea parcurgea tranziţia de la o dictatură la alta. Suporta supliciile înăbuşirii speranţelor de resuscitare a democraţiei, mijite în august 1944. Acum, ţara străbate drumul invers. Drumul recuperării speranţelor. Pentru atenuarea chinurilor inerente actualei tranziţii pe toate planurile nimic nu poate fi mai benefic decât solidaritatea naţională. E un adevăr banal că unirea face puterea. Şi cum principiul unităţii (al unităţii autentice, derivate din iubire) exprimă chintesenţa învăţăturii creştine, se înţelege de la sine că primii chemaţi şi cei mai în măsură a-l propaga sunt urmaşii apostolilor, preoţii şi mai marii lor, investiţi cu demnitatea arhierească. E ceea ce, de altfel, tocmai şi-a propus, în declaraţia publică, părintele Anania, după alegerea sa ca arhiepiscop. Afirmând că proiectarea imaginii adevărate a României în lume depinde în mai mare măsură de lucrarea harică a culturii şi a bisericii decât de activitatea politică, excelenţa sa şi-a asumat implicit angajamentul de-a acţiona în acest sens, în dubla calitate de scriitor şi sacerdot. De altfel, în tot ce scrie şi în permanenţă, prea sfinţia sa a exercitat atribuţiile sacerdotale cu măiestria artistică a celor „meniţi a stăpâni cuvântul". Scrierile sale posedă harul propriu scripturilor.

Fără a fi toate de inspiraţie explicit religioasă, poeziile, piesele de teatru, povestirile lui Valeriu Anania, ca şi insolitul său roman, atât de puţin comentat, *Străinii din Kipukua*, emană religiozitate. Religiozitate în sens etimologic, adică în sensul cel mai înalt. Fie că transmite direct, liric, sentimentul „genezelor" (ca în volumul titular din 1971) sau înalţă „imn Eminescului" în stil acatistic, fie că, în poeme cu măşti, edifică dramatic tablouri de basm, mitologie şi istorie naţională străveche (*Mioriţa, Meşterul Manole, Du-te vreme, vino vreme, Greul pământului*), fie că valorifică legende autohtone sau tocmai extrem orientale (în opera prozastică), Valeriu Anania instaurează în literatură un climat de spaţiu neprofan, mitic, arhaic, sacral. Lectura cărţilor sale „mântuie". Întoarce spiritul la origini, la surse, la rădăcini. Îl leagă (*religo, religare*) de universal şi etern. Dar părintele Bartolomeu nu scrie numai literatură de imaginaţie. Scrie substanţiale studii de erudiţie, de exegeză, hermeneutice. Cel mai recent, *Pro memoria* (1992), reconstituie cu acribie „acţiunea catolicismului în România interbelică". Teolog, scriitorul e şi istoric, filolog, gânditor.

Evident, părintele Bartolomeu Valeriu Anania nu-i cel dintâi şi nici singurul astăzi scriitor – cu atât mai puţin cel dintâi şi ultimul cărturar – ajuns „prinţ al Bisericii". Are, în această calitate, atât înaintaşi (în frunte cu Andrei Şaguna) cât şi colegi iluştri. Tronul metropolitan de la Sibiu, bunăoară, e ocupat de un ilustru învăţat care e şi romancier. Valeriu Anania urcă însă în înalta ierarhie eclesiastică după ce s-a impus ca poet, dramaturg, prozator, şi, în consecinţă, promovarea sa capătă în conştiinţa publică sensul recunoaşterii de către Biserică a posibilităţii de a îndeplini funcţii sacerdotale şi literaturii aparent laice. Indiferent însă de orice semnificaţii în abstract, se poate spera că de pe urma alegerii (inspirat e, am convingerea, de Duhul Sfânt) părintelui Anania ca vlădică de Cluj se va resimţi benefic, în totalitatea ei, viaţa spirituală românească de pretutindeni.

Istorie şi tragedie

A apărut de curând o nouă carte[*] purtând semnătura lui Valeriu Anania. Autorul e, fireşte, prea cunoscut cititorului român, pentru a mai fi nevoie de vreo prezentare specială. (E suficient, poate, a-i reaminti că Valeriu Anania a semnat, printre altele, *Poeme cu măşti*, piesele *Steaua zimbrului* şi *Greul pământului* sau volumul memorialistic *Rotonda plopilor aprinşi*, Ed. Cartea Românească, 1983, în care, de pildă, este atât de cald evocată viaţa domestică a lui Arghezi – povestea caprelor – ori fiinţa austeră, de autentic savant, a lui Victor Papilian, un nume încă pe nedrept uitat). Cartea este prefaţată de Prea Fericitul Părinte *Teoctist*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care, printre altele, spune: „Noi am dori din toată inima ca ea (cartea „de faţă" – *n.n.*) să nu fie actuală, iar autorul ei, cunoscut ca militant al Mişcării Ecumenice, nu poate fi departe de sinceritatea cu care Biserica noastră Ortodoxă doreşte şi întreţine dialogul cu Biserica Romano-Catolică, – atât cu centrul ei de la Roma, cât şi cu episcopatul local". (p. 6)

Cartea în discuţie are două mari capitole: *Efecte transilvane ale Tratatului de la Trianon* şi *Câteva consideraţii finale*, iar într-o revelatoare *Anexă* sunt publicate articolul *Generaţia Cluj '46*, apărut în *Credinţa – The Faith* din Detroit, nr. 6/iunie 1976, şi un *Memoriu*, din 3 septembrie 1976, în „traducerea autorului, după textul englez publicat de Congresul Statelor Unite" (în volumul *Hearing before the Subcommitee on International Trade of the Commitee on Finance, United States Senate, Ninety–Fourth Congress, Second Session, September 8, 1976*, U.S. Government Printing Office, Washington, 1976, p. 145–151) *memoriu* care – el însuşi un veritabil roman în doar 11 pagini, are, după un preambul, 3 capitole semnificative fie şi numai prin titlurile lor: *Provocări maghiare în Cluj, 1946; Falsificând istoria* şi *Drepturi sau privilegii?* – titluri care spun cam totul. „Concluzia" lor, zisă răspicat, neechivoc, atunci, în septembrie 1976, era una singură: „... credinţa mea este că României *trebuie să i se acorde* clauza naţiunii celei mai favorizate. Dacă veţi avea suficiente motive s-o respingeţi, cel puţin să nu o faceţi în virtutea *temeiurilor ungureşti*" – *s.n.* Pentru că: „În 1946, Misiunea militară Americană din Transilvania, cunoscând probabil că eram în pericol de a fi arestat în urma implicării mele în greva universitară (cum va fi, pentru că Valeriu Anania a fost „preşedinte–delegat al Asociaţiei Academice «Petru Maior» a Universităţii din Cluj" – 1946 *n.n.*), mi-a oferit posibilitatea de-a *părăsi România* şi a merge în *Statele Unite*. Am refuzat cu politeţe. La acea vreme făceam parte dintr-o naţiune care, de pe-o zi pe alta, îi aştepta pe Americani să vină. *Ei n-au făcut-o niciodată*. Acum (în 1976, când Valeriu Anania era în SUA – *n.n.*), acordându-i României *clauza* naţiunii celei mai favorizate, faceţi poporul român să simtă că *Americanii*, în fine, *au venit." (s.n.)*

Ca simplu cititor al acestei cărţi (pe cât de „mică" – 123 de pagini –, pe atât de densă şi profundă, pe cât de „proz-aică", pe atât de emoţionantă, pe cât de „istorică", pe atât de... tragică, de parcă asişti la tragedia *Regelui Lear* sau a lui Mihai Viteazul – cel trădat şi ucis de „aliaţi"), las, deci, plăcerea şi datoria discutării ei cunoscătorilor epocii interbelice, diplomaţilor şi oamenilor de „drept internaţional" – eventual, chiar „oamenilor politici" (care ar trebui să-şi spună „punctul de vedere"). Mă rezum doar la a semnala apariţia ei.

Fănuş BĂILEŞTEANU

[*] Valeriu Anania: *Pro memoria. Acţiunea catolicismului în România interbelică*. Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

KINMAN SEVERIN – AMINTIRI

În vremea copilăriei și adolescenței mele, petrecute la Craiova, am avut norocul să dau peste un personaj extraordinar, pe nume Kinman Severin. Era un evreu bătrân, un fost aventurier, pe care intrarea trupelor hitleriste l-a alungat din orașul lui natal, Varșovia, către frontiera românească. Pierduse – în război și în refugiu – totul, cu excepția vieții. Pripășit în orașul Băniei, a trăit ani liniștiți, predând, diverșilor elevi particulari, lecții de limbi străine. Mie mi-a predat, câte 1–2 ore zilnic, 3–4 zile pe săptămână, timp de mai mulți ani: engleza, franceza, germana și rusa – limbi pe care le învățase hoinărind prin lume și din care mie mi-au rămas, temeinic însușite, primele două. Și mi-a mai rămas de la el ceva: dorul de ducă, nestinsa curiozitate de a vedea mereu spații și oameni noi. Ashaverus al meu, prietenul meu Kinman Severin a trăit zile liniștite printre olteni, până aproape de vârsta de 80 de ani, găsindu-și odihna finală în cimitirul evreiesc craiovean, pe drumul Bucavățului. Cu câțiva ani înainte de a se petrece din viață l-am rugat să pună pe hârtie câte ceva din aventurile prin care trecuse și pe care mi le povestise. N-a reușit să aștearnă pe hârtie decât câteva pagini – scrisul nu era chemarea lui. I le-am luat și – cum uneori se întâmplă – am uitat de ele. Apoi el s-a dus, cum spuneam, eu m-am mutat în București, cu arme și bagaje, m-a luat viața de zi cu zi. Recent însă am răscolit niște sertare, paginile lui mi-au ajuns sub ochi – și mi s-a părut că textul prietenului meu este grav, uluitor de greu, prin limbă încărcat de savoare și desenând un crâmpei de viață care nu a fost numai a lui, ci a Europei însăși. Vi-l împărtășesc, promițându-mi că dacă marii cosmosului o vor vrea, Ashaverus cel viteaz, în varianta Kinman Severin va intra,prin amintirile și cuvintele mele, în realitatea imediată.

Alexandru MIRONOV

În 1914 germanii au intrat în Varșovia. Eu am fost atunci în Paramilitară, deja, timp de doi ani. Făceam diferite exerciții, dar fără arme; numai în fiecare duminică. Am fost cam 14 până 17 mii, majoritatea elevi, studenți și oameni din diferite straturi sociale, mai ales certați cu legea, ucigași, cuțitari și hoți. Când Rusia a fost învinsă, guvernul German a început să se intereseze de noi, și a pescuit cam 12 mii, și mai ales mai robuști, și a făcut cu noi exerciții cu arme cu trecerea diferitelor obstacole și ne-a comunicat că o să ne trimită la viitoarea frontieră între Polonia, Siberia și Rusia. Am fost încărcați în vagoane de pasageri în uniforme germane, dar fără arme, dar am fost *escortați* pe platforma vagoanelor cu soldați germani cu carabine, cu baionete pe armă. Am înțeles că suntem trimiși spre Apus. Câțiva polonezi au sărit totuși din tren și au intenționat să fugă, cu toate că escorta a tras în fugari. A doua zi am ajuns la Aachen, unde trenul s-a oprit pentru ca să primim pâine și cafea. Pe peron a stat un grup de copii germani, mai ales fete de 8–10 ani, și a cântat, de unde am înțeles refrenul: „Soldate, soldate, bist schonste Mann im Staate." A treia zi am fost descărcați în Franța, în dosul frontului, unde ne-au învățat să săpăm tranșee și făceam exerciții de tragere cu arme. După două săptămâni, în mijlocul lui Februarie, am fost repartizați în diferite regimente Germane, câte doi la un pluton de 80 de germani. În plutonul meu a fost polonezul Wasiak, un cuțitar, care a fost, cum s-a dovedit mai târziu, cel mai bun soldat. Soldații Germani ne-au poreclit „Polniske Simulanten Bande". Este adevărat că în tot timpul, aproape un an și nouă luni, nu s-a întâmplat un furt printre 80 de oameni în plutonul nostru. Eu care am vorbit „decența Germană" am fost simpatizat, iar Wasiak a fost denumit „Der Polniske Bandit" cu toate că și el n-a furat. Luptele de ofensivă au început la jumătatea lui Februarie, au tras zeci de mii de tunuri germane, artileria franceză era mult inferioară.

Luptele de înaintare au început cu localitatea Azannes, Bezenvaux, podurile Caures, cotele 340, 314, Cretes de Poivres, dar,cu toată superio ritatea de Artilerie Germană, progrese efective au fost foarte dificile. Dormeam în tranșeele pline de noroi și de șobolani. Masa se aducea numai seara, era ciorbă cu bucățele de carne în ea. Câteodată în timpul nopții porneam la patrule și luam câțiva prizonieri, mai ales răniți. Francezii s-au luptat eroic, dar Germanii la fel,cu furie. Nemții au fost mai robuști și mai înverșunați. Progresele noastre s-au terminat la Mort–Homme, cam la Nord–Osten de Meusa (Februarie 1916). În vecinătatea frontului Vaux, care s-a apărat eroic, compania mea nu l-a atacat, dar pe lângă el a fost Fortul Vaux mai scund și mic de unde Francezii au tras asupra noastră și au aruncat bucățele mici de brânză de Olanda, așa că ne-am cățărat pe el, am împins pe Francezi jos de pe el și am mâncat rămășițe de brânză de Olanda și apoi am coborât și am dormit pe zăpadă, cu pieptul pe ranițe. Cu toate că Francezii au tras asupra noastră nici unul din noi n-a fost nimerit.

Odată au trecut pe lângă noi două regimente de Gardă din Poznan și după o lună s-au întors pe lângă noi, au vorbit în limba poloneză și,la întrebarea mea, mi-au răspuns că acolo a rămas numai 1/3 din efectivul lor.

În luna Aprilie am fost retrași de pe front pentru repaos și pentru completarea efectivelor. La sfârșitul lui Aprilie, pe o vijelie de zăpadă și de foc de artilerie franceză, a urmat înaintarea francezilor. Francezii ne-au împins până la stânga vestitutului Fort Francez Douomont, care a căzut în mâinile Francezilor. Retragerea noastră a fost tot timpul numai în noroi și mlaștini până peste gleznele bocancilor. De atuncea am fost în defensivă și am primit mici completări și cu toate astea am fost împinși până în Belgia, de fapt a fost Flandra. Flandra a fost atuncea numai mocirlă și *Caiovă*, așa că ne retrăgeam pe șosea care a fost de asemenea o mocirlă. Într-o clipă ne-a ajuns din spate un motociclist American și a recunoscut că eram Germani dar mereu ne punea întrebări: „Where is Battery II", deoarece a fost beat mort. I-am luat pistolul și țigările „Goldflake" și el a spus că în urma noastră vine Infanteria Americană dar că și ea este dispusă prietenos față de noi. Unde au fost ofițerii noștri nu știam. Curând a venit infanteria americană care s-a mirat că răniții noștri ușor erau legați cu hârtie deoarece pansamente au lipsit. Ne-au bătut prietenos pe umeri, au luat hârtia cu care erau pansați răniții noștri și au plătit pentru hârtia care a servit pentru pansamentele noastre cu câte cinci dolari. Toți soldații Americani erau mult mai robuști decât noi. Ofițerii noștri nu au fost cu noi, așa că sergentul nostru a luat toate țigările americane și a spus să nu cumva să spunem ofițerilor că am căpătat dolari și a băgat în raniță pistolul Parabellum. Totuși în diferite sectoare luptele au fost în toi, dar sporadice. Seara ne-am oprit într-un sat care a fost numai *caiovă*. Comandantul de regiment, colonel Henkel von Dommersmark, a ordonat companiei noastre să trimită o Offițierspatrulie și a ordonat locotenentului din compania noastră rătăcită, ca locotenentul von Waldow să aleagă un soldat și să cerceteze terenul pe care urma să continuăm retragerea.

Locotenentul von Waldow m-a luat pe mine și am mers înainte, dar numai pe marginea drumului, deoarece câmpul a fost numai o mocirlă. După un kilometru au apărut minele de cărbuni din care ieșeau afară mașinării de metal. Cam la 800 de metri de astfel de mină locotenentul mi-a spus că în mină nu există soldați belgieni și că să ne întoarcem de unde am pornit. Eu am explicat că belgienii nu sunt proști să tragă de la o distanță de 1 kilometru și că mai bine să înaintăm încă 400 de metri. Locotenentul von Waldow a replicat că el a cunoscut câțiva evrei, dar toți au fost deștepți pe când eu sunt un prost fără pereche, deoarece el era deja convins că a fost semnat Armistițiul, că nu mai aude bubuitul tunurilor, dar dacă eu vreau să fiu *abgekmaltt*, adică în jargon soldățesc înseamnă împușcat în ultima clipă, atuncea pot să înaintez încă 400 de metri și el o să mă aștepte. Așa că el m-a convins, dar l-a ajutat faptul că eu trebuie să „Maul halten", adică să tac. Într-adevăr, în mine n-au fost „franctirori" așa că am fost mirat ca,când am ajuns în orașul Liège, în cofetării și pe străzi ședeau ofițeri Englezi și Americani, care au ajuns acolo înaintea noastră. Armistițiul a fost semnat și Armata Germană trebuia să lase lângă cimitire sau lângă biserici mitralierele grele și tunurile. După cinci zile,am ajuns la Berlin unde au fost lupte de stradă între detașamentele social-democratului *Noske* și elemente socialist-comuniste.

Cu greu, noi cei din Polonia, am apucat un tren către Breslau (Wroclaw). În centru la Breslau ni s-au *plătit restanțe* la Soldă (53 de pfeningi pe zi), ni s-au dat uniforme dar fără mantale. După Wroclaw, autorități militare Polone ne-au ținut 3 zile în pivniță și după înțelegerea telefonică cu noul Guvern Polonez ne-au dat drumul la Varșovia și ne-au demobilizat în «toamna 1918»

Eu m-am înscris la Medicină și după 3 luni am fost trimis la Războiul contra Rusiei Sovietice; totuși am fost avansat la rangul de plutonier după Dienstbuch German Militar unde au fost trecute toate acțiunile în care am luat parte pe *Western Front*.

Ost Front

După ce m-am întors la Varșovia m-am înscris la Medicină și a trebuit să dau examen la Osteologie. În același timp Mareșalul Budiong Rus a rupt frontul nostru deoarece ne-am aflat în război cu Rusia.

După *Dienstbuch german* am fost numit plutonier, dar întâi am fost trimis pe frontul rusesc, unde nu se dădea concediu pentru examenul de confirmare în rangul de plutonier, dar m-au acceptat. Am fost încadrat ca plutonier în compania a 10-a, al 21-lea regiment de infanterie. Am fost trimiși cu trenul și într-o seară am ajuns la gara Bogdanovo de unde am pornit în marș. Acest marș a durat toată noaptea, toată ziua următoare (cu întrerupere de o oră pentru masa de prânz) și am mers în continuare încă toată ziua și următoarea noapte. În zorii zilei a treia am ajuns în apropiere de frontul rusesc. După două ore de odihnă am fost trimiși în linia întâi și în acest moment a început o ploaie torențială.

Comandantul de companie, locotenentul Mieczystaw Fularski m-a trimis pe o înălțime, dându-mi un soldat Zyss (neamț din Polonia) ca să iau contact cu un ulan care era culcat pe acel vârf de înălțime și să mă informez de liniile rusești, comunicându-mi să văd bine situarea liniilor rusești deoarece voi conduce plutonul în atac. Când am urcat înălțimea, o vedetă rusească a tras de două ori dar fără să nimerească Ulanul. Vedeta noastră mi-a arătat o pădure și direcția atacului nostru, dar ploaia a fost așa de puternică, că am hotărât să atac mai mult *la întâmplare*.

Când am coborât înălțimea, vedeta rusească a tras iar de 2 ori, dar fără rezultat.

Ploaia s-a transformat într-un puhoi și atacul nostru a început. Curând trupele rusești au fost zvârlite înapoi, am luat câțiva prizonieri printre care au fost și patru chinezi. Înaintarea noastră a durat toată ziua, și ploaia de asemenea. Seara m-am oprit, unii s-au aciuat în colibe, alții au fost trimiși înainte ca să ia contact cu Rușii, care încercau să reconstituie linia frontului, și cu toate că a fost Iulie a fost un frig, aproape ca în plină iarnă. După ce am căpătat pâinea și cafeaua, calde, am început înaintarea. Rușii opuneau pe alocuri rezistență, eu cu plutonul meu am dat peste mitraliera rusă și cu trei Ruși morți pe lângă ea. Pe morții ruși se târau muștele verzi, ceea ce n-am văzut în Apus.

Înaintând mereu prin păduri,nu am putut să mă orientez despre ansamblul operațiunilor până ce am ajuns pe plaiuri, unde am dat peste satul Malawki, unde Rușii au început crâncena rezistență și unde a fost ucis Antoni Lylber,caporal care a locuit în aceeași casă cu mine la Varșovia, comandantul Moniușco a fost rănit în mână. Lylber a fost îngropat lângă Malawki, dar după 2 săptămâni a fost deshumat de părinții lui, oameni înstăriți, și dus la Varșovia. unde a fost înmormântat în Cimitirul Evreiesc. Căpitanul Moniușco a fost dus la Biserica Evreiască și la Cimitirul Evreiesc (la Varșovia). Încetul cu încetul am înaintat pe plaiuri și am ajuns la Minsk, pe care Rușii nici nu l-au apărat cu dârzenie.

Înainte de a ajunge la Minsk, am dus lupte destul de înverșunate. Eu a trebuit să ocup un cimitir rusesc, unde Rușii au escaladat ziduri și am ajuns la lupta corp la corp, în timpul căreia am fost lovit cu sapa de infanterie în cască și, leșinat, am fost tras de picioare. Rușii au fost respinși. Gura îmi era plină de pietriș. De ce am fost la cimitir? Deoarece cimitirul a fost în flancul drept de bătălie și a fost ca și în Franța *der Stuzpunct*, punct de rezistență și de sprijin. Când soldații mei, care au fost cam la număr 18–20, după respingerea Rușilor, au ieșit din cimitir, au venit sanitarii noștri, 2 sergenți, și în loc să mă panseze la cap au scotocit întâi în buzunarul de la piept și au furat vreo 2000 de ruble țarschie, deoarece așa mi s-a plătit pe frontul de Răsărit. Eu n-am bănuit pe sergenți că mi-au furat banii, dar la oarecare distanță de cimitir a fost un rusnac prizonier pansat, care a văzut toată scena și,deoarece plutonul meu care a numărat 50 de soldați a părăsit după scurta luptă cimitirul, totuși rusnacul mi-a povestit comportarea sergenților sanitari și după luptă a mers cu mine la comandantul companiei și a povestit tot ce a văzut. Ambii sergenți sanitari au fost degradați și încorporați în plutonul meu. După câteva zile,am înaintat printr-o pădurice foarte deasă și ambii sergenți fiind vlăjgani au fost la aripa dreaptă lângă câmp. La marginea câmpului era un sătuc. Amândoi sergenții (fiind deja degradați) s-au îndreptat către sătuc unde a fost patrula bolșevică care i-a împușcat și le-a scos bocancii. Totuși, sătenii au căpătat o bătaie de ai noștri și au restituit bocancii; bani n-au avut deoarece i-au încredințat la bucătarul companiei noastre. Bucătarul,după ce a căpătat bătaie, mi-a restituit banii mie. Am înaintat spre răsărit spre un mare sat Iazno unde a fost destul de mare și lungă bătălia în timpul căreia au fost răniți plutonierul Walczak, student cu care am jucat la Vrașovia fotbal, caporal Laveczewski, dușmanul meu de moarte, deoarece am fost plutonier și mulți alții care au căzut în prizonierat la ruși, foarte bine tratați de ruși. După război Walczak, care a fost rănit în amândouă gleznele, s-a întors la Varșovia și nici măcar n-a șchiopătat.

După aceea, am fost iar plasat la un cimitir cu ziduri înalte dar,în timpul unei crâncene bătălii, marinarii ruși în mantale albastre au escaladat ziduri și fiind mult mai numeroși decât soldații mei, care au fost cam 30, a trebuit să părăsim acest al doilea cimitir. Eu am fost primul, și după ce printr-o spărtură în zid am ieșit afară, 2 vlăjgani ruși au vrut să mă ia prizonier. Acel care a fost în dreapta mea a fost lovit în cap de mine, s-a poticnit peste niște sticle sparte și a căzut. Al doilea rusnac n-a avut baioneta pe armă așa că a ridicat carabina și a vrut să mă lovească în cap cu patul puștii. Dar după mine a ieșit prin spărtura în zid soldatul meu, Kabuski,care a întors arma și cu patul puștii a lovit pe vlăjganul rus iar eu am auzit cum i-a crăpat craniul. După mine și Kabuski (tot din Garvolin ca și Wasiak) au ieșit ai mei, cam 18 soldați, și am ajuns la compania mea. Kabuski a fost omorât într-o pădure, după patru zile.

După trei zile ne-am pomenit în fața orășelului Ușaci pe care l-am atacat la baionetă. Rușii au tras cu trei mitraliere dintr-un cimitir, dar eu cu plutonul meu am atact pieziș spre stânga. Am luat orășelul și în toiul luptei am ucis patru vaci dar mica păstoriță a scăpat. Comandantul companiei, locotenentul Mieczyslaw Fulaeski, a fost rănit în umăr și a plecat la Varșovia, să se trateze. A fost, după rugămintea mea, la părinții mei și a spus mamei mele că poate fi mândră de mine. După ce s-a vindecat,s-a întors pe front și mi-a adus un pachet pe care l-am împărțit la secția plutonului meu, deoarece n-am fost pornit după dulciuri. Au mai sosit și alte pachete dar la Comandamentul de Regiment și,când am trecut pe lângă Comandament,mi-au fost înmânate. Am avut opinia așa de bună că odată, când am trecut pe lângă Comandant, Colonelul Kobordo, acesta m-a chemat să mă vadă.

Odată am trecut lângă un conac *Uchwișce* și eu am intrat să văd niște cărți. Tablourile proprietarului au fost străpunse cu baioneta Rușilor și toată biblioteca răsturnată pe podea. Am luat o carte din sec. al XV-lea și am purtat-o în ruksack tot timpul și am adus-o la Varșovia. Următoarele trei luni am dus lupte aproape în fiecare zi în triunghiul Sepel, Kamen și Ușaci. În luna Octombrie, în timpul atacului am trecut un pârâu, până la cartușiere, am zăbovit puțin, soldații mei au trecut pârâul aproape până la gât. Eu care am căutat vadul, am zăbovit puțin și m-am udat până la piept, așa că m-am pomenit la câmp singur și cu toată viteza am încercat să ajung la plutonul meu. Toți soldații m-au văzut alergând să cad jos, dar am căzut jos numai când am ajuns la plutonul meu. Noaptea a fost ger, toate casele au fost pline de cavaleria noastră, care dormea și pe podele. Bucătăria noastră a ajuns abia a doua zi, eu am umblat prin Kamen cerșind o bucată de pâine, dar cu bani. Locuitorii care au fost goniți din case de către regimentul de cavalerie Nr. 4,care a luat toată pâinea pe care a găsit-o, n-au avut nici ei ce mânca, totuși un cetățean a scos din buzunar o bucată de pâine, a rupt-o în jumătate, dar n-a vrut să primească nici un ban de la mine. În Ianuarie am fost trimiși în orașul «Tida» unde am stat o săptămână, numai studenți, și în sfârșit trimiși în Patrie. Când m-am apropiat de Varșovia și am văzut luminile orașului,lacrimile au început să-mi curgă pe obraji, fără să plâng.

Da, am iubit orașul meu. Soldatul Kabulski a stat de pază într-o noapte lângă bucătărie și și-a umplut buzunarele de zahăr. A doua zi în timpul marșului scotea zahăr cu lingura și l-a împărțit cu mine.

Într-un moment,am început să simt că sub genunchi mi s-a furișat ceva care m-a mușcat. Am ieșit din plutonul meu ca să văd, am dat moletiera jos și ce să văd? Sudoarea care s-a oprit în vârful moletierelor era plină de păduchi care s-au înfruptat în sudoare și m-au mușcat la îndoitura piciorului, sub genunchi. Asta a fost cea mai mare suferință a infanteristului.

Cavaleria a suferit mai puțin deoarece păduchii fug de sudoarea cailor. Ofițerii de infanterie tot au avut păduchi și,în timpul opririlor din marș,aprindeau focuri și azvârleau păduchii în foc. După ce m-am întors la Varșovia,am făcut de 3 ori la rând baie și am constatat că păduchii au depus viermii lor chiar în genunchi.

Am vrut să merg la părinții lui Kabulski dar, după două săptămâni, am căpătat un serviciu unde a trebuit să merg la birou chiar și Duminica, deoarece am fost șef de serviciu, așa că am trimis prin poștă. Banii lui Vasiak, 40 de mărci, i-am trimis la Garvolin cu mandat poștal. Am scris și la părinții lui Kabulski și mama sa a venit la Varșovia și a plâns cu hohote deoarece el a fost unicul copil al ei. I-am oferit 100 de zloți dar n-a vrut să-i primească, așa că m-am dus cu ea la gară și pe drum i-am cumpărat o fustă și o bluză pe care tot n-a vrut să le primească, așa că le-am aruncat prin fereastra vagonului în mers...

P.S.

Wasiak a fost ucis în mare contraofensivă la începutul lui Aprilie când ne-au atacat valuri de Negri, în vijelie de zăpadă; când murea eram lângă el și mi-a dat 40 de mărci germane ca să le trimit părinților săi într-un sat în Polonia, lângă Garwolin, ceea ce am și făcut.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Pasquale BALDOCCI (Italia)

O reconstituire poetică

Fluturele

Soarele tocmai își începea urcușul iar rozul pal al mării se dilua în lumina dimineții. Circe iubea mult acele momente de singurătate, în care lumea marină părea că o invită la riturile-i solare. Coborî din reședința tatălui său de-a lungul potecilor flancate de arbuști de mirt și de stejari tineri către un golf deschis spre răsărit, de cum se iviră primele licăriri de lumină. Lespezi de bazalt rupte de valuri formau o terasă ieșită la suprafață și culoarea caldă și uniformă a acelei rampe naturale era temperată de transparența apei, adunată în întinse pete albastre în scobiturile rocii...

Copila se opri să contemple jocurile de lumină, își desfăcu părul lung strâns în ceafă cu un pieptăn de fildeș și zări un fluture atras de picăturile de rouă ce străluceau pe un scaiete. Insecta deschidea și închidea ușor aripile galbene cu mișcări dezordonate; oprindu-le în diferite poziții desana neobișnuite linii geometrice pe caliciul violet al florii. Circe întinse două degete spre fluture, dar amintindu-și de fragilitatea prafului care acoperă aripile, își făcu mâna scoică și o închise ușor pe aripile care acum se luptau și care palpitară mult timp cu un tremur neliniștit, mai înainte de a se opri istovite.

Circe strânse ușor pumnul și atingerea îi aminti mângâierea răcoroasă a unei petale. „Dacă aș deschide degetele, se gândi, mirosul de mâl și de mare ar exala din neliniștea micuței ființe captive". Nu ezită să-i redea libertatea cu un gest grațios și hotărât, întinzând mâna într-o poziție de eliberare: după o clipă de surprindere, fluturele dispăru în lumina acum puternică a dimineții, unduind pe luciul apei și Circe îl văzu depărtându-se, urmând zborul ezitant printre colțurile de stânci. Nu-i veni în minte prezicerea că într-o zi ea va restitui altor prizonieri demnitatea de oameni.

În timp ce contempla o scoică sidefie, auzi glasurile surorilor care coborau sprintene de pe colină.

„Kir, pentru ce atâta grabă? Nu culege singură flori și scoici! Marea este încă rece, așteaptă-ne!"

Pasifae purta o tunică albastră, strânsă în talie – și sandale din piele de culoare deschisă. Era înaltă și blondă ca mama, iar părul îi ascundea în parte umerii bronzați. Ega purta un văl galben și papuci din ramuri de răchită, era cea mai mică și, buclele ei brune încadrau o privire încă de copilă.

Fără să le aștepte Circe își scoase sandalele și porni pe nisipul moale, din care bucăți minuscule de scoici se colorau cu reflexe aurite.

Urmele ușoare abia impregnate în nisip nu rezistau la zbaterea apei. Puse veșmintele pe o piatră scobită și intră într-un golf în care se zbătea marea. „Nu stați șovăielnice pe mal, strigă la surori; marea e plăcută dimineața devreme și-n apusul soarelui, când adierile împrăștie liniștea nocturnă sau când umbrele serii întind o mantie de violete pe prundișul lustruit de raze".

Cele două copile nerăbdătoare se aruncară din fugă în valuri, aruncând curcubeie de stropi. O ajunseră râzând pe Circe sub privirea grijulie a tatălui.

Oracolul

Mergeau în liniște de-a lungul țărmului, urmărind gânduri diferite. Ulise își afundase privirea acolo unde cer și mare se întâlneau diluându-și tonurile albastre într-o linie nedefinită și ușor mai închisă. Eliberată de nostalgie și amintiri, mintea îi era tulburată de seninătatea frumoasei Circe, care nu mai exprima indiferență, nici nu putea să se schimbe din orgoliu. Ochii săi absorbeau infinetele nuanțe ale valurilor și ale apusurilor de soare și se pictau în culori intense, pe care Ulise căuta să le interpreteze ca un reflex necontrolot al tresăririi sufletului.

Singurătatea tinerei Circe îl suprindea și magiilor ei nu le găsea rațiuni. Nu era sigur că o îmblânzise și se întreba dacă generozitatea sa atât de instinctivă și spontană în aparență, n-ar fi fost un ultim și suprem filtru destinat omului de excepție, cum se complăcea el a se crede. Nici Circe nu era convinsă c-ar fi înțeles pe oaspetele reținut pe insula și domeniul său prin farmec și vrajă. Senzualitatea nu părea sfârșitul ci mai degrabă o rafinată sublimare a dorinței de-a înlătura orice văl, trecând ultimele hotare ale cunoașterii și științei. El nu era, desigur, un desfrânat bun de umilit ca tovarășii săi și ca aceia care-l precedaseră, ci un iubit care căuta adevărul.

„Ulise se îmbată de isprăvi aventuroase", gândea Circe, pentru a uita c-a renunțat să cucerească adevărul.

Mergeau acum pe o lespede de pietre rotunjite de mare, pe care pașii lor ușori le mișcau cu un ușor trosnet de scoici sfărâmate. În liniștea amiezii târzii, broderia de spumă a fluxului se prelingea ușor pe țărm și recompunea acel gri mozaic, ștergând urmele zeiței și ale principelui, cum face timpul cu memoria umană. Circe era cufundată în gânduri și se întreba ce puteau să ascundă seducțiile lui Ulise, în afară de admirația pe care oaspetele o trezise în ea. Iar el se simțea pentru prima dată după debarcarea pe insulă eliberat de povara amintirilor, de orgoliul cuceritor, de ambiția de aventuri viitoare, de jocul inexorabil al stratagemelor. Nu înțelegea să renunțe la nici un privilegiu pe care prietenia cu Circe ar fi putut încă să i-l ofere.

Se opriseră între dune și stânci, să contemple cerul care își schimba culoarea prin intermitența de soare și nori adunați și apoi împrăștiați de vânt ca o turmă pe-o pajiște goală.

„O tu, care posezi arta subtilă a probelor magice, binefăcătoare zeiță și principesă ospitalieră, dezleagă enigma ce-mi chinuie inima și dezvăluie-mi țărmuri necunoscute dincolo de dragoste, plaje neexplorate încă de simțuri, o ultimă sete de ușurare mai înainte de-a călca pajiștile de scoici".

Vrăjitoarea observă chipul neliniștit al lui Ulise și o umbră de o improvizată duioșie îi tulbură privirea. „Nu mă înduioșează rafinatele-ți ocolișuri, oaspete cu dor de țara ta și de morții tăi, răspunde zeița, ci nerăbdarea-ți copilărească, ea îți redă inocența și răscumpără cele mai insinuoase înșelăciuni. Treci peste marginile plăcerii și ale înșelătoarelor istețimi, și te vei regăsi pe tine însuți de mulți ani rătăcit în labirintul cunoașterii și al falselor dorințe ce aștern pe suflet un văl de uitare și duc la confundarea desfrâului cu știința și aventura cu știința.

Ți-am deschis regatul lui Hades, ca să atingi divina înțelepciune a lui Tiresias și să-ți dezvăluie inconsistentele lor iluzii, cu care se nutresc încă umbrele himerice ale Erebului.

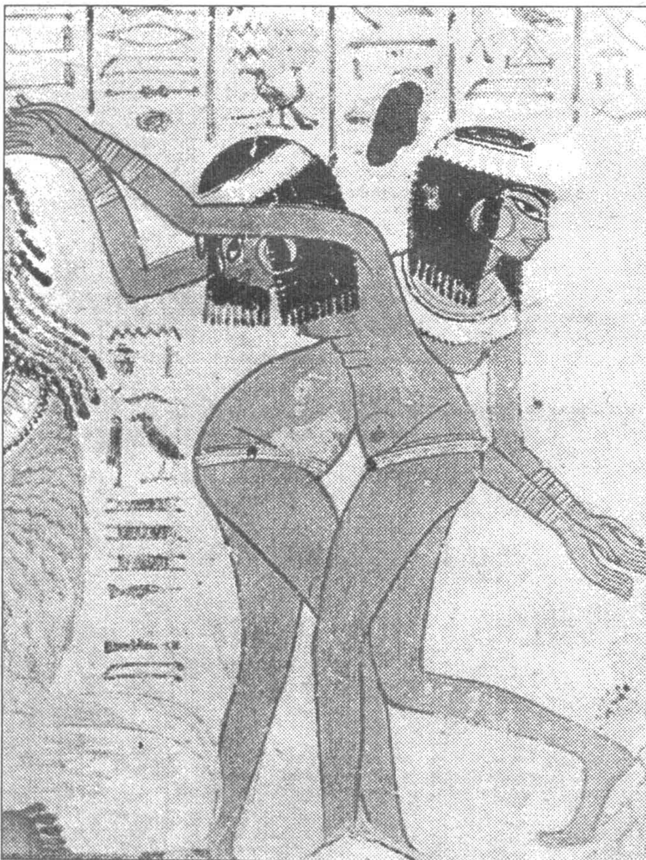
Lumina la care te îndemna mama ta Anticlea să te întorci, nu este aceea în care se ascunde tatăl meu soarele, ci strălucirea interioară din sufletul nostru, când s-a împlinit desprinderea de setea de cucerire și de sentimente umane.

Când vei fi renunțat la toate, revărsându-te în suprema armonie a Universului, atunci nu vei mai fi liber și te va ajunge moartea venind din mare, așa cum ți-a prezis ghicitorul teban".

Violaceul opac al valurilor anunța acum apusul soarelui, ultimul care mai putea fi contemplat de pe țărmurile frumoasei Circe și Ulise înțelese că vrăjitoarea îi oferea ceea ce în zadar căutase să cucerească în altă parte.

Nava

Zorile erau aproape, invocate de primele adieri ale tufișului. Marce împrăștia un miros de ierburi putrede, sărate, care parcă așteaptau adierile dimineții pentru a se topi în mijirea luminii. Circe obișnuiește să aștepte zorile în golul imens al războiului de țesut, pentru a contempla urzeala pregătită din ajun, imaginându-și noi împletiri de culori și forme. Inevitabila

Dansatoare egiptene. Noul Regat, Dinastia a XVIII-a, circa 1400 ante Christi.
Detaliu mural. British Museum, Londra.

invocare la îndemânare a Parcelor, începuse să o irite. Se întreba dacă n-ar fi bine să atribuie și aparatelor complicate care scăpau uneori controlului ei nevăzutele varietăți pe care motivul original îl dezvolta sub aparenta călăuză a degetelor ce alergau pe pânza spornică de in ca pe coardele galbene de chiteră. Ce divinitate ascunsă țesea în acele ore cu mâinile sale? Nu cumva însuși zeul, căruia i se sustrăsese chiar Ulise, pentru a-i aminti că nici chiar fiicelor Soarelui nu le este totul îngăduit?

Războiul sta oprit din ziua în care Circe se supusese voinței oaspetelui, mișcată de aventurile lui. Nu regreta puterea pierdută, dar se temea de plecarea prințului și de întoarcerea sa la o existență monotonă de vrăji și magii. Isprăvile ilustrului nomad, debarcat pe insulă, îi ascuțeau singurătatea și Circe se întreba dacă n-ar fi timpul să se elibereze de mania metamorfozelor lascive și de crudele înșelătorii, care îi impuneau o existență sedentară.

De când Ulise o îmblânzise nu mai ieșise din [illegible] să ofere principelui și tovarășilor lui o ospitalitate demnă de originea sa divină.

În timp ce Grecii dormeau, amețiți de vinul care curgea la mesele regale, Circe voi să se întoarcă pe țărm, pentru a descoperi locul unde debarcaseră și să vadă corabia lor. Traversă pajiștea parfumată de roua marină, se afundă în păduricea încă întunecată, sfâșiind crâmpeiele de ceață, atârnate de trunchiuri ca haine uitate; ajunse, în fine, la pini ale căror tulpini aurite de lumina zorilor întretăiau orizontul.

Ulise îi povestise de căutarea unui debarcader sigur; din mare insula apărea înconjurată de stânci întrerupte de golfuri mici, primitive.

Circe prefera un golf închis cu lespezi de bazalt, care îi amintea de o plajă din copilărie, unde obișnuia să înoate la întrecere cu surorile. În acel bazin înconjurat de roci înalte, fiarele, iritate de frumusețea ei și de pedeapsa suferită, nu puteau s-o inoportuneze, ca în alte locuri mai accesibile.

La o cotitură a potecii pietroase care ducea la țărm, Circe văzu nava pe care echipajul o împinsese pe prund. Poate pentru a repara carena stricată. Ușor înclinată pe dreapta și sprijinită pe-o lespede de piatră, care se ivea din nisip, corabia se oferea luminii dimineții ca o uriașă scoică marină. Atrasă de nava ce purta semnele îndelungatei navigări, Circe crezu c-ar putea să recitească pe înfățișarea acestuia povestirile lui Ulise și să găsească confirmarea prezicerilor sale.

În interiorul corăbiei răsturnate văzu lopețile albe aliniate pe fundul vasului ca penele unui pescăruș rănit, văzu catargul coborât și așezat de-a lungul punții care purta urme de vopsea albastră; văzu scuturile rotunde îmbrăcate cu piele de culoare închisă, așezate pe băncile vâslașilor ca flori tăiate și ofilite; văzu smocuri de cânepă cu miros de sare și arse de soare.

De imaginile de lemn atârnau două vâsle mai largi, colorate în roșu, ușor răsfirate ca labele unui animal marin.

Un pin tânăr își întindea coroana de frunze sfâșiată de vânturi către prora corabiei, care se termina ca într-o amplă boltă împodobită cu basoreliefuri în bronz oxidat pe care reflexele soarelui le colorau în verde închis.

Învelișul își pierduse stratul de vopsea neagră și arăta un lustru închis reînsuflețit la proră, de două pupile mari, încercuite cu alb, care păreau îndreptate spre orizonturi imaginare. Din nume îi rămâneau doar două vocale, omocron și iota; alte litere în minium de plumb șterse de apă și ilizibile o împiedicau pe Circe să descifreze acele nume pe care Ulise omisese să i le dezvăluie: nimfă, cetate, floare? o amintire din Itaca sa? Cele două vocale reprezentau și ele o enigmă uitată și-o tulburau pe Circe ca și alte tăceri ale oaspetelui. Ori tăcerile lui poate că nici n-aveau vreun sens?

Un pin drept îi apăru cu ramurile aplecate de muguri de vară – și-i păru unit cu corabia cu un lanț atavic, aproape ca o metamorfoză: din trunchi gene, din frunze... vâsle, din frunziș pânzele întinse pe nisip și fixate cu greutăți de plumb ce foloseau drept ancoră.

Îi veniră în minte imaginea dulgherului și vrăjile dirijate cu vergeaua de aur, moștenire maternă, ce făcuseră minuni perverse. O înșelătorie pe care acum Ulise o înfrânsese. Securea ce dăduse forma corabiei fusese călăuzită de un talent uman, căreia geniul eroului îi fixase un scop.

Nu era în puterea sa să strice un destin pe care Tiresias îl cunoștea în fiecare cută, dar numai în parte i-l dezvăluise lui Ulise. Circe îl descifra într-un văl de ceață; știa că nava va fi împinsă în valuri, după câteva reparații grăbite și că o să-și ridice pânzele pentru ultima dată.

Le făgăduise oamenilor că aceasta va fi o experiență de viață sălbatică. Să-i mai țină acum ar fi zadarnic, de vreme ce le făgăduise Ulise o ultimă aventură și repatriere definitivă. Zeii hotărâseră deja!

Circe era recunoscătoare lui Ulise de a-i fi oferit ocazia pentru a se elibera de vrăji. Înțelese că nu-l iubește, dar că-i datorează sentimente de-o senină gratitudine pentru a-i fi restituit un chip uman.

Peste câteva zile, corabia fără nume o să-și atingă ținta și totul va fi împlinit.

Spre amiază vasul șubrezit și pinul tânăr păreau simbolurile unui vis pe sfârșite.

În românește de
Marina SERGHIE

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro